

Jesu rehe har Juã mupinim

Juã kome'ẽ paper ke mupinim. Jesu rehe har a'e mupinim. Kome'ẽ ywy keruhũ pe Jesu ixo rahã, ma'e a'e ma'ema'e ixo, ame'ẽ rehe har Juã mupinim.

Je'ẽha ke

(Koro 2.9-10; Emberéu 1.2; 1 Juã 5.20)

¹ Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã: “Je'ẽha” pete'e ixo. (Jesu Kirisutu a'e.) Tupã namõ a'e ixo. Tupã riki a'e tĩ. ² Ma'e ke nixói te rahã, Je'ẽha Tupã namõ ixo. ³ Upa katu te ma'e ke a'e mujã. A'e mujã ym rahã, nixói te ta ma'e ke apo. ⁴ Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. Ngã pe uhãha ke Je'ẽha me'ẽ. Weraha ngã pe a'e werur. (Aja rahã, Tupã rehe har ngã pe mujekwa.) ⁵ Pytuniha ke muweraha muwera katu. Ame'ẽ ke marã ka ym pytuniha muweha. (Aja rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke mujekwa. Tupã rehe har mujekwa. Pe, ame'ẽ ukwa katuha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta marã ka ym mukanĩha.)

⁶ Ko amõ sawa'e ke Tupã muwyr. Myrandu panduha ke a'e. Her Juã. ⁷ Ngã pe ma'e ke a'e pandu uwyr. Weraha rehe har a'e pandu uwyr. Weraha aja Jesu Kirisutu a'e. Pe, ame'ẽ myrandu rehe heta ngã hendu. Aja rahã ame'ẽ rehe a'eta jurujar katu my. ⁸ Weraha rehe har Juã pandu uwyr. A'e atu weraha aja ym. ⁹ Ko riki weraha te. Jesu Kirisutu a'e. Kome'ẽ ywy keruhũ pe a'e

uwyr. Upa awa ta pe Tupã rehe har a'e mujekwa. (A'erehe weraha aja a'e.)

¹⁰ Je'êha kome'ê ywy keruhũ pe ixo. Ehe har kome'ê ywy keruhũ pe har ta ukwa ym. A'e je'êha rupi kome'ê ywy keruhũ Tupã mujã. ¹¹ Ima'e ywy pe a'e uwyr. Anĩ. A'e ke a'ep pe har ta putar ym. (Jundéu awa ta putar ym.) ¹² Ame'ê ta ngi har amõ amõ ta putar katu. A'erehe jurujar katu ehe tĩ. A'erehe Tupã ra'yr ta aja ame'ê ta ke Tupã muruwak. ¹³ Tupã ra'yr ta ke a'eta apo 'y. Imãi pusu ngi u'ar, a'erehe Tupã ra'yr ta a'eta my? Anĩ, aja ym. Sawa'e ta putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta my? Anĩ, aja ym tĩ. Tupã jõ putar, a'erehe Tupã ra'yr ta ke a'eta. “Ihẽ ra'yr ta pehẽ” aja a'e mu'am.

¹⁴ Her Je'êha. A'e uwyr. Awa aja uwyr. Jande namõ a'e ixo. Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. Jete har Tupã rehe har a'e pandu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke a'e ma'ema'e katu. Aja ima'e pyrâtãha ke jasad. Ame'ê pyrâtãha ke ipái muwyr ipe. Ta'yr peteĩhar ke a'e, a'erehe ipái muwyr ipe.

¹⁵ Ehe har Juã pandu. Kuja:

—Amukwehe we ehe har ihẽ apandu: “Ihẽ raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihẽ nixói rahã, pete'e a'e ixo. A'erehe ihẽ 'ar koty te we a'e katuha” — aja Juã pandu.

¹⁶ Ngã rehe a'e atu ipy'a katu te. A'erehe jande rehe a'e usak katu. Jete. Amõ amõ we jande rehe a'e usak katu. ¹⁷ Tupã je'êha ke Moise mujekwa. (Ame'ê ke Moise je'êha aja jakwa.) Myja katu ame'ê ke amõ ma'ema'e my? Ma'e riki katu ym. Ame'ê jõ Moise je'êha mujekwa. Jesu anĩ. Ngã rehe Tupã atu ipy'a katu, ame'ê ke Jesu Kirisutu

mujekwa. Jete har Tupã rehe har a'e mujekwa tĩ. ¹⁸ Tupã rehe usak ym te awa. Ta'yr riki ehe har mujekwa ngã pe. A'erehe amõ usak ehe rahã, Tupã rehe usak tĩ, ame'ẽja saka. Ta'yr peteĩhar ke a'e. Tupã a'e tĩ. Ipái ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

*Juã mujahukiha pandu ame'ẽ rehe har
(Matéu 3.1-12; Mak 1.1-8; Ruk 3.1-18)*

¹⁹ Jerusarẽ ok ta pe jundéu awa tama'e kapitã ta ixo. Amõ ta ke Juã koty a'eta mondo tĩ. Pa'i ta ke mondo. Rewi rainõ ta ke mondo tĩ. Sonda aja a'eta. Myja me'ẽ sawa'e a'e my, ame'ẽ ke a'eta ukwa tar katu te. Kuja ame'ẽ ta pandu oho ipe:

—Awa nde? Kirisutu nde my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde — aja Juã mujahukiha pe pandu.

²⁰ Pe, a'e pandu katu te:

—Anĩ. Kirisutu ym ihẽ — aja a'eta pe.

²¹ A'eta pandu:

—Aja rahã, awa nde? Eri nde my? Ywa ngi Tupã muwyr ame'ẽ ke — aja ipe.

—Anĩ. Ihẽ Eri ym tĩ — aja Juã pandu.

A'eta pandu ipe tĩ:

—Amõ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke rehe jande jaharõ jaxo. Ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Juã pandu:

—Anĩ. Ame'ẽ ym ihẽ tĩ — aja a'eta pe.

²² Pe, a'eta pandu tĩ:

—Awa nde my? Epandu katu jande pe. Ko nde koty jande ke amõ ta muwyr. Ame'ẽ ta pe nde rehe har japandu ta me'ẽ te'e. Myja nde juehe har nde erepandu my? — aja Juã pe.

²³ Isai riki yman Tupã je'êha pandu ame'ê ke. Isaima'e panduha ke Juã pandu. Kuja a'e pandu:

—Kuja ihê.

“Awa nixói te ame'ê pe amõ pandu u'am. Ngã pe pandu u'am: 'Jandema'e sawa'e te rape ke emutatambyk 'y. Ame'ê rupi a'e uwyr ta' aja Isai mupinin.”

—Ihê riki ame'ê awa nixói te ame'ê pe apandu a'am — aja Juã pandu. (Hape ke mutatambyk rahã, ngã py'a Tupã koty muruwak. Aja rahã, jandema'e sawa'e te uwyr rahã, hendu katu ta ehe, aja mujekwa.)

²⁴ Juã namõ pandu ixo ame'ê ta ke amõ ta mondo. Parise ta riki mondo. ²⁵ Juã pe ame'ê ta pandu:

—Kirisutu ym nde. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ê ke aja ym nde. Eri ym nde. Amõ Tupã je'êha pandu ame'ê ke rehe jaharõ jaxo. Ame'ê ym nde. Aja rahã, ma'erehe ngã ke nde eremujahuk my? — aja ipe.

²⁶ A'e pandu:

—Y pe ngã ke ihê amujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a ke ngã muruwak, aja mujekwa.) Esarahã! A'e riki pehê namõ ixo tipe. (Pehendu ym ehe.) ²⁷ Ihê raikwer rupi a'e uwyr ta. Ihê 'ar koty te we a'e katuha. A'erehe ima'e miasu aja ihê axo rahã, ihê katu ym ihê jupe ihê — aja Juã pandu ngã pe.

²⁸ Upa aja me'ê Juã namõ amõ ta pandu. Mbeta ok ta pe pandu. Ame'ê ok ta y ruwái koty ihĩ, Jondã ruwái koty. A'ep ngã ke Juã mujahuk u'am. (Mujahuk rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja ngã mujekwa.)

*Jesu rehe har Juā mujekwa ngā pe
(Matéu 3.11; Mak 1.10; Ruk 3.22)*

²⁹ Ku'ē rahā Juā koty Jesu uwyr ixo. Juā usak ehe rahā, a'e pandu:

—Ko riki Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Ma'e ka'u te'eha ke kome'ē ywy keruhū pe har ta ma'ema'e. Ame'ē ke rehe a'e muhepy ta. A'erehe Tupāma'e arapuharan ra'yr aja a'e. Tupā muwyr ame'ē ke a'e. (Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e.) ³⁰ Kwehe ehe har ihē apandu: “Ihē raikwer rupi amō uwyr ta. Ihē nixói rahā, pete'e a'e ixo. A'erehe ihē 'ar koty te we a'e katuha” aja ihē apandu kwehe. ³¹ Ihē aja tī. Ehe har ihē akwa ym we rī. (Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke a'e) aja akwa ym we rī. Pe, jundéu awa ta pe ehe har ihē amujekwa ta. A'erehe y pe ihē amujahuk ngā ke, aja rahā, ngā ipy'a ke Tupā koty muruwak aja mujekwa — aja Juā pandu.

³²⁻³⁴ Amō we Juā mujekwa. Ma'e a'e usak ame'ē ke a'e pandu ngā pe tī. Kuja a'e pandu:

—Ko Kirisutu. Kapitā keruhū aja Tupā mu'am ame'ē ke, aja ihē akwa ym we rī. Pe, Tupā'a rehe ihē asak. Pykahuran aja ihē asak. Ywa ngi wyjy uwyr ehe, Jesu rehe. Pe, Tupā pandu ihē pe: “Y pe ngā ke emujahuk eho” aja. A'e riki ihē pe mujekwa tī: “Sawa'e rehe ihē'ā wyjy ta uwyr. Ame'ē ke rehe nde eresak ta. A'e riki ihē'ā namō ngā ke mujahuk ta” aja Tupā mujekwa ihē pe. Tupā'a wyjy uwyr ehe tī. Aja ihē asak 'y. A'erehe ihē apandu pehē pe. Jesu riki Tupā ra'yr — aja Juā pandu. (“Tupā'a namō mujahuk” aja pandu rahā: “Ngā py'a rehe Tupā'a ke muwyr ta” aja mujekwa katu.)

Jesu namõ ixo ame'ẽ ta rehe har

³⁵ Ku'ẽ rahã a'ep Juã ixo tĩ. Mokõi sawa'e ta namõ. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ke a'eta. ³⁶ Pe, Jesu asa oho ixo rahã, Juã usak ehe. Pandu:

—Peme'ẽ Tupãma'e arapuharan ra'yr aja a'e. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e) — aja Juã pandu. (Yman arapuharan ra'yr ke jundéu awa ta jukwa rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke rehe muhepy aja jundéu awa ta ukwa. Aja Jesu a'e tĩ.)

³⁷ Ame'ẽ ke rehe mokõi jumu'eha ta hendu rahã, Jesu raikwer rupi a'eta oho. (Juã ke a'eta hijar.)

³⁸ Pe, ixoty Jesu uwak. Mokõi sawa'e ta haikwer rupi uwyr. Ame'ẽ ta rehe a'e usak rahã, a'eta pe pandu:

—My pehẽ peho ta my? — aja Jesu.

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. My nde ereker ta my? — aja sawa'e ta ipe.

³⁹ Jesu pandu:

—Pesak pejur — aja sawa'e ta pe.

A'erehe inamõ a'eta oho. Jesu ukweriha renda rehe usak oho. Warahy ywa ku'ap ihon rahã usak oho. Pe, inamõ a'eta pyta. Aja te'e pytun oho.

⁴⁰ Kwehe Juã pandu ame'ẽ ke rehe mokõi sawa'e ta hendu. Pe, Jesu namõ oho. Andere riki ame'ẽ mokõi ngi har peteĩ. Simã Petu mu a'e. ⁴¹ Pe, pahar Andere oho. Imu ke mahem oho, Simã ke. Pe, Andere pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak — aja Simã pe. (“Kirisutu” aja pandu rahã: “Kapitã keruhũ” aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e aja mujekwa.)

⁴² Pe, Simã ke a'e muhyk werur ehe, Jesu rehe. Simã rehe a'e usak rahã, pandu ipe:

—Nde riki Simã. Juã ra'yr nde. Apo nde rer: “Sepa” aja tĩ — aja Jesu ipe. [“Sepa” aja her rahã: “Petu” aja tĩ. “Sepa” aja rahã: “Ita ke” aja ngã ukwa.]

Jesu namõ Siri oho. Natanae oho tĩ.

⁴³ Ku'ẽ rahã Jesu jupandu jupe:

—Ngariréi ywy pe ihẽ aho ta — aja jupe.

Pe, oho ixo rahã, Siri rehe a'e usak. Pandu ipe:

—Ihẽ namõ ejumu'e eho — aja Jesu.

⁴⁴ Siri riki Mesái ok ta pe har ke a'e. Andere aja tĩ. Petu aja tĩ. ⁴⁵ Pe, Natanae ke Siri mahem oho. Pandu ipe:

—Kirisutu rehe asak. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e. Ehe har paper rehe Moise mupinim. “Moise je'ẽha ke” aja jakwa, ame'ẽ rehe mupinim. Sawa'e rehe har a'e mupinim. Amõ ta mupinim tĩ. Sawa'e rehe har Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta mupinim tĩ. Ame'ẽ sawa'e rehe ihẽ asak. A'e riki Jesu. Jose ra'yr a'e. Nasare ok ta pe har a'e — aja pandu.

⁴⁶ —Mã! Ame'ẽ ok ta ngi katu ame'ẽ ke uwyr ym — aja Natanae pandu naĩ.

Siri pandu:

—Esak ejurahã! — aja Natanae pe.

Pe, Natanae oho inamõ.

⁴⁷ Pe, Jesu rehe Natanae uhyk tate rahã, Jesu usak ehe. Pe, ehe har a'e pandu:

—Peme'ẽ riki jundéu awa te. Amõ ta ke muka'u te'e ym ame'ẽ ke a'e — aja Jesu pandu.

⁴⁸ Pe, Natanae pandu ipe:

—Ihẽ rehe nde eresak ramõ te. Myja ihẽ rehe har nde erekwa katu my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Siri nde pe pukái ym rahã we, nde rehe har ihẽ akwa katu. Ma'eywa'y wyr pe nde ereĩ rahã, ihẽ akwa katu, sik'y wyr pe — aja Natanae pe Jesu pandu.

⁴⁹ Ame'ẽ ke rehe hendu rahã, Natanae pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Mã! Upa nde erekwa. Tupã ra'yr nde. Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ nde. Jande jaharõ jaxo ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe.

⁵⁰ Pe, a'e pandu:

—Sik'y wyr pe nde ereĩ rahã, nde rehe har ihẽ akwa katu. Aja nde pe ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe nde erejurar katu. Amõ we ma'e ke rehe nde eresak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ame'ẽ ke rehe nde eresak ta tĩ. ⁵¹ Pesarahã! Ywa pirar, aja nde eresak ta tĩ. Pe, Tupã je'ẽha rahoha ta rehe pesak ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. Ihẽ rehe a'eta wyjy ta uwyr. Jupir jupir oho tĩ. Ame'ẽ ke rehe pesak ta kũ — aja Jesu pandu ipe.

2

Jumendariha rehe Jesu usak oho

¹ Mokõi ukwer rahã, amõ ok ta pe amõ sawa'e jumendar. Ok ta rer Kana. Ame'ẽ ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. A'ep Jesu mãi ixo. ² Jesu pe amõ pandu. Jumu'eha ta pe tĩ:

—Jumendariha rehe pesak pejur tĩ — aja.

A'erehe a'ep a'eta ixo tĩ. ³ Pe, kawĩ ke ngã upa u'u rahã, Jesu pe imãi pandu:

—Kawĩ upa riki — aja ipe.

⁴ Jesu pandu:

—Mãi! Anĩ we rĩ. Ihẽ akwa ta kȳ. Ihẽ ama'eha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ — aja Jesu ipe.

⁵ Pe, parakyha ta pe imãi pandu:

—A'e pandu ame'ẽ ke pema'e katu — aja.

⁶ A'ep kamuxĩhu i'ãi. Tiha ame'ẽ ke. Kuja, 100 rit tihaha. Awa po wajar peteĩ hetaha kamuxĩ i'ãi. Ita ke te'e ngã mujã ame'ẽ ke. Y ke amõ purakar ipe. Ame'ẽ pe jundéu awa ta jukutuk kutuk. Aja te'eha. (Aja rahã, ipy'a juhyk aja ixo aja jundéu awa ta ukwaha jupe.) ⁷ Pe, parakyha ta pe Jesu pandu:

—Peme'ẽ kamuxĩhu ke pemutyryhem. Y ke te'e pemutyryhem — aja.

Pe, a'eta mutyryhem te. Hukwen rake rupi ihon u'am. ⁸ A'e pandu tĩ:

—Apo y ke pejo'ok 'y. Ame'ẽ ke ngã mi'u matyri-hama'e kapitã pe peraho — aja parakyha ta pe Jesu pandu.

A'eta raho ipe. ⁹ Pe, me'ẽ ipe. Pe, a'e u'u. Kawĩ riki. Y ke te'e kawĩ wan uwak oho. (Pyrãtãha namõ Jesu muruwak.) My ngi kawĩ werur my? Ame'ẽ ke kapitã ukwa ym. Parakyha ta jõ ukwa katu. A'eta riki y ke jo'ok. Pe, amõ pe kapitã pandu:

—Se sawa'e jumendar ame'ẽ ke emuhyk — aja amõ pe.

Pe, sawa'e uhyk. ¹⁰ Kapitã pandu ipe:

—Amõ ta kawĩ iro ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ py. Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk uwyr ame'ẽ ta u'u hũ rahã, pe, iro ym ame'ẽ ke me'ẽ me'ẽ. Nde anĩ. Jande ja'u we hũ, iro ym ame'ẽ ke. A'eramõ kawĩ iro te ame'ẽ ke jande pe amõ me'ẽ me'ẽ — aja kapitã pandu.

¹¹ Ame'ẽ ok ta pe ma'e katu ame'ẽ ke Jesu ma'e py. Kana ok ta pe. A'ep ima'e pyrâtãha ke a'e mujesak py amõ ta pe. A'erehe inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta jurujar katu ehe. (Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja a'eta ukwa katu.) Kana ok ta riki Ngariréi ywy rehe ihĩ.

¹² Ame'ẽ upa rahã, amõ ok ta pe Jesu oho. Kapanãũ ok ta pe oho. Imãi oho tĩ. Imu ta oho tĩ. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep heta ym ukwer.

Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu oho

(Matéu 21.12-13; Mak 11.15-17; Ruk 19.45-46)

¹³ Ma'e huryha ke rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. (Aja yman te Eji ywy ngi jundéu awa ta ke Tupã muhem muwyr. Ame'ẽ ke ukwa ukwa u'am.) Ame'ẽ Pasuko weraha rehe uhyk tate, a'erehe Jerusarẽ ok ta pe Jesu oho. ¹⁴ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e oho. A'ep amõ sawa'e ta rehe a'e usak. Amõ ta tapi'iruhu ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ngã moĩ rahã, ame'ẽ ke ngã jukwa. Amõ ta arapuharan ta ke muhepy hepy u'am tĩ. Tupã rehe ipy'a ke ngã moĩ rahã, ame'ẽ ke jukwa tĩ. Pykahuran ta aja tĩ. Muhepy tĩ. Amõ ywy ngi amõ ta uwyr. Amõ koty tamatarer ke ame'ẽ ta werur. Ame'ẽ ke Jerusarẽ ok ta pe har tama'e tamatarer ke muruwak ame'ẽ ta pehĩ tĩ. Tamatarer muruwak ame'ẽ ta ke a'eta. Myrape rake wapyk uĩ. Upa ame'ẽ ta rehe Jesu usak. ¹⁵ Pe, tupaham pe nupãha ke a'e puwan. Ame'ẽ pe upa ngã rymba ke a'e muhem mondo. Jumu'eha renda keruhũ ngi muhem mondo. Tapi'iruhu ta ke aja tĩ.

Arapuهران ta aja tĩ. Muhem mondo tĩ. Myrape a'e mujere tĩ. Tamatarer muruwakiha tama'e ke. Tamatarer ke upa a'e ombor muhã. ¹⁶Pykahuran ta ke muhepy ame'ẽ ta pe a'e pandu:

—Sengi upa pemuhem peraho! Ko riki ihẽ pái rok. Ame'ẽ ke muhepyha renda wan pemuruwak. Katu ym. Peho! — aja Jesu pandu.

¹⁷ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, kuja ukwa ukwa u'am. Tupã je'ẽha rehe panduha amõ mupinim. Ame'ẽ ke ukwa ukwa u'am. Kuja:

“Tupã! Ko riki nde rok. A'ep nde rehe ngã py'a ke ngã moĩ moĩ katu. Ame'ẽ ke jõ ihẽ aputar katu te.”

Ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ukwa u'am.

¹⁸ Pe, Jesu pe amõ ta pandu uwyr. Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu uwyr:

—Awa je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo my? Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ema'ema'e katu apo. Jasak ta. Aja rahã, nde je'ẽha rupi ngã ke nde eremuhem eremondo katu, aja jakwa katu ta tĩ — aja Jesu pe.

¹⁹ A'e pandu:

—Kome'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ke upa pemaĩ. Pe, mokõi aker rahã, amõ pyahu ame'ẽ ke ihẽ amujã ta tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ A'eta pandu:

—Mã! Mokõi nde ereker rahã, amõ nde eremujã ta my? Marã ka ym nde eremujãha. Yman te kome'ẽ jumu'eha renda keruhũ ngã mujã mujã ixo. Heta te hũ warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo. Kuja, 46 warahy 'ar rahã, mujã mujã ixo — aja ngã pandu.

²¹ Anĩ. Ame'ẽ jumu'eha renda keruhũ rehe har Jesu pandu ym. Juehe har a'e pandu. (“Mai” aja rahã: “Jukwa” aja riki. Mokõi ukwer rahã, amõ jumu'eha renda keruhũ mujã ta, aja pandu rahã, mokõi ukwer rahã, manõha ngi a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja mujekwa katu.) ²² A'erehe manõha ngi a'e kwera katu uhem rahã, pe, ame'ẽ panduha rehe jumu'eha ta ukwa ukwa ixo. Pe, Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ riki jetehar te ke, aja a'eta ukwa katu. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar katu tĩ.

Ngã rehe har Jesu ukwa katu

²³ Pasuko 'ar rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu ixo. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e. Ame'ẽ ke mujesak jesak hũ ngã pe u'am. Ame'ẽ ke rehe heta ngã usak, a'erehe: “Ko Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e” aja a'eta ukwa katu. ²⁴ Jesu anĩ. Ngã rehe har a'e ukwa katu. Pahar amõ koty ngã ukwa ta, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe. Ma'e ke rehe usak rahã jõ, ngã jurujar katu ehe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe jurujar ym ngã rehe a'e. ²⁵ Marã ka ym ngã rehe har amõ panduha ipe. Upa a'e ukwa katu. Ipy'a pe ma'e ke amõ ukwa ukwa ixo, ame'ẽ ke a'e atu ukwa katu tĩ.

3

Jesu namõ Nikonde pandu pandu

¹ Ko amõ sawa'e ixo. Her Nikonde. Jundéu awa tama'e kapitã a'e. Parise kotyhar ke a'e. ² Amõ pytun rahã, Jesu rehe a'e usak uwyr. Pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Nde ke Tupã muwyr, a'erehe ehe har jande ke nde eremu'e katu. Aja jakwa katu. Ne namõ Tupã ixo, a'erehe marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nde erema'ema'e katu. Pyrãtã te ha namõ nde erema'ema'e katu. A'erehe nde ke Tupã muwyr aja ihẽ akwa katu tĩ — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Esarahã! Mokõihar amõ uhem ym rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha — aja ipe.

⁴ Pe, Nikonde pandu:

—Mã! Marã ka ym. Tamũi rahã, mokõihar uhem ym awa. Marã ka ym mokõihar imãi pusu pe ohoha. Pe, marã ka ym mokõihar uhemihã — aja ipe.

⁵ Jesu pandu:

—Esarahã! Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Amõ we tĩ. Tupã'ã je'ẽha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. Aja ym rahã, Tupã ixo ame'ẽ pe marã ka ym ohoha. ⁶ Imãi pusu ngi uhem rahã, awa te'e a'e. Tupã'ã je'ẽha rupi uhem rahã, Tupã ra'yr a'e. ⁷ “Mokõihar pehem ta me'ẽ te'e” aja ihẽ apandu nde pe. “Mã! Marã ka ym” aja ym epandu. (Ame'ẽ ke nde erekwa ym my? Esarahã! Amõ we nde erekwa ym ame'ẽ ke pehĩ. Ywytu ke.) ⁸ Amõ koty koty ngi ywytu jupeju uwyr. Tyapuha nde erehendu. My ngi tur my? My ihon ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym. Pehĩ. Ame'ẽ ke jõ nde erekwa katu. Tupã'ã je'ẽha rupi uhem rahã, ame'ẽja saka tĩ. Nde erekwa ym tĩ. Tupã ra'yr, aja jõ nde erekwa — aja ipe.

⁹ —Myja puki? — aja Jesu pe.

¹⁰ A'e pandu:

—Jundéu awa ta ke nde eremu'e tĩ. Mu'eha katu ame'ẽ ke nde. Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. Jande jakwa katu, ame'ẽ rehe har japandu pandu katu. ¹¹ Esarahã! Ma'e jasak ame'ẽ rehe har japandu katu tĩ. Pe, jande japandu ame'ẽ rehe har pekwa ym. Kapitã ta riki pehẽ. Pekwa ym rĩ. ¹² Ma'e ke kome'ẽ ywy keruhũ pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, pejurujar ym. Pe, ywa pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu rahã, marã ka ym pejurujariha ehe. ¹³ Ma'e ke ywa pe ihĩ. Ame'ẽ rehe har amõ ukwa ta oho my? Anĩ. Aja me'ẽ ke nixói. Oho ym awa. Ihẽ jõ akwa katu. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. A'erehe akwa katu.

¹⁴⁻¹⁵ —Awa nixói te ame'ẽ pe Moise ixo rahã, mbói'ã a'e mujar mu'am. Myra rehe mujar mu'am. Aja ihẽ ke amõ ta mujar ta mu'am tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe mujar ta mu'am tĩ. A'erehe ihẽ rehe upa ngã jurujar katu rahã, ame'ẽ ta ke Tupã muhã katu ta — aja Jesu pandu.

¹⁶ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta rehe Tupã ipy'a katu te hũ. A'erehe Ta'yr ke a'e muwyr. Ta'yr peteĩ har ke muwyr. A'erehe amõ jurujar katu ehe rahã, mupyraraha renda pe oho ym te ta. Tupã namõ ixo katu ta. ¹⁷ Kome'ẽ ywy keruhũ pe Ta'yr ke Tupã muwyr. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke Ta'yr muhã katu ta uwyr. A'eta ke a'e mupyrara ta uwyr. Anĩ. Aja ym. Muhã katu ta uwyr.

¹⁸ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupã pandu ym te ta. Amõ jurujar ym ehe rahã: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara ta” aja Tupã pandu ta kũ. Tupã ra'yr

rehe a'e jurujar ym. Ta'yr peteĩhar rehe jurujar ym, a'erehe aja Tupã pandu ta kÿ.

¹⁹ Ma'erehe mupyrara ta my? Kuja riki. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe weraha uwyr tipe. (Aja rahã, Tupã rehe har Ta'yr mujekwa tipe.) Ame'ẽ ke a'eta putar ym. Anĩ. Pytuniha ke a'eta putar. (Aja rahã, ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke putar.) Upa ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ixo, a'erehe weraha ke a'eta putar ym. ²⁰ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, weraha koty uwyr ym ta. (Tupã rehe har ukwa tar ym. Putar ym.) Weraha koty uwyr rahã, ma'e ka'u te'eha ma'eha ke Tupã mujekwa ta. A'erehe uwyr ym. (Tupã rehe har ukwa tar ym.) ²¹ Pe, ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'e rahã, weraha rehe uhyk. (Aja rahã, Tupã rehe har a'e ukwa tar katu.) Aja rahã, Tupã putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e. Aja a'e mujekwa. Tupã rehe hendu katu, a'erehe ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu tĩ.

Juã mujahukiha rehe har

²² Nikonde namõ upa Jesu pandu rahã, amõ ywy pe oho. Jundéi ywy pe oho. Jumu'eha ta oho tĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta we rĩ. A'ep amõ ta ke a'eta mujahuk. ²³ Amõ renda pe Juã mujahuk ixo tĩ. Enõ renda pe mujahuk ixo. A'ep y heta. Ame'ẽ renda Sarĩ ok ta rake ihĩ. Heta ngã uhyk oho ehe. Ame'ẽ ta ke Juã mujahuk. (Aja rahã, Tupã koty ipy'a muruwak, aja a'eta mujekwa.) ²⁴ [Arahã kyndaha pe Juã ke amõ ta kynda ym we rĩ.]

²⁵ Juã namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ẽ ta namõ jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. “Juã mujahuk ame'ẽ ke riki katu te” aja Juã namõ

jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu u'am. "Anĩ. Jesu mujahuk ame'ẽ ke riki katu te" aja jundéu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ. ²⁶ A'erehe Juã pe a'eta pandu oho:

—Sa'e! Ngã mu'eha nde. Amukwehe y ruwái koty ne namõ amõ sawa'e ixo, Jondã ruwái koty. Ehe har nde erepandu. "Peme'ẽ riki Tupã ra'yr" aja nde erepandu. Ame'ẽ nde erekwa u'am my. Apo heta ngã ohoho ixoty. Ame'ẽ ta ke mujahuk u'am apo — aja Juã pe.

²⁷ Pe, Juã pandu:

—Ixoty ngã ke Tupã mondo. A'erehe heta ngã ohoho ixoty. ²⁸ Ihẽ apandu ame'ẽ ke pehẽ atu pekwa katu. Kuja ihẽ apandu: "Anĩ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke aja ym ihẽ. Ihẽ ke Tupã muwyr py. Tupã muwyr ame'ẽ ndutar koty ihẽ ke Tupã mondo" aja ihẽ apandu. ²⁹ Sawa'e jumendar rahã, kũjã riki sawa'ema'e wan ta. Pe, sawa'e rehe katu ame'ẽ ta sawa'e rake hendu u'am. Pe, sawa'e rehe kũjã uhyk rahã, ehe katu ame'ẽ ta hury katu. Aja ihẽ tĩ. Jesu rehe heta ngã uhyk oho rahã, ihẽ rury katu te ihẽ tĩ. ³⁰ A'erehe ihẽ 'ar koty te we ixoty ngã oho rahã, katu tiki. Aja rahã, ihẽ rury katu te ihẽ axo rĩ — aja inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe Juã pandu.

Ywa ngi wyjy uwyr, ame'ẽ rehe har

³¹ Ywa ngi wyjy uwyr. Ame'ẽ riki i'ar koty te we a'e katuha. Upa awa ta 'ar koty te we a'e katuha. Awa ke anĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo ame'ẽ ke a'e. A'e riki awa te'e tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ma'e ke ihĩ. Ame'ẽ rehe har jõ a'e ukwa. Ame'ẽ ke a'e pandu. Panduha rehe jurujar katu awa tĩ. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke anĩ. I'ar koty te

we jurujar katu ta me'ẽ te'e ehe. ³² A'ep a'e usak ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe. A'ep a'e hendu ame'ẽ rehe har a'e pandu pandu tipe tĩ. Pe, amõ jurujar ym ehe. ³³ A'e pandu ame'ẽ rehe amõ jurujar katu rahã, kuja ukwa katu. Tupã pandu ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu. Aja rahã, Tupã pandu ame'ẽ ke jetehar te ke aja mujekwa ngã pe. ³⁴ Jesu ke Tupã muwyr. Pe, Tupã pandu ame'ẽ ke a'e pandu pandu. I'ãma'e pyrâtãha ke Tupã muwyr ipe. Ame'ẽ riki upa ym. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu pandu katu. ³⁵ Ta'yr rehe ipái ipy'a katu. Upa katu te a'e me'ẽ ipe. A'erehe upa katu te ima'e ke. A'erehe upa katu te awa tama'e kapitã keruhũ te a'e. ³⁶ Ta'yr rehe amõ jurujar katu rahã, a'e ke Tupã muhã katu ta. Ta'yr rehe jurujar ym rahã, marã ka ym a'e uhãha. A'e ke Tupã mupyrara ta. Aja te'e ta ixo.

4

Amõ awa kūjã namõ Jesu pandu

¹ Jesu koty amõ amõ we ngã jumu'e oho. Ame'ẽ ke parise ta hendu. Juã 'ar koty te we ngã ke Jesu mujahuk, aja parise ta hendu tĩ. ² Jesu riki ngã ke mujahuk ym. Inamõ jumu'e ixo ame'ẽ ta riki mujahuk u'am, ngã ke. ³ Parise ta hendu ame'ẽ ke Jesu ukwa rahã, Jundéi ywy ngi a'e oho. Ngariréi ywy pe a'e jywyr oho. ⁴ Amõ awa rape Samari ywy rupi ihon. Ame'ẽ rupi Jesu oho ta me'ẽ te'e.

⁵ Samari ywy rupi a'e asa oho rahã, amõ ok ta rehe a'e uhyk tate oho. Her Sikar. Ame'ẽ ok ta rake ma'e ywy kotete ihĩ, Jakoma'e ywy ke. Yman te ta'yr pe ame'ẽ ywy ke Jako me'ẽ. Jose pe a'e me'ẽ.

⁶ A'ep ywykwar ihĩ. Yman te Jako pykũi ame'ẽ ke. Ame'ẽ rake Jesu wapyk. A'e wata hũ, a'erehe he'õ. Warahy jandar tate rahã, a'ep a'e wapyk uĩ.

⁷⁻⁸ [Ok ta pe jumu'eha ta oho. A'eta mi'u ke jo'ok oho. Pe, Jesu jeje ihĩ rahã,] amõ kũjã uhyk uwyr ehe. Samari ywy pe har ke a'e. Y rehe uwyr. Pe, Jesu pandu ipe:

—Y ihẽ pe emuwyr. Ihẽ hyngwéi te ihẽ ke — aja kũjã pe.

⁹ —Mã! Nde riki jundéu awa. Ihẽ riki Samari ywy pe har. Ma'ewã y nde erepandu ihẽ pe my? — aja Jesu pe. [Samari ywy pe har tama'e ita rekúi ra'yr ke jundéu awa ta pyhyk ym te. A'erehe: “Mãte we ame'ẽ te a'e my” aja kũjã ukwa.]

¹⁰ Jesu pandu:

—Ma'e ke nde pe Tupã me'ẽ tar katu. Ame'ẽ ke nde erekwa rahã, ihẽ pe y nde erepandu ta tipe. “Y ihẽ pe emuwyr” aja nde pe ihẽ apandu. Ihẽ rehe har nde erekwa rahã, aja tĩ. Ihẽ pe y nde riki nde erepandu ta tipe tĩ. Ihẽ pe nde erepandu rahã, y ke nde pe ihẽ ame'ẽ ta tipe. Ame'ẽ y nde ke muxuwe katu ta tipe — aja ipe.

¹¹ —Sa'e! “Y nde ke muxuwe katu ta” aja nde erepandu. Myja ame'ẽ ke ihẽ pe nde ereme'ẽ ta my? Ko ywykwar riki typy hũ. Y jo'okiha namõ nde erexo ym. ¹² Jande ramũi riki kome'ẽ ywykwar ke jande pe mupyta. Jako mupyta. Yman kome'ẽ y ke a'e u'u ixo. Ta'yr ta u'u tĩ. Hymba ta u'u tĩ. Jako riki mupyta jande pe. “Y muxuwe katu ta” aja nde erepandu rahã, Jako 'ar koty te we pyrâtãha nde my? — aja kũjã pandu.

¹³ —Kome'ẽ y amõ u'u rahã, jyngwéi ta tĩ. ¹⁴ Y ke ihẽ ame'ẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, jyngwéi ym te

ta. Y ihẽ ame'ẽ ipe rahã, ipy'a pe mundu aja saka. Upa ym te ta. Uhãha namõ ixo ta — aja kũjã pe.

¹⁵ (Awa uhãha rehe har Jesu pandu uĩ. Ame'ẽ ke kũjã ukwa ym we rĩ.) A'erehe a'e pandu:

—Sa'e! Ihẽ ke y muxuwe katu, ame'ẽ ke ihẽ pe emuwyr. Aja rahã, ihẽ hyngwéi ym te ta tĩ. Se y ihẽ ajo'ok ym te ta ajur tĩ — aja Jesu pe.

¹⁶ —Nde sawa'e pe epukái eho. Pe, se ejywyр inamõ ejur tĩ — aja ipe.

¹⁷ —Anĩ. Ihẽ sawa'e ym ihẽ — aja kũjã.

—“Ihẽ sawa'e ym” aja nde erepandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke. ¹⁸ Heta sawa'e nde erepyhyk. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha. Apo ne namõ ixo ame'ẽ ke nde sawa'e ym. Jetehar te ke nde erepandu ihẽ pe — aja kũjã pe.

¹⁹ (Kũjã ixoha rehe har Jesu mujekwa, a'erehe) kũjã pandu:

—Sa'e! Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke nde. Aja ihẽ akwa 'y. (A'erehe ihẽ pe emujekwa. Myp Tupã rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ katu my?) ²⁰ Tupã rehe ihẽ ramũi ta ipy'a moĩ moĩ, samari ywy pe har ta ke. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe a'eta moĩ moĩ. Pehẽ anĩ. Jundéu awa ta anĩ. Jerusarẽ ok ta pe jõ Tupã rehe ipy'a ngã moĩ moĩ ta me'ẽ te'e, aja jundéu awa ta pandu. Myja me'ẽ katu te my? — aja Jesu pe kũjã pandu.

²¹ Pe, kũjã pe a'e pandu:

—Ko ihẽ apandu ame'ẽ jetehar te ke. Ame'ẽ ke nde erekwa katu ta. Peme'ẽ ywy'ã keruhũ 'ar pe jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym ta awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jerusarẽ ok ta pe aja tĩ. Jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ ym

ta awa a'ep tĩ. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate tĩ.
²² Tupã rehe ipy'a ke samari ywy pe har ta moĩ moĩ tipe. Ehe har a'eta ukwa ym. Ipy'a jundéu awa ta moĩ moĩ ehe tĩ. Ehe har a'eta ukwa katu. Jundéu awa ta ngi har ngãma'e muhãha uwyr ta. A'erehe Tupã rehe har a'eta ukwa. ²³ Jande pái keruhũ rehe ipy'a amõ moĩ moĩ katu te ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk tate. Jete. Uhyk apo 'y. Tupã rehe har jetehar te ke Tupã'ã mujekwa. A'e riki amõ py'a rehe ihĩ katu. A'erehe amõ ixo, a'ep jande pái keruhũ rehe ipy'a ke moĩ moĩ katu. (Aja rahã, henda nixói, ame'ẽja saka. Amõ ixo, a'ep ipy'a ke a'e moĩ moĩ katu ehe.) ²⁴ Tupã riki I'ã te'e a'e. A'erehe jande pái keruhũ rehe ipy'a ke amõ moĩ moĩ tar katu rahã, Tupã'ã je'ẽha rupi uhem ta me'ẽ te'e. Ame'ẽ ta riki jande pái keruhũ rehe ipy'a moĩ moĩ katu — aja Jesu pandu.

²⁵ Kũjã pandu ipe:

—Kirisutu uwyr ta, aja ihẽ akwa. (Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e.) A'e uwyr rahã, upa katu te ma'e ke jande ke a'e mu'e ta — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Ko ihẽ aĩ. Kirisutu ihẽ. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke ihẽ — aja kũjã pe.

²⁷ Arahã jumu'eha ta jywyr uwyr. Kũjã namõ Jesu pandu pandu uĩ. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã: “Mã!” aja. Anĩ. “Ma'e ke rehe har nde erepandu inamõ my?” aja Jesu pe a'eta pandu ym. “Ma'erehe nde erepandu inamõ my?” aja a'eta pandu ym ipe tĩ. (Jundéu awa tama'e mu'eha rahã, kũjã namõ pandu ym te awa, a'erehe: “Mã!” aja ukwa.)

²⁸ Pe, kamuxĩ ra'yr ke kũjã hijar oho. Ok ta pe a'e jywyr oho. A'ep pe har ta pe a'e pandu:

²⁹ —Sawa'e rehe pesak peho. Upa katu te ihẽ ama'ema'e ame'ẽ ke a'e mujekwa ihẽ pe. Kirisutu a'e my, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja kũjã pandu.

³⁰ A'erehe ok ta pe har ta uhem oho. Jesu koty a'eta oho.

³¹ Kũjã oho rahã, Jesu pe jumu'eha ta pandu pandu u'am:

—Sawa'e! Ko jande mi'u. E'urahã! — aja pandu hũ tipe.

³² A'e pandu:

—A'ewan ihẽ pe. Ma'e a'u ame'ẽ ke namõ ko ihẽ axo. Ame'ẽ ke pekwa ym pehẽ — aja jumu'eha ta pe.

³³ Pe, jumu'eha ta pandu pandu a'eta jupe:

—Imi'u ke amõ ta werur ipe nahã my? — aja a'eta pandu pandu a'eta jupe naĩ.

³⁴ Jesu pandu:

—Tupã ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e rahã, ame'ẽ riki ihẽ mi'u aja saka tĩ. Imi'u namõ amõ ixo rahã, hury katu a'e. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ rury katu tĩ. Ma'e parakyha ke ihẽ pe a'e me'ẽ tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ amumba ta axo. A'erehe ihẽ rury katu axo.

³⁵ —Pehẽ pepandu: “Amõ tumeme jahy kanim rahã, ahúi aja me'ẽ ke itawa ta. Amõ mondok ta” aja. Pe, ihẽ apandu pehẽ pe. Pesarahã! Itawa apo 'y. Mondokiha angaha rehe uhyk apo 'y. (Aja rahã, ihẽ rehe a'ep pe har ta jurujar tar katu.) ³⁶ Ahúi aja me'ẽ mondokiha pe ijar muhepy. Pe, mondokiha matyr. (Aja matyriha aja apo tĩ. Ihẽ rehe peme'ẽ ta

jurujaṛ katu ta.) Aja rahā, ame'ē ta ke Tupā muhā katu ta. Matyr rahā, ma'e ra'ī jytym ame'ē ta hury katu. Matyr ame'ē ta hury katu tī. Johu hury katu. (Aja apo tī. Ajytym aja Tupā je'ēha ke ihē apandu. Pe, matyr aja ihē rehe jurujaṛ katu ta. Johu hury katu ta tī.) ³⁷ Aja amō panduha riki jete. Kuja:

“Ma'eywa ke amō jytym oho. Pe, tyarō rahā, ame'ē ke amō riki mondok oho” aja panduha ihī.

³⁸ —Amō kupixa pe peparaky ym. Amō ta paraky. Ame'ē pe pehē ke ihē amondo. A'ep ma'e ke pematyr ta. Pe, pehē rury katu ta. (Aja apo tī. Amō rekoha pe amō ta Tupā je'ēha pandu. A'ep pehē ke ihē amondo. Pe, a'ep pe har ta ihē rehe jurujaṛ katu. Pematyr, ame'ēja saka) — aja Jesu pandu.

³⁹ Ok ta pe samari ywy pe har ta ixo. A'eta pe kūjā pandu: “Upa katu te ihē ama'ema'e ame'ē ke a'e mujekwa” aja Jesu rehe har kūjā pandu. A'erehe heta ame'ē ok ta pe har ta jurujaṛ katu ehe tī, Jesu rehe. ⁴⁰ Pe, Jesu rehe samari ywy pe har ta uhyk uwyr rahā, a'eta pandu ipe:

—Jande namō epyta we rī — aja pandu hū.

A'erehe a'ep mokōi Jesu ukwer.

⁴¹ Jesu mu'e. A'erehe amō we hū a'ep pe har ta jurujaṛ katu ehe. ⁴² Pe, kūjā pe a'eta pandu:

—Ehe har jande pe nde erepandu, a'erehe jajurujaṛ katu ehe apo tī. Ame'ē jō ym. A'e pandu ame'ē ke rehe jande atu jahendu. A'e riki kome'ē ywy keruhū pe har ta ke a'e muhā katu ta. Aja jakwa katu. A'erehe jajurujaṛ katu ehe tī — aja a'ep pe har ta pandu.

Amō kapitā ra'yr ke Jesu mukatu

⁴³⁻⁴⁴ Samari ywy pe mokõi ukwer. Pe, Jesu oho. A'e riki pandu: “Tupã je'êha ke pandu ame'ê rehe hekoha pe har ta katu ym usak” aja a'e ukwa. A'erehe hekoha te pe oho ym. Anĩ. Amõ ok ta pe oho. Ame'ê ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ. ⁴⁵ Pe, ame'ê ok ta pe uhyk rahã, a'ep pe har ta hury katu ehe, Jesu rehe. Amukwehe Jerusarê ok ta pe a'eta ixo tĩ. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr. Arahã a'eta a'ep ixo tĩ. Arahã marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke Jesu ma'ema'e. Ame'ê ke rehe upa a'eta usak. A'erehe a'eta hury katu ehe.

⁴⁶ Pe, ma'e ok ta pe a'e uhyk tĩ. Kana ok ta pe uhyk tĩ. Ngariréi ywy rehe ame'ê ok ta ihĩ. Yman a'ep y ke te'e kawĩ wan a'e muruwak. A'ep amõ kapitã ixo. Ta'yr ahy ipe. Amõ ok ta pe ta'yr ihĩ. Kapana'ũ ok ta pe ihĩ. ⁴⁷ Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe Jesu uhyk uwyr. Ame'ê ke kapitã hendu rahã, a'e pandu ipe, Jesu pe.

—Ihẽ rekoha pe ihẽ namõ eho. Kapana'ũ ok ta pe. Ihẽ ra'yr ahy ou. Manõ tate. A'e ke emukatu — aja Jesu pe.

⁴⁸ Jesu pandu ipe:

—Marã ka ym amõ ma'eha. Ame'ê ke ihẽ ama'ema'e katu. Ame'ê ke rehe nde eresak rahã jõ, ihẽ rehe nde erejurar katu. Mã! Katu ym — aja ipe.

⁴⁹ Kapitã pandu:

—Sa'e! Pahar ihẽ namõ eho. Ihẽ ra'yr manõ tate. Manõ ym we rĩ. Pahar eho — aja Jesu pe.

⁵⁰ (Usak rahã jõ jurur katuha katu ym, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe a'e pandu ipe:

—Anĩ. Aho ym ta. Nde jeje ejywyr eho. Nde ra'yr manõ ym ta — aja kapitã pe.

Jesu mukatu, ame'ẽ ke rehe kapitã usak ym. Anĩ. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe kapitã jurujar katu. A'erehe pahar a'e jywyr oho. ⁵¹ Hok pe a'e jywyr oho ixo rahã, miasu ta uhyk uwyr ehe. Pandu uwyr:

—Nde ra'yr katu apo 'y — aja kapitã pe.

⁵² Pe, miasu ta pe a'e pandu:

—My warahy rahã, katu oho my? — aja.

A'eta pandu:

—Kwehe hakuha maha oho ipe. Se warahy rahã, hakuha maha oho ipe. Warahy jere rahã — aja ipe.

⁵³ Arahã katu te: “Ne ra'yr manõ ym ta” aja Jesu pandu kwehe. Ame'ẽ ke ipy'a pe ipái ukwa ukwa u'am. Pe, Jesu rehe a'e jurujar katu te. Upa hok wyr pe har ta jurujar katu ehe tĩ, Jesu rehe.

⁵⁴ Aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'e katu. (Aja Kirisutu a'e. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja mujekwa katu ngã pe.) Jundéi ywy ngi Ngariréi ywy pe uhyk rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'e katu. Ame'ẽ riki mokõihar ke.

5

Y kynda ame'ẽ rake amõ sawa'e ke Jesu mukatu

¹ Pe, heta ukwer rahã, amõ jundéu awa ta mi'u matyriha rehe Jesu usak oho. Jerusarẽ ok ta pe usak oho. Arahã Tupã rehe jundéu awa ta ipy'a moĩ moĩ. A'erehe ngã mi'u matyr. ² Jerusarẽ ok ta pe y kynda ame'ẽ ke ihĩ. Hukwen rake ihĩ. Arapuharan ta ixẽ, ame'ẽ hukwen rake ihĩ. Y kynda ame'ẽ rake rupi ok rymy'y heta ihĩ tĩ. Katukwer ame'ẽ ta ke. Kuja, awa po wajar peteĩhar

upa hetaha. Ame'ẽ kynda ame'ẽ rehe her ngã moĩ. “Mbete” aja riki jundéu awa ta je'ẽha ipe. ³ Ok rymy'y wyr rupi ahy ixo ame'ẽ ta heta túi. Eha ym te ame'ẽ ta a'ep ihĩ tĩ. Jupyrâtã râtã ame'ẽ ta túi tĩ. Wata ym te ame'ẽ ta ihĩ tĩ. [Y katak ame'ẽ rehe a'eta harõ ixo. ⁴ Amõ amõ rahã, Tupã je'ẽha rahoha wyjy uwyr ehe, y kynda ame'ẽ rehe. Pe, y ke a'e mukatak. Arahã y pe u'ar py, ame'ẽ ke jõ katu oho. Peteĩ jõ katu oho. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke upa katu oho.] ⁵ A'ep amõ sawa'e túi. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo. Kuja, 38 warahy 'ar rahã, aja te'e a'e ixo. ⁶ A'ep a'e túi, aja Jesu usak ehe. Heta te hũ warahy 'ar rahã, ma'e ahyha namõ te'e a'e ixo, aja Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu ipe:

—Katu aja nde ereputar my? — aja Jesu.

⁷ —Sa'e! Aputar. Y katak rahã, y pe ihẽ ke mou ame'ẽ nixói. Pe, ihẽ atu aho axo rahã, amõ riki y pe opor py, a'erehe ihẽ katu ym aju — aja Jesu pe.

⁸ —Epu'am. Nema'e tupe ke emaman. Inamõ ewata eho 'y — aja ahy ixo ame'ẽ pe Jesu pandu.

⁹ Pahar sawa'e katu oho. Tupe ke pyhyk. Inamõ wata oho. Arahã riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. ¹⁰ A'erehe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe. Sawa'e wata ramõ ame'ẽ pe pandu:

—Apo riki jundéu awa tama'e putu'uha 'ar ke. A'erehe nema'e tupe ke nde erepyhyk ereraho rahã, katu ym. (Nde ereparaky te'e, aja saka.) Katu ym. Aja jundéu awa je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ame'ẽ rehe jahendu katu — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Ihẽ ke mukatu ame'ẽ pandu ihẽ pe: “Nema'e tupe epyhyk. Inamõ ewata eho” aja ihẽ pe — aja jundéu awa tama'e kapitã ta pe sawa'e pandu.

¹² A'eta pandu ipe:

—Awa aja me'ẽ pandu nde pe my? — aja sawa'e pe.

¹³ A'e pandu:

—Awa mamy? Akwa ym ihẽ — aja sawa'e.

Heta ngã a'ep ixo, a'erehe Jesu oho. A'erehe ehe har sawa'e ukwa ym.

¹⁴ I'i atu we rahã, sawa'e rehe Jesu usak. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'e usak ehe. A'e pandu ipe:

—Esarahã! Apo nde katu 'y. Ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ. Tapijar te'e we nde ereka'u te'eha nde erema'e rahã, nde erepyrara we hũ ta tĩ — aja sawa'e pe Jesu pandu.

¹⁵ Pe, sawa'e oho. Jundéu awa tama'e kapitã ta pe a'e pandu oho:

—Jesu riki ihẽ ke mukatu — aja pandu.

¹⁶ A'erehe Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta mupyrara tar katu. Putu'uha 'ar rahã, a'e mukatu. (Aja rahã paraky te'e, aja ukwa, a'erehe mupyrara tar katu.)

¹⁷ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ ma'e ixo rĩ. Aja te'eha a'e. (Aja rahã, putu'uha 'ar rahã, a'e ma'e ixo rĩ, aja mujekwa.) A'erehe aja ma'e katu ame'ẽ ke ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ. (Putu'uha 'ar rahã, ihẽ ama'e ta me'ẽ te'e tĩ) — aja ngã pe.

¹⁸ Ame'ẽ panduha rehe jundéu awa tama'e kapitã ta parahy. I'ar koty te we parahy ehe. Jukwa tar katu. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar

rahã, sawa'e ke mukatu. (Paraky te'e, aja ukwa.) A'erehe katu ym, aja a'eta ukwaha naĩ. Amõ we tĩ. Tupã riki ipái, aja a'e pandu. Aja rahã, Tupã a'e tĩ, aja a'eta ukwa. A'erehe parahy te hũ ehe. “Mã! Jajukwa ta” aja pandu pandu a'eta jupe.

Jesu riki Tupã ra'yr

¹⁹ (Tupã a'e tĩ, aja Jesu mujekwa tar katu.) A'erehe ngã pe a'e pandu:

—Ko pehẽ pe ihẽ apandu: “Ta'yr ke ihẽ.” Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'e ym. Ihẽ pái ma'ema'eha rehe ihẽ asak. Aja ihẽ ama'e tĩ. Ihẽ pái ma'eha aja ihẽ tĩ. ²⁰ Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ ipy'a katu. (Ta'yr ke ihẽ.) Upa a'e ma'e ixo ame'ẽ ke ihẽ pe a'e mujekwa. Peme'ẽ sawa'e ihẽ amukatu. Ame'ẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Ihẽ pái mujekwa ta ihẽ pe tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta tĩ. Pesak ehe rahã: “Mã! Katu hũ!” aja pekwa ta.

²¹ —Manõ ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu muhem. Aja ihẽ aputar ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ. Ta'yr ke ihẽ, a'erehe amukwera katu amuhem ngã ke tĩ.

²² —Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe pandu: “Nde riki ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu nde. Tupã namõ exo katu’ aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Katu ym nde. Mupyraraha renda pe eho’ aja” aja ihẽ pái pandu ihẽ pe. Aja a'e atu pandu ym ta. Ihẽ riki apandu ta kũ. ²³ Pe, ihẽ pái keruhũ rehe har aja katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ta tĩ. Katu ihẽ rehe har amõ ta pandu ym rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har katu

pandu ym ta tĩ. Jande juja katu te jande tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pái keruhũ muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

24 —Jetehar ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ pái ihẽ ke muwyr. Ihẽ je'ẽha rehe amõ hendu. Pe, ihẽ pái rehe a'e jurujar katu rahã, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. A'e ke ihẽ pái keruhũ mupyrara ym te ta. Anĩ. Manõha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka. (Aja rahã, mupyraraha renda pe ohoha ngi mutyryk oho, ame'ẽja saka.) Pe, uhã te hũ ame'ẽ ke a'e aja te'e ta ixo. Aja rahã, Tupã koty oho ta ame'ẽ ke a'e. Aja rahã, apo Tupã pandu 'y: “Ame'ẽ ke mupyraraha renda pe oho ym te ta. Anĩ. Uhã te hũ aja ixo apo 'y” aja Tupã pandu 'y.

25 —Ko apandu pehẽ pe. Tupã ra'yr ihẽ. Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Kuja. Manõ ame'ẽ ta ihẽ je'ẽha rehe hendu ta. Aja rahã, uhã ta. Apandu pehẽ pe. Apo aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar ym ame'ẽ ta riki manõ ame'ẽ ta aja saka. Uhã ym, a'erehe aja. Apo ihẽ je'ẽha rehe hendu. Pe, ihẽ rehe jurujar katu ta. Aja rahã, uhã te hũ aja ixo ta apo 'y.

26 —Ihẽ pái keruhũ riki je'ẽha te reko. A'erehe uhãha ke ngã pe a'e me'ẽ katu. Aja ihẽ tĩ. Ta'yr ke ihẽ. Ihẽ pe a'e pandu: “Ngã pe uhãha nde ereme'ẽ katu tĩ” aja ihẽ pe pandu.

27 —Ihẽ pái keruhũ pandu: “Ngã pe epandu katu. Kuja. Katu ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu. Tupã namõ exo katu’ aja nde erepandu katu. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: ‘Nde katu ym. Mupyraraha renda pe eho’ aja nde erepandu katu tĩ” aja ihẽ pe pandu tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. A'erehe aja me'ẽ ihẽ pe ihẽ pái pandu.

28 —Ko ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe: “Mã!” aja pepandu ym. Kuja. Ihẽ je'ẽha rehe upa katu te

manõ ame'ẽ ta hendu ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta kÿ. ²⁹ Pe, ihẽ je'ẽha rehe hendu rahã, a'eta kwera katu ta uhem. Pe, katu ame'ẽ ke ma'ema'e, ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ mukwera katu ta muhem. Tupã namõ ixo ta. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Ame'ẽ ta ke a'e mukwera katu ta muhem tĩ. Ame'ẽ ta ke mupyraraha renda pe mondo ta kÿ — aja Jesu pandu.

Jesu rehe har amõ pandu

³⁰ A'e pandu tĩ:

—Ihẽ jeje ma'e ke ihẽ ama'ema'e ym. Ihẽ pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ ke jõ ngã pe ihẽ apandu pandu ta. “Pehẽ katu. Tupã namõ pexo katu” aja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ta pe: “Pehẽ katu ym. Mupyraraha renda pe peho” aja. Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym. Anĩ. Ihẽ pái keruhũ ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. A'erehe jetehar rupi ngã rehe har ihẽ pandu pandu ta.

³¹ —Ihẽ apandu: “Ihẽ ke Tupã muwyr” aja. Aja ihẽ jõ apandu rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejuruja ym ta me'ẽ te'e. ³² Anĩ. Amõ ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke pehĩ. Ihẽ pái ke ame'ẽ. Ihẽ rehe har a'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ rehe pejuruja katu ta me'ẽ te'e. ³³ Amõ ta ke Juã koty pehẽ pemondo. Juã pe a'eta pandu oho. Pe, jetehar te ke ihẽ rehe har Juã pandu. ³⁴ Pesarahã! Ihẽ rehe har sawa'e pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar my? Anĩ riki. Kuja riki. Sawa'e pandu ame'ẽ ke rehe pejuruja katu rahã, ihẽ rehe har pekwa katu ta tĩ. Aja rahã, ihẽ

rehe pejuru jar katu ta. Aja rahã, pehẽ ke ihẽ pái keruhũ muhã katu ta.

³⁵ —Araparin aja Juã. Hendy aja saka. (Aja rahã, jetehar Tupã rehe har a'e mujekwa.) Pe, pehendu ehe rahã, i'i atu we pehẽ rury katu ehe. ³⁶ (Ihẽ rehe har mujekwa, ame'ẽ ke tumeme pehĩ.) Ihẽ rehe har Juã pandu pandu. Amõ we tĩ. Juã 'ar koty te we ihẽ rehe har mujekwa ame'ẽ ke ko ixo. Ihẽ ama'ema'eha ke. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mokõihar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ke ihẽ pái keruhũ me'ẽ ihẽ pe. Ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ rehe amõ usak rahã: “Ko Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja ukwa ta. ³⁷ Amõ we tĩ. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har pandu tĩ. (Ame'ẽ ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Mahapyrihar ke ame'ẽ.) Ima'e je'ẽha rehe pehendu ym te. Ima'e ma'ema'eha rehe pejuru jar ym te tĩ. ³⁸ Je'ẽha ke a'e muwyr. Ame'ẽ ke rehe pehendu tar ym tĩ. Ihẽ rehe pehẽ pejuru jar ym, a'erehe pehendu tar ym ehe tĩ. A'e muwyr ame'ẽ ke ihẽ.

³⁹ —Tupã je'ẽha rehe pejumu'e mu'e pexo. Aja rahã, pehẽ ruhã ta, aja pekwaha naĩ. Pesarahã! Tupã je'ẽha rehe ihẽ rehe har panduha ihĩ. (Ame'ẽ ke ihẽ rehe har mujekwa tĩ. Tumemehar ke ame'ẽ.) Ame'ẽ ke jetehar ihẽ rehe har mujekwa tĩ. ⁴⁰ Anĩ. Ihẽ rehe pejuru jar tar ym. Ihẽ rehe pejuru jar katu rahã, pehẽ ke ihẽ pái muhã katu ta.

⁴¹ —Ihẽ rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar ym. (Katu ihẽ rehe har Tupã pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar.) ⁴² Pehẽ rehe har ihẽ akwa katu. Tupã rehe pehẽ pepy'a ym, aja ihẽ akwa katu. ⁴³ Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi ihẽ ajur. Pe, ihẽ ke peputar ym. A'erehe Tupã rehe pehẽ pepy'a

ym, aja akwa katu. Ima'e je'êha rupi amõ sawa'e uwyr rahã, ame'ê ke peputar katu. Ihê anĩ. Peputar ym.

⁴⁴ —Pehê rehe har katu amõ ta pandu. Ame'ê ke peputar katu. Pehê rehe har katu Tupã riki pandu. Ame'ê ke peputar ym. A'erehe marã ka ym ihê rehe pejuruariha. Tupã peteĩhar a'e. Pandu katuha ke peputar ym.

⁴⁵ —Pehê rehe har ihê pái keruhũ pe ihê apandu ym ta. Aja pekwaha naĩ. Kuja: “Pehê katu ym. Ihê rehe pejuruar ym” aja apandu ym ta, aja pekwaha naĩ. Anĩ. Pesarahã! Amõ riki pandu ta tĩ. Moise pandu ta tĩ. “Pehê katu ym. Pejuruar ym. Tupã muwyr ame'ê ke rehe pejuruar ym” aja pandu ta tĩ. A'e mupinim ame'ê ke rehe pehendu katu. Aja rahã, pehê ruhã ta, aja pekwaha naĩ.

⁴⁶ Moise mupinim ame'ê ke rehe pehendu katu ta tipe rahã, ihê rehe pejuruar katu ta tipe tĩ. Ihê rehe har a'e mupinim, a'erehe pejuruar katu ta me'ê te'e. ⁴⁷ Anĩ. A'e mupinim ame'ê ke rehe pejuruar ym. A'erehe ihê apandu ame'ê ke rehe marã ka ym pejuruariha tĩ — aja Jesu pandu jundéu awa tama'e kapitã ta pe.

6

Ngã mi'u ke Jesu muheta

(Matéu 14.13-21; Mak 6.30-44; Ruk 9.10-17)

¹ Heta ukwer rahã, ypa ke Jesu aha oho, jarusu keruhũ pe. Ypa rer Ngariréi. Mokõi her. Timberi aja her tĩ. ² Heta haikwer rupi ngã oho tĩ. Ma'e ahy ixo ame'ê ta ke a'e mukatu. Ame'ê ma'e katu ame'ê rehe ngã usak, a'erehe haikwer rupi a'eta oho. ³ Ywy'ã rehe Jesu jupir oho. Ame'ê 'ar pe a'e

wapyk, jumu'eha ta namõ. ⁴ Jundéu awa ta mi'u matyriha 'ar rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. ⁵ Jesu juramã usak rahã, hetaha ta uhyk uwyr ixoty. Ame'ẽ ke rehe a'e usak. Pe, Siri pe a'e pandu:

—Hetaha ta pe ngã mi'u jame'ẽ ta. My ame'ẽ ke jande jajo'ok ta my? — aja ipe.

⁶ Myja ngã pe ngã mi'u me'ẽ me'ẽ ta my? Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Siri ukwaha ke a'e manga u'am. A'erehe aja me'ẽ a'e pandu ipe, Siri pe. ⁷ Siri pandu:

—Kuja, 200 'ar rahã, amõ paraky. Ame'ẽ tamatarer pe mbeju jajo'ok rahã, uhyk ym ngã pe. Ta'yr mi ngã u'u ta — aja Jesu pe.

⁸ Pe, amõ jumu'eha uhyk. Andere ke. Simã Petu mu a'e. ⁹ A'e pandu:

—Se amõ kurumĩ ixo. Mokõi pira ka'ẽ namõ a'e ixo. Mbeju ra'yr, awa po wajar peteĩhar upa. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke ngã hetaha ta rehe uhyk ym te ta — aja Andere.

¹⁰ Pe, Jesu pandu:

—“Pewapyk” aja ngã pe pepandu — aja jumu'eha ta pe.

Pe, jumu'eha ta pandu rahã, upa ngã wapyk. A'ep sorok katu. Kãpĩ ra'yr heta. Kuja, 5.000 sawa'e ta hetaha ta ixo nahã my. ¹¹ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Pe, Tupã pe a'e pandu:

—Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu — aja.

Pe, ame'ẽ ke jumu'eha ta pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pe, wapyk ame'ẽ ta pe jumu'eha ta upa me'ẽ me'ẽ tĩ. Aja pira ka'ẽ tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ. Upa ngã u'u. Uhyk ngã

u'u. ¹² Upa u'u rahã, upa ngã iãpũ rahã, jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Pyta we ame'ẽ ke pematyr. Aja rahã katu ta. Ombor ym ta awa, pyta we ame'ẽ ke — aja.

¹³ Pe, mbeju pyta ame'ẽ ke a'eta matyr matyr. Ahúi aja me'ẽ ku'i ke te'e mujã ame'ẽ ke. Awa po wajar peteĩhar upa hetaha ngi ngã u'u. Ame'ẽ pyta we ame'ẽ ke matyr matyr. Heta wasãkã mutyryhem. Awa py mokõi hetaha mutyryhem.

¹⁴ Marã ka ym mbeju ke amõ muhetaha. Ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Ame'ẽ rehe a'ep pe har ta usak. A'erehe ngã pandu pandu ngã jupe:

—Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ta. Peme'ẽ riki a'e — aja Jesu rehe har ngã pandu pandu ngã jupe.

¹⁵ A'e ke kapitã keruhũ aja ngã mu'am tar katu. Pyrãtãha namõ a'e ke ngã mu'am ta raho. Aja Jesu ukwa. Ame'ẽ ke a'e putar ym. (A'e ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ym. Tupã ra'yr a'e, aja ukwa ym tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har kapitã keruhũ, aja jõ ngã putar. Ame'ẽ ke Jesu putar ym tĩ.) A'erehe oho ngã ngi. Amõ we ywy'ã rehe jeje jupir oho. Ngã ngi oho.

Y'ar rupi Jesu wata

(Matéu 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶ Pytun ramõ rahã, ypa pe jumu'eha ta oho.

¹⁷ Pe, jarusu keruhũ pe a'eta opor oho. Ame'ẽ pe a'eta aha ta oho ixo. Kapana'ũ ok ta koty oho ixo. Pe, pahar pytun oho. Jesu uhyk ym we rĩ. ¹⁸ Pe, ywytu keruhũ jupeju hũ uwyr ehe. A'erehe y ke kotok hũ. ¹⁹ Paite we jumu'eha ta pykõi hũ oho ixo. Awa po wajar peteĩ kiro met paiteha nahã my.

Pe, Jesu rehe a'eta usak. Y 'ar rupi a'e wata uwyr ixo. Jarusu keruhũ koty wata uwyr ixo. A'eta jumukahem hũ ingi. ²⁰ Jesu pandu a'eta pe:

—Ihẽ ko. Pejumukahem ym ihẽ ngi — aja.

²¹ Pe, huryha namõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Ejur nde ipe tĩ — aja Jesu pe.

A'e opor ipe rahã, pahar y ruwái rehe a'eta uhyk oho. Oho ta, ame'ẽ ywy pe pahar uhyk oho.

Jesu rehe ngã kekar

²² Ku'ẽ rahã, peteĩ jõ jarusu keruhũ rehe ngã usak. Y ruwái rehe pyta ame'ẽ ta ke a'eta. Jarusu keruhũ pe jumu'eha ta namõ Jesu oho ym, aja a'eta ukwa katu. Jumu'eha ta jõ oho, aja a'eta ukwa katu. ²³ Pe, amõ amõ jarusu keruhũ pe heta ngã uhyk uwyr a'ep tĩ. Timberi ok ta ngi uhyk uwyr. Mbeju ke ngã u'u. Ame'ẽ renda y rymy'y rehe uhyk uwyr. Mbeju Jesu pyhyk rahã, Tupã pe: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke. Jande mi'u jande pe nde eremuwyr katu” aja a'e pandu. Ame'ẽ renda rake ame'ẽ. ²⁴ Pe, a'ep Jesu nixói, aja ngã ukwa. Jumu'eha ta nixói tĩ, aja a'eta ukwa tĩ. A'erehe jarusu keruhũ pe opor oho tĩ. Pe, ame'ẽ pe Kapana'ũ ok ta pe oho. Jesu ke a'eta kekar oho.

Mbeju rehe har Jesu pandu

²⁵ Ypa ruwái rehe Jesu ke ngã mahem rahã, pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Myja rahã nde erejur se my? — aja Jesu pe.

²⁶ A'e pandu:

—Pesarahã! Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke pyrâtãha namõ ihẽ ama'ema'e. Aja Tupã ihẽ ke muwyr, aja amujekwa. Ame'ẽ ke rehe pesak.

A'erehe ihê ke pekekar pexo. Anĩ. Aja ym. Mbeju ke pe'u. Uhyk pe'u. A'erehe ihê ke pekekar pexo.

²⁷ Pehê mi'u ke rehe jô pehê py'a pemoĩ moĩ ym pexo. Ame'ê upa ta. Pahar myahy ta awa. Kuja katu. Ma'e mi'u upa ym, ame'ê ke rehe pehê py'a pemoĩ moĩ katu. Ame'ê ke amõ u'u rahã, uhã te hũ aja ixo ta. Ame'ê ke ihê ame'ê me'ê ta awa ta pe. Awa ihê tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. Ame'ê ngã mi'u ihê ame'ê me'ê, a'erehe Tupã, ihê pái keruhũ pandu ihê pe: “Ngã pe uhãha nde ereme'ê me'ê katu, a'erehe nde rehe ihê rury katu” aja pandu. A'erehe awa ruhãha ihê ame'ê katu — aja Jesu pandu.

²⁸ A'eta pandu:

—Tupã putar ame'ê ke jama'e tar katu rahã, myja me'ê jama'e ta my? — aja Jesu pe.

²⁹ A'e pandu:

—Kuja Tupã putar katu. A'e muwyr ame'ê ke rehe pejurujar katu, ame'ê ke a'e putar katu. Ko ihê riki a'e muwyr ame'ê ke ihê. Aja rahã, ihê rehe pejurujar katu, aja Tupã putar katu — aja ngã pe.

³⁰ A'eta pandu:

—Marã ka ym ma'e ke amõ ma'eha. Ame'ê ke ema'e. Jande jasad ehe rahã, Tupã nde ke muwyr, aja jakwa ta. Ma'e nde erema'e ta my? ³¹ Esarahã! Awa nixói te ame'ê rupi jande ramũ ta ixo rahã, ma'e ke a'eta u'u. “Mana” aja ipe. Ame'ê ke a'eta u'u. Tupã je'êha rehe kuja panduha ihĩ:

“Ywa ngi ngã mi'u ke a'eta pe Moise me'ê” aja panduha ihĩ.

—Moise me'ê, a'erehe a'e ke Tupã mondo aja jakwa katu. Nerahã! Ma'e jande pe nde eremuwyr ta my? — aja Jesu pe.

³² A'e pandu:

—Pesarahã! Ywa ngi uwyr, ame'ẽ ngã mi'u ke pehẽ pe Moise me'ẽ ym. Ywa ngi uwyr ame'ẽ ke aja ym ame'ẽ. Pehẽ mi'u te ke pehẽ pe ihẽ pái keruhũ muwyr. ³³ Ngã mi'u ke Tupã me'ẽ. Ame'ẽ riki ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Pe, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke a'e muhã katu ta — aja Jesu pandu.

³⁴ —Sa'e! Ame'ẽ mi'u ke jande pe eme'ẽ te'e — aja Jesu pe.

³⁵ A'e pandu:

—Ihẽ riki ame'ẽ mi'u aja saka. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, myahy ym te ta. Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta myahy ym ta tĩ. Uhãha namõ ixo, a'erehe myahy ym ta. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har mi'u ke amõ u'u rahã, myahy tĩ. Jyngwéi tĩ.

³⁶ —Ihẽma'e ma'ema'eha rehe pesak tipe. Ihẽ ke Tupã muwyr ame'ẽ rehe pejurujar ym. Aja me'ẽ upa ihẽ apandu ramõ pehẽ pe. ³⁷ Amõ amõ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk ta ihẽ rehe. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ta. Ame'ẽ ta riki ihẽ kotyhar wan ta. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe ihẽ apandu ym te ta: “Nde ke aputar ym” aja. ³⁸ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ajur. Ihẽ aputar ame'ẽ ke anĩ. Ame'ẽ ke ama'e ym. ³⁹ Ihẽ ke muwyr. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ta. Kuja. Awa ta ke ihẽ rehe a'e muhyk ta. A'erehe ihẽ rehe a'eta jurujar katu ta. Ame'ẽ ta mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ amondo ym te ta. Aja a'e putar. Ame'ẽ ta manõ rahã, pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁴⁰ Kuja ihẽ pái

keruhũ putar: Ta'yr ke ihẽ. Upa ame'ẽ ke ukwa ame'ẽ ta jurujar katu ihẽ rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, upa ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

⁴¹ Kuja Jesu pandu ramõ: “Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ywa ngi ihẽ awyjj ajur” aja a'e. A'erehe jundêu awa ta je'ẽ je'ẽ hũ ehe har. ⁴² Kuja a'eta pandu:

—Mã! Ko riki Jesu. My ngi a'e uwyr my? Jakwa katu riki. Awa te'e a'e. Jose ra'yr a'e. Imãi rehe jasak. Ipái rehe aja tĩ. Jasak tĩ. A'erehe ywa ngi uwyr ym aja jakwa. Ma'ewã ywa ngi a'e wyjj uwyr aja a'e pandu my? — aja ngã je'ẽ je'ẽ hũ.

⁴³ Jesu pandu:

—Anĩ. Peje'ẽ je'ẽ hũ ym pehẽ jupe. ⁴⁴ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. Ihẽ rehe amõ ke a'e muhyk katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu. Aja ihẽ pái muhyk ym rahã, ihẽ rehe jurujar ym ta awa. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. 'Ar rehe angaha uhyk rahã, amukwera katu ta amuhem. ⁴⁵ Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta kuja mupinim:

“Upa awa ta ke Tupã mu'e ta” aja.

—Aja ihẽ pái keruhũ rehe amõ hendu katu rahã, ihẽ rehe a'e jurujar katu tĩ. Ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke amõ jumu'e rahã, aja tĩ. Ihẽ rehe jurujar katu tĩ. ⁴⁶ Ihẽ pái keruhũ rehe amõ usak. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu. Ihẽ jõ asak katu ehe. Ingi ihẽ ajur. A'erehe ihẽ asak ehe.

⁴⁷⁻⁴⁸ —Pesarahã! Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, myahy ym te ta ixo. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ ta ipe, a'erehe myahy ym te ta ixo.

⁴⁹ Ymanihar pehẽ ramũi ta ma'e ke u'u. “Mana”

aja ipe. Ame'ẽ ke u'u. Awa nixói te ame'ẽ rupi ixo rahã, u'u. Pe, a'eta manõ tĩ. ⁵⁰ Ngã mi'u ywa ngi wyjy uwyr, aja ihẽ apandu. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, manõ ym te ta. ⁵¹ Ywa ngi ihẽ awyjy ajur. Uhãha ke ihẽ ame'ẽ katu. Ngã mi'u aja saka ihẽ. Ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ a'e. Ngã mi'u ke ihẽ ame'ẽ katu, ame'ẽ riki ihẽ rete ke. Ihẽ amanõ rahã, ngã pe ihẽ rete ihẽ ame'ẽ, ame'ẽja saka. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu rahã, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta uhã te hũ ta — aja Jesu pandu ngã pe.

⁵² Pe, ame'ẽ ke hendu rahã, jundéu awa ta pandu pandu hũ ngã jupe:

—Myja hete ke ja'u ta my? Myja ame'ẽ ke jande pe peme'ẽ sawa'e me'ẽ ta my? — aja a'eta pandu pandu hũ tĩ.

⁵³ Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Ihẽ rete ke pehẽ pe'u ym rahã, pehẽ ruhã ym te ta. Ihẽ ruwy ke pe'u ym rahã, aja tĩ. Pehẽ ruhã ym te ta tĩ. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ. ⁵⁴ Ihẽ rete ke amõ u'u rahã, Tupã namõ ixo ta. Ihẽ ruwy ke amõ u'u rahã, aja tĩ. Tupã namõ ixo ta tĩ. Pe, 'ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. ⁵⁵ Ihẽ rete riki ngã mi'u te aja saka. Myahy ym te ta awa. Ihẽ ruwy riki y te aja saka tĩ. Jyngwéi ym te ta awa. ⁵⁶ Ihẽ rete ke amõ u'u rahã, ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Ihẽ ruwy ke amõ u'u rahã, aja tĩ. Ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo tĩ. Pe, ipy'a rehe ihẽ aĩ ta. ⁵⁷ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. Uhã te hũ ame'ẽ ke a'e. A'e uhã te hũ, a'erehe aja ihẽ tĩ. Ihẽ ruhã te hũ ihẽ tĩ. Kuja tĩ. Ihẽ ruhã te hũ tĩ, a'erehe ihẽ rete ke amõ u'u rahã,

aja a'e tĩ. Uhã te hũ a'e tĩ. ⁵⁸ Aja riki ngã mi'u ke. Ywa ngi wyjy uwyr ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke pehẽ ramũĩ ta u'u ame'ẽ ke aja ym. Ma'e mi'u ke pehẽ ramũĩ u'u. Pe, a'eta manõ. Ngã mi'u ihẽ ame'ẽ, ame'ẽ ke amõ u'u rahã, uhã te hũ ta a'e — aja Jesu pandu ngã pe.

⁵⁹ Aja me'ẽ Jesu pandu. Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe a'e mu'e rahã, aja me'ẽ a'e pandu. Kapana'ũ ok ta pe ame'ẽ jy'ariha renda ihĩ. (Jesu rete ke amõ u'u, ame'ẽ riki jurujar katu ehe aja riki. Huwy ke amõ u'u, ame'ẽ ke aja tĩ. Jurujar katu ehe, aja tĩ.)

Amõ ta Jesu ke hijar oho

⁶⁰ Aja me'ẽ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta jumu'eha ta hendu. Ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Mã! A'e pandu ame'ẽ ke wewe jakwa. Japutar ym — aja a'eta.

⁶¹ Jumu'eha ta riki je'ẽ je'ẽ hũ a'eta jupe. Ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. Amõ pandu ym ipe. Ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihẽ apandu ame'ẽ ke peputar ym my? A'erehe ihẽ namõ peho tar ym apo my? ⁶² Yman ywa pe ihẽ axo. Apo a'ep ihẽ ajupiriha ke rehe pesak rahã, peparahy te ta my? Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ. ⁶³ Awa ruhãha ke Tupã'ã me'ẽ katu. Awa pyrãtãha rupi te'e ma'ema'e rahã, marã ka ym uhãha namõ ixoha. Ihẽ apandu ramõ ame'ẽ ke rehe amõ jurujar katu rahã, ipy'a rehe Tupã'ã ixo ta. Uhã te hũ ta a'e. ⁶⁴ Pehẽ anĩ. Pehẽ ngi har amõ amõ ta jurujar ym ihẽ rehe — aja Jesu pandu.

[Amõ amõ ta jurujar ym ehe, aja Jesu ukwa katu. Aja te'eha ukwa katu. Huwajan ta ke Jesu rehe amõ muhyk ta werur. Ame'ẽ rehe har Jesu ukwa katu tĩ.]

⁶⁵ Pe, a'e pandu tĩ:

—Pehẽ ngi har amõ amõ jurujar ym ihẽ rehe. A'erehe pehẽ pe ihẽ apandu: “Amõ amõ ke ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ muhyk ym rahã, marã ka ym ihẽ rehe jurujariha” — aja Jesu pandu.

⁶⁶ Ame'ẽ ke rehe jumu'eha ta hendu rahã, ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta hijar oho. Jesu namõ a'eta wata ym te tĩ. ⁶⁷ Pe, awa py mokõi jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Ihẽ ke pehijar ta peho my tĩ? — aja.

⁶⁸ Simã Petu pandu:

—Anĩ. Sawa'e! Awa namõ jaho ta my? Ne jõ awa ruhãha rehe har nde erepandu katu. ⁶⁹ Katu te ame'ẽ ke nde, aja jakwa katu. Tupã muwyr ame'ẽ ke nde, aja jakwa katu tĩ. Ame'ẽ ke rehe jande jajurujar katu tĩ — aja Petu pandu.

⁷⁰ Jesu pandu:

—Awa py mokõi riki pehẽ. Pehẽ ke ihẽ amujy'ar ihẽ koty. Pehẽ ngi har amõ ixo. Satana rehe hendu katu ta. (Ãjã ramõi a'e) — aja Petu ta pe Jesu pandu.

⁷¹ Satana rehe hendu katu ta, aja pandu rahã, Jun rehe har Jesu pandu. A'e riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. Jun riki Simã Ikario ra'yr. Awa py mokõi jumu'eha ta ngi har peteĩ a'e.

7

Jesu mu ta rehe har

¹ Ajame'ẽ ke Ngariréi ywy rupi Jesu wata oho ixo. Jundéi ywy rupi a'e wata tar ym. Jywy tar ym. A'ep pe har ta a'e ke jukwa tar katu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. A'erehe ame'ẽ rupi oho tar ym. ² Pe, jundéu awa ta mi'u matyriha ke rehe uhyk tate. Arahã kupixa rymy'y rehe xipa mujã. (Ame'ẽ wyr pe jundéu awa ta ukwer. Aja ymanihar ta ma'ema'e.) Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ukwa ta ixo apo tĩ. Ame'ẽ rehe imi'u ngã matyr. ³⁻⁵ [Jesu rehe imu ta jurujar ym. A'erehe puka puka hũ ehe.] A'erehe kuja pandu ipe.

—Sengi eho. Jundéi ywy pe eho, Jerusarẽ ok ta pe. Aja rahã nde erema'ema'eha ke rehe jumu'eha ta usak ta. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak ta. Jande jasak ta tĩ. Ima'e ma'eha ke amõ ta pe amõ mujesak tar katu rahã, ima'e ma'eha ke mukanim ym awa. Aja nde tĩ. Emujesak katu. Aja rahã, nde ke Tupã muwyr, aja ngã ukwa ta. Jande jakwa ta tĩ — aja Jesu pe.

⁶⁻⁸ A'e pandu:

—Ihẽ ahoha angaha rehe uhyk ym we rĩ. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta parahy ihẽ rehe. Upa ma'e ka'u te'eha ke a'eta ma'ema'e ixo, aja ihẽ apandu pandu a'eta pe. A'erehe ihẽ rehe a'eta parahy. Pehẽ rehe parahy ym. A'erehe ngã mi'u matyriha pe peho tar katu rahã, pesak peho. Ihẽ ahoha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pehẽ namõ ihẽ aho ym ta — aja imu ta pe Jesu pandu.

⁹ Aja me'ẽ a'e pandu. Pe, Ngariréi ywy pe a'e pyta we rĩ.

Ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak oho

¹⁰ Ngã mi'u matyriha rehe imu ta upa oho rahã, haikwer rupi Jesu oho tĩ. Ngã ukwa ym ha rupi oho. ¹¹ Ngã mi'u matyr, ame'ẽ pe heta ngã ixo. Ame'ẽ ta rupi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta kekar kekar ixo tipe. “Myp ixo my?” aja a'eta pandu pandu. ¹² Hetaha ta ngi har amõ amõ ta pandu pandu hũ ehe har. Amõ ta pandu:

—Sawa'e katu ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Muka'u te'e hũ ngã ke — aja naĩ.

¹³ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje. A'erehe hetaha ta ukwa ym ha rupi a'eta pandu pandu ehe har. Wewe katu pandu pandu.

¹⁴ Ngã mi'u matyriha rehe heta ngã ukwer ta. Awa po wajar mokõi hetaha ukwer ta. Pe, mahapyrihar rehe uhyk. Pyter pe uhyk. Arahã Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e oho. ¹⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Mã! Myja a'e ukwa katu my? Jundéu awa tama'e paper renda pe a'e jumu'e ym riki — aja a'eta jupe.

¹⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ atu akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e ym ngã pe. Ihẽ ke muwyr. A'e ukwa katu ame'ẽ ke ihẽ amu'e katu. ¹⁷ Ihẽ akwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e my? Anĩ. Aja ym. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e. Tupã putar ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã, kuja ukwa katu ta. Ko Tupã mujekwa ame'ẽ ke ihẽ amu'e, aja ukwa katu ta. ¹⁸ Amõ ukwa ame'ẽ ke a'e pandu rahã, katu ehe har amõ pandu. Ame'ẽ ke putar.

Ihẽ anĩ. Ihẽ ke muwyr. Katu ehe har amõ ta pandu. Ame'ẽ ke ihẽ aputar katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Ngã ke ihẽ amuka'u te'e ym. ¹⁹ Yman Tupã je'ẽha ke Moise mupinim pehẽ pe tipe. Anĩ. Pehendu ym te ehe. Moise je'ẽha rehe ihẽ riki ahendu ym, aja pekwaha naĩ. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu — aja Jesu pandu.

²⁰ Amõ amõ pandu:

—Mã! Anĩ. Nde ke jukwa tar ym awa! Ājã nde py'a rehe ihĩ nahã my, a'erehe: “Ihẽ ke pejukwa tar katu” aja nde erepandu — aja Jesu pe.

²¹ A'e pandu:

—Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ma'e ahy ixo ame'ẽ ke ihẽ amukatu. “Ihẽ aparaky te'e” aja pekwaha naĩ. “Ma'ewã my?” aja pepandu. ²² (Pehẽ aja tĩ. Peparaky te'e tĩ. Putu'uha 'ar rahã, ma'e ke pema'ema'e tĩ.) Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, kurumĩ ra'yr rehe ihĩ, ame'ẽ pirer ke pejupã. (Aja rahã, jundéu awa ke a'e. Tupã usak katu ehe, aja mujekwa.) Moise mupinim aja pejupã. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) [Ame'ẽ jupãha ke Moise mupinim py ym. Amõ mupinim py. Ymanihar Moise ramũi riki pandu py.] ²³ Moise mupinim, ame'ẽ ke rehe pehendu katu, a'erehe kurumĩ ra'yr rehe ihĩ pirer ke pejupã. Putu'uha 'ar rahã, pejupã tĩ. (Aja rahã, peparaky te'e tĩ.) Aja rahã putu'uha 'ar rahã, amõ ke ihẽ amukatu rahã, ma'erehe peparahy ihẽ rehe my? Katu ym aja. ²⁴ Ma'e ke rehe pesak, pe, pahar: “Ko katu” aja pepandu ym. Anĩ rahã, pahar: “Ko katu ym” aja pepandu ym tĩ. I'i atu te pekwa

pekwa pexo. Aja rahã jô: “Ko katu.” Anĩ rahã: “Ko katu ym” aja pepandu katu. Jetehar rupi pepandu katu — aja Jesu pandu.

Jesu riki Kirisutu, Tupã muwyr ame'ẽ ke

²⁵ Jerusarẽ ok ta pe har ta ngi har amõ amõ ta pandu:

—Ko riki Jesu. A'e ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. ²⁶ Pesarahã! Ngã pe a'e pandu pandu ixo. Jumukanim ym a'e ixo. Je'ẽha ke muputu'u ym awa. A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa katu nahã my apo. ²⁷ Anĩ nahã my. Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, my ngi uwyr my? Ukwa ym awa. Hekoha jakwa ym. Peme'ẽ sawa'e anĩ. Hekoha jakwa katu. (Nasare ok ta pe har ke a'e.) A'erehe my ngi a'e uwyr ame'ẽ ke jakwa katu. A'erehe peme'ẽ sawa'e Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja ym nahã my — aja ngã pandu pandu naĩ.

²⁸ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu mu'e u'am rahã, hãtã pandu ngã pe:

—Ihẽ rehe har pekwa katu my? Anĩ. Pekwa ym riki. Pesarahã! Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur. Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke amõ muwyr. Jetehar te ke pandu ame'ẽ ke a'e. Ehe har pekwa ym. ²⁹ Ehe har ihẽ akwa katu. A'e ixo. Ingi ihẽ ajur, a'erehe ehe har akwa katu. Ihẽ ke a'e muwyr. (Tupã ke a'e) — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga te'e ixo. Anĩ. Pyhyk ym ngã. A'e manõha angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym te ngã. ³¹ Ko riki heta ame'ẽ ta ngi har amõ amõ ta jurujar katu ehe. A'eta pandu:

—Tupã muwyr ame'ẽ ke uwyr rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e ta. Aja katu ame'ẽ ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja jakwa katu — aja jurujar katu ehe ame'ẽ ta pandu.

Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho

³² “A'e riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja heta ame'ẽ ta wewe pandu pandu. Ame'ẽ ke rehe parise ta hendu. A'erehe Jesu koty harõha ta ke a'eta mondo. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke ame'ẽ ta. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta mondo tĩ. Jesu ke harõha ta pyhyk ta oho. ³³ Jesu pandu:

—Pehẽ namõ ihẽ apyta we ta rĩ. Pe, ihẽ aho ta. A'engi ihẽ ke muwyr, ame'ẽ koty ihẽ ajywyr ta aho. ³⁴ Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym te ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha — aja ngã pe Jesu pandu. (“Ihẽ aho ta” aja pandu rahã: “A'e manõ ta” aja mujekwa.)

³⁵ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu pandu a'eta jupe:

—Jande jamahem ym, ame'ẽ pe a'e oho ta. My ihon ta my? Amõ awa tama'e ok ta pe a'e oho ta my? A'ep jundéu awa aja ym ame'ẽ ta ke a'e mu'e ta oho my? ³⁶ A'e pandu: “Ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ ke pemahem ym ta. Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym pehoha” aja a'e pandu. Myja ame'ẽ my? Jakwa ym jande — aja a'eta jupe.

Y mundu aja saka awa rehe ihĩ katu

³⁷ Ngã mi'u matyriha riki upa. Weraha a'ejõhar ke. Ame'ẽ wera rahã, hury katu te ngã. Arahã Jesu pu'am. Pe, hãtã pandu ngã pe:

—Jyngwéi ame'ẽ ke mã peja ihẽ koty ejur. Amõ y ke ihẽ ame'ẽ ta. Mã peja ame'ẽ ke e'u katu. ³⁸ Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Thẽ rehe amõ jurujar katu rahã, y aja saka ipy'a ngi uhem ta. Ame'ẽ ke muxuwe katu ngã ke” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ — aja Jesu pandu.

³⁹ [Y aja saka ipy'a ngi uhem, aja Jesu pandu rahã, Tupã'ã ipy'a rehe ihĩ katu, ame'ẽ rehe har a'e pandu. Jurujar katu ehe ame'ẽ ta py'a pe a'e muwyr ta. Arahã ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ. Ipái koty Jesu jywyr ym we rĩ. A'ep ipái pandu ta: “Nde katu te ame'ẽ ke nde” aja. A'ep jywyr ym we rĩ. A'erehe ngã py'a rehe Tupã'ã ihĩ ym we rĩ.]

Amõ koty koty ngã ukwa

⁴⁰ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. Amõ ta pandu:

—Jete. Peme'ẽ riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Jaharõ jaxo ame'ẽ ke a'e — aja pandu.

⁴¹ Amõ ta pandu:

—Anĩ. A'e riki Kirisutu. Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. Ame'ẽ ywy ngi Kirisutu uwyr ym ta. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym a'e. ⁴² Kuja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ:

“Kirisutu riki Ndawi rainõ. Merẽ ok ta pe a'e u'ar ta. A'ep yman Ndawi ixo, ame'ẽ ok ta pe Kirisutu u'ar ta” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ.

—Peme'ẽ riki ngariréi ywy pe har ke a'e. A'erehe peme'ẽ riki Kirisutu ym — aja amõ ta pandu naĩ.

⁴³ Jesu rehe har muka'u te'e ngã panduha. A'erehe amõ koty koty ngã ukwaha. ⁴⁴ Amõ ta pyhyk tar katu a'e ke. Pe, jukwa tar katu. Anĩ. Pyhyk ym we rĩ.

Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar ym ehe

⁴⁵ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũma'e harõha ta jywyr oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta koty jywyr oho. Parise ta koty jywyr oho tĩ. Pe, harõha ta pe ame'ẽ ta pandu:

—Ma'erehe perur ym Jesu ke my? — aja a'eta pe.

⁴⁶ Harõha ta pandu:

—Mã! A'e pandu katu te. A'e je'ẽha te reko, aja pandu katu te a'e. A'erehe jarur ym — aja pandu.

⁴⁷ Parise ta pandu:

—Mã! Pehẽ ke a'e muka'u te'e rãĩ tĩ. ⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi har amõ jurujar katu ehe my? Anĩ. Nixói. Parise ta ngi har aja tĩ. Jurujar ym ehe tĩ. ⁴⁹ Mã! Paite ame'ẽ hetaha ta jurujar katu ehe. Anĩ. Peme'ẽ ta Moise je'ẽha ke ukwa ym. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ta — aja parise ta pandu.

⁵⁰ Parise ta ngi har amõ ixo. Her Nikonde. Amukwehe we Jesu rehe a'e usak oho. Ame'ẽ ke a'e. Inamõ ixo ame'ẽ ta pe a'e pandu:

⁵¹ —“A'e jaxer” aja Jesu rehe har japandu rahã, katu ym. “Peme'ẽ riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja jande japandu rahã, ehe har jahendu py ta. A'e ma'ema'eha ke jande jakwa py ta. Aja jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. A'erehe: “A'e

jaxer” aja japandu rahã, katu ym — aja Nikonde pandu.

⁵²⁻⁵³ Pe, amõ parise ta pandu ipe, Nikonde pe:

—Mã! Nde Jesu kotyhar nahã my tĩ. A'erehe ngariréi ywy pe har nde my tĩ? Tupã je'ẽha rehe esak katu! Aja rahã, nde erekwa katu ta tĩ. Esarahã! Ngariréi ywy ngi Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke uwyr ym te ta. Mã! Nde ereka'u te'e — aja ipe.

Arahã, parise ta jy'ariha upa. Upa pandu rahã, hok pe a'eta jywyr oho.

8

Ixawa'e ym ame'ẽ namõ amõ kūjã ixo

¹ [Pe, ywy'ã rehe Jesu oho. Ywy'ã rer Oriwéi ty. ² Ku'ẽ rahã, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu jywyr oho. Pytuniwe oho. Pe, heta ame'ẽ ta juramã jy'ar uwyr ehe. Pe, ame'ẽ ta ke a'e mu'e uĩ. ³ Pe, amõ kūjã ke amõ ta werur ipe. Ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ kūjã ixo rahã, amõ ta pyhyk. Ame'ẽ kūjã ke ngã werur ipe. Moise je'ẽha ke mu'e ame'ẽ ta werur. Parise ta namõ werur. Pe, heta ame'ẽ ta pyter pe kūjã ke a'eta mupu'am. ⁴ Jesu pe a'eta pandu:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. Kome'ẽ kūjã riki ixawa'e aja ym ame'ẽ namõ ixo rahã, jande japyhyk.

⁵ Aja rahã, kūjã ke ita pe jajukwa ta me'ẽ te'e, aja Moise mupinim. Nerahã! Myja nde erepandu my? — aja Jesu pe.

⁶ Aja me'ẽ a'eta pandu rahã, Jesu je'ẽha ke a'eta manga tipe. Kuja. Moise mupinim, anĩ, amõ koty Jesu pandu rahã: “Moise je'ẽha rehe nde erehendu

ym” aja a'eta pandu ta tipe. Anĩ. Jesu pandu ym. A'e wapyk. Pe, ywy ke ipo pe a'e mupinim uĩ. ⁷ Pe, a'eta pandu pandu we rĩ. Pe, Jesu pu'am. Ngã pe a'e pandu:

—Pehẽ ngi har ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te, ame'ẽ ke ixo my? Ame'ẽ riki kũjã rehe ita ke ombor py. Ejukwarahã! — aja Jesu.

⁸ Pe, a'e wapyk tĩ. Ywy ke ipo pe mupinim uĩ tĩ. ⁹ Pe, Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu rahã, a'eta uhem oho ingi. Peteĩ teĩ uhem oho ingi. Tamũi ta uhem py oho. (Ma'e ka'u te'eha ke upa ngã ma'ema'e, aja upa ngã ukwa katu.) A'erehe upa katu te uhem oho ingi. Pe, Jesu jeje pyta. Kũjã amõ pyta u'am. A'eta mokõi jõ pyta. ¹⁰ Pe, Jesu pu'am tĩ. Pe, kũjã pe a'e pandu:

—My ixo my? Nde ke jukwa tar katu ame'ẽ ta ke. My ixo my? Pyta ym my? — aja Jesu pandu.

¹¹ —Sa'e! Nixói se — aja kũjã.

—Aja ihẽ tĩ. Nde ke ihẽ amahy ym ta tĩ. Ejywyr eho. Pe, amõ we ma'e nde ereka'u te'eha ke ema'e ym tĩ — aja kũjã pe Jesu pandu.]

Jesu riki ma'e muweraha aja saka

¹² Pe, ngã pe Jesu pandu pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe weraha aja saka ihẽ. (Aja rahã, Tupã rehe har kome'ẽ ywy pe har ta pe ihẽ amujekwa.) Ihẽ kotyhar aja amõ ixo tar katu rahã, weraha namõ ixo. (Aja rahã, myja ixoha katu, ame'ẽ ke ukwa ta.) Pytuniha rupi wata ym te ta. (Aja rahã, tapijar te'e we ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ym ta) — aja Jesu.

¹³ Parise ta pandu ipe:

—“Weraha aja saka ihẽ” aja nde erepandu ramõ. Nde jeje nde erepandu. A'erehe katu ym. A'erehe jete har te ym. A'erehe nde rehe jahendu ym ta me'ẽ te'e — aja Jesu pe.

¹⁴ A'e pandu:

—Ihẽ juehe har ihẽ apandu rahã, ame'ẽ riki jete har te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke akwa katu. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke ihẽ akwa katu tĩ. Aja rahã, awa je'ẽha rupi ko axo, aja akwa katu. A'erehe ihẽ apandu ame'ẽ ke jete har te ke. My ngi ihẽ ajur my, ame'ẽ ke pekwa ym. My ihẽ aho ta my, ame'ẽ ke pekwa ym tĩ. ¹⁵ Sawa'e ukwa katuha namõ amõ ta rehe har pepandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja. Aja sawa'e ukwa katuha namõ pepandu. Ihẽ anĩ. ¹⁶ Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e ukwa katuha namõ ihẽ apandu: “Ko katu ame'ẽ ke” aja. Anĩ rahã: “Ko katu ym ame'ẽ ke” aja ihẽ apandu. Ihẽ pái ukwa katuha namõ aja ihẽ apandu, a'erehe jete har rupi apandu katu. ¹⁷ Mokõihar ta juja katu te pandu rahã, jete har te ke aja pekwa. Kuja Moise mupinim ame'ẽ ke rehe panduha ihĩ:

“Ma'e ke rehe har mokõihar ta juja katu te pandu katu rahã, ame'ẽ panduha riki jete har te ke” aja panduha ihĩ.

¹⁸ —Ko mokõihar ta panduha riki. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. A'e riki ihẽ rehe har mujekwa katu. Ko ihẽ tĩ. Ihẽ juehe har ihẽ amujekwa. Jande jamujekwa ame'ẽ ke juja katu te pandu katuha. A'erehe ihẽ rehe har ihẽ amujekwa riki jete har te ke — aja Jesu pandu.

¹⁹ —My nde pái ixo my? — aja ngã ipe.

—Ihẽ rehe har pehẽ pekwa ta tipe rahã, ihẽ pái keruhũ rehe har pekwa ta tipe tĩ — aja Jesu pandu.

²⁰ Aja me'ẽ Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe Jesu pandu pandu. Ngã ke a'e mu'e rahã, aja me'ẽ pandu. Tamatarer purakar, ame'ẽ kapype a'e pandu. Pe, a'e ke pyhyk ym awa. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. (Tupã putar ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ym we rĩ. A'erehe pyhyk ym we rĩ.)

Jesu oho ame'ẽ pe jurujar ym ehe ame'ẽ ta oho ym te ta

²¹ Ngã pe Jesu pandu tĩ:

—Ihẽ aho ta. Pe, ihẽ ke pekekar ta. Ihẽ rehe pejuru jar ym. Peputar ym. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pemañ ta kÿ. A'erehe ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta — aja Jesu pandu.

²² Pe, jundéu awa ta pandu:

—A'e pandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym te ta” aja riki. Myja ame'ẽ my? A'e jujukwa ta my? — aja ngã pandu.

²³ Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke riki pehẽ. Ihẽ anĩ. Ywa pe har ke ihẽ. Pehẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta aja jõ pekwa pekwa pexo. Ihẽ anĩ. Ihẽ kome'ẽ ywy keruhũ pe har aja ym akwa akwa axo.

²⁴ A'erehe aja ihẽ apandu pehẽ pe. Ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe. Ajaha pemañ ta. Ihẽ rehe pejuru jar ym rahã, ajaha pemañ ta. “Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ” aja tapijar te'e we apandu axo. Ame'ẽ rehe

pejuru jar ym rahã, ajaha pëmanõ ta — aja Jesu pandu.

²⁵ A'eta pandu:

—“Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ” aja nde erepandu jande pe. Aja ym nahã my. Awa nde my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ amu'e py rahã, kuja apandu: “Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ” aja pehẽ pe. Aja me'ẽ ihẽ. ²⁶ Amõ we pehẽ rehe har ihẽ apandu katu ta tipe. Ihẽ rehe pejuru jar ym. A'erehe: “Pehẽ jaxer ai” aja apandu ta tipe. Anĩ. Ihẽ ke muwyr. A'e jõ ame'ẽ ke pandu katu. A'erehe ihẽ rehe pejuru jar ym rahã, mã peja a'e pandu ame'ẽ ke rehe pejuru jar katu — aja Jesu pandu.

²⁷ Jesu ke ipái keruhũ muwyr. Ehe har Jesu pandu pandu u'am. Ame'ẽ ke jundéu awa tama'e kapitã ta ukwa ym. ²⁸ A'erehe Jesu pandu tĩ:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ihẽ ajur. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke pejukwa rahã, pekwa ta. “Ihẽ atu ame'ẽ. Tupã muwyr ame'ẽ ke ihẽ.” Aja pekwa katu ta. Amõ we pekwa ta tĩ. Ma'e ke jeje ihẽ ama'ema'e ym. Ihẽ pái keruhũ ihẽ pe mujekwa, ame'ẽ ke jõ ihẽ apandu. Aja pekwa katu ta tĩ. ²⁹ Ihẽ ke muwyr, a'e riki ihẽ namõ ixo. A'e putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Aja te'eha ihẽ ama'ema'e. A'erehe ihẽ ke a'e hijar ym. A'erehe jeje ihẽ axo ym ihẽ. Ihẽ namõ a'e ixo — aja Jesu pandu.

³⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe heta ngã hendu. Ame'ẽ ta juru jar katu ehe.

Jesu panduha ke

³¹ Jurujar katu ehe ame'ẽ ta pe Jesu pandu. Jundéu awa ta ke ame'ẽ ta. Kuja:

—Ihẽ amu'e ame'ẽ ke rehe tapijar te'e we pejurujar katu rahã, ihẽma'e jumu'eha ta te ke pehẽ.

³² Aja rahã, jetehar te ke pekwa katu ta. Ame'ẽ ke pekwa rahã, pehẽ ke Tupã muhem aja saka pexo ta — aja Jesu pandu. (“Muhem” aja Jesu pandu rahã: “Tupã muhã katu ta” aja mujekwa katu.)

³³ A'eta pandu:

—Mã! Jande ke muhem ta my? Ma'e ame'ẽ my? Jande riki Amarã rainõ ta ke. Amõ ta pe jande japaraky te'e ym te. Mã! “Muhem ta” ame'ẽ panduha jakwa ym — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Pesarahã! Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'ema'e rahã, ame'ẽ riki ijar, ame'ẽja saka. Aja rahã, marã ka ym ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke hijariha.

³⁵ Amõ pandu: “Ihẽ aputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu” aja marã ka ym paraky te'e ame'ẽ panduha. Anĩ. Ijar pandu ame'ẽ ke ma'ema'e ta me'ẽ te'e. Ta'yr anĩ. Je'ẽha te reko, a'erehe upa putar ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu.

³⁶ Tupã ra'yr ihẽ. A'erehe pehẽ ke ihẽ amuhem ta, ame'ẽ ke akwa katu. Ma'e peka'u te'eha pema'ema'eha ngi ihẽ amuhem ta. Aja rahã, ame'ẽ pema'ema'eha ke pehijar katu ta. Pehem ame'ẽ ta ke aja pexo katu ta. (Aja rahã, pehẽ ruhã te hũ aja pexo ta.) ³⁷ Pehẽ riki Amarã rainõ ta ke. Aja ihẽ akwa katu. Ihẽ amu'e ame'ẽ ke peputar ym. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu pexo.

³⁸ Ma'e ke ihẽ pái keruhũ mujekwa. Ame'ẽ rehe har ihẽ apandu pandu pehẽ pe tipe. Pesarahã! Pehẽ riki pehẽ pái pandu ame'ẽ ke pema'ema'e — aja ngã pe Jesu pandu.

³⁹ A'eta pandu:

—Esarahã! Amarã jande ramũi ke — aja.

Jesu pandu:

—Pehẽ riki Amarã rainõ te rahã, Amarã aja ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta tipe tĩ. ⁴⁰ Jetehar Tupã rehe har pehẽ pe apandu. Ame'ẽ ke jõ pehẽ pe ihẽ apandu pandu tipe. Pejuruja ym. A'erehe ihẽ ke pejukwa tar katu pexo. Amarã rainõ aja ym pehẽ. Yman Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e jukwa tar ym ixo. ⁴¹ Pehẽ pái ma'ema'e, ame'ẽ ke pema'ema'e pexo apo 'y — aja Jesu pandu.

—Anĩ. Peteĩ jõ riki jande pái keruhũ. Tupã a'e. Amõ rehe jande py'a jamoĩ moĩ ym — aja ngã pandu ipe naĩ.

⁴² —Tupã riki pehẽ pái keruhũ rahã, ihẽ rehe pepy'a katu ta tipe. Tupã ngi ihẽ ajur. Ko ihẽ axo apo 'y. Ihẽ aputar, a'erehe ihẽ ajur my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr, a'erehe ko ihẽ ajur. ⁴³ Mã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendũ tar ym, a'erehe pekwa ym.

⁴⁴ —Satana riki pehẽ pái. (Ãjã ramũi a'e.) Ta'yr ta ke pehẽ. A'e putar ame'ẽ ke pema'ema'e tar katu. Ngã jukwaha ke a'e. Aja te'eha riki a'e. Jetehar pandu ym te a'e, a'erehe te'e pame a'e pandu. Te'e a'e pandu rahã, aja te'eha te'e a'e. Amõ ta ke a'e mu'e. (A'erehe te'e a'eta pandu tĩ.)

⁴⁵ Te'e a'e. Ihẽ anĩ. Jetehar te Tupã rehe har ihẽ apandu. A'erehe ihẽ rehe pehẽ pejuruja ym.

⁴⁶ “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'e” aja ihẽ rehe har pandu ym te awa. Jetehar ihẽ apandu rahã, ma'erehe ihẽ rehe pehẽ pejuruja ym my?

⁴⁷ Tupã je'eha rehe Tupã kotyhar ta hendũ katu.

Pehẽ anĩ. Pehẽ riki Tupã kotyhar ta ym pehẽ. A'erehe pehendu ym ehe — aja ngã pe Jesu pandu.

Amarã nixói rahã, pete'e Jesu ixo

⁴⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ipe:

—Jetehar japandu. Nde riki samari ywy pe har aja riki. (Jande ruwajan nde.) ãã nde py'a rehe ihĩ. (A'erehe nde ereka'u te'e) — aja Jesu pe.

⁴⁹ A'e pandu:

—Anĩ. Nixói te ãã ihẽ py'a rehe. Katu ihẽ pái keruhũ rehe har ihẽ apandu. Pehẽ anĩ. Ihẽ rehe har pehẽ juru ai. ⁵⁰ Katu ihẽ rehe har ngã pandu. Ame'ẽ panduha ke ihẽ aputar ym. Ame'ẽ panduha ke amõ riki putar. Ihẽ pái keruhũ putar. A'e riki ihẽ pe pandu ta: “Ne katu te” aja. ⁵¹ Mã! Pejuru jar ym ihẽ rehe. Pesarahã! Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta — aja Jesu pandu.

⁵²⁻⁵³ A'eta pandu:

—Mã! Nde ereka'u te'e. Amarã manõ. Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta manõ tĩ. Nde erepandu: “Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, a'e manõ ym ta” aja. Mã! Nde ereka'u te'e. A'erehe ãã nde py'a rehe ihĩ, aja jakwa katu te apo 'y. Tupã je'ẽha rehe Amarã hendu katu. A'e riki jande ramũ. A'e manõ. I'ar koty te we nema'e pyrãtãha my? Aja rahã, nde rehe hendu katu ame'ẽ ta manõ ym ta my? Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ta aja tĩ. Tupã je'ẽha rehe a'eta hendu katu tĩ. A'eta manõ tĩ. Nerahã! Nde erepandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu rahã, manõ ym ta, aja nde erepandu. Anĩ. Amarã ta 'ar koty te we nema'e pyrãtãha aja ym. A'erehe:

“Manõ ym ta” aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e — aja ngã pandu.

⁵⁴ —Pesarahã! Kuja ihẽ. Ihẽ pái ihẽ rehe har pandu ame'ẽ ke ihẽ. “Nde katu te” aja. Ame'ẽ ke ihẽ jeje ihẽ rehe har apandu rahã, ame'ẽ panduha jaxer ta tipe. Anĩ. Amõ pandu. Ihẽ pái riki ihẽ rehe har pandu: “Nde katu te” aja. A'e riki pehẽ pái keruhũ, aja pepandu. ⁵⁵ Anĩ. Ehe har pekwa ym te. Ihẽ anĩ. Akwa katu ehe har. “Ehe har ihẽ akwa ym” aja ihẽ apandu ta tipe rahã, pehẽ aja te'e ihẽ apandu ta tipe tĩ. Ehe har ihẽ akwa katu. A'e pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu katu. ⁵⁶ Amarã riki pehẽ ramũi, aja pepandu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur, aja a'e ukwa. A'erehe hurry katu. Jete. A'e usak. Pe, hurry katu tĩ — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Mã! Tamũi te ym riki nde. Kuja, 50 warahy 'ar ym nde. Marã ka ym nde rehe Amarã usakiha — aja Jesu pe.

⁵⁸ A'e pandu:

—Pesarahã! Amarã nixói rahã, pete'e ihẽ axo — aja ngã pe Jesu pandu.

⁵⁹ Ame'ẽ ke a'eta hendu rahã, ita ra'yr ke pyhyk. (Tupã a'e tĩ, katu ym, aja a'eta ukwaha, a'erehe jukwa ta tipe.) Ita ra'yr ombor ta ehe, Jesu rehe. Anĩ. Jesu jumukanim ngã ngi. Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ ngi uhem oho.

9

Eha ym te ame'ẽ ke Jesu mukatu

¹ Jesu wata oho ixo rahã, amõ sawa'e rehe a'e usak. Eha ym te ame'ẽ ke a'e. U'ar ramõ rahã, aja te'e a'e. ² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! Ngã mu'eha nde. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e. Ipái ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Sawa'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te nahã my? Myja my? — aja Jesu pe.

³ A'e pandu:

—Anĩ. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e, a'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym riki. Ipái ta aja ma'ema'e. A'erehe eha ym te my? Anĩ. Aja ym tĩ. Tupãma'e pyrãtãha ke ihẽ amujesak ta ipe. A'erehe eha ym te aja a'e u'ar. ⁴ Ihẽ ke ihẽ pái muwyr. Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e. Wera rahã, aja jama'ema'e ta me'ẽ te'e. (Aja rahã, ko ihẽ axo rahã, Tupãma'e parakyha ke jama'ema'e ta me'ẽ te'e.) Pytun rahã, paraky ym ta awa. (Aja rahã, jamanõ rahã, marã ka ym japarakyha.) ⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo rahã, weraha aja ihẽ. (A'ep pe har ta pe Tupã rehe har ihẽ amujekwa katu, a'erehe weraha aja ihẽ) — aja Jesu pandu.

⁶ Aja me'ẽ upa a'e pandu rahã, ywy rehe a'e tymũ. Aja a'e mutu'um. Pe, ame'ẽ ke eha ym te ame'ẽ reha rehe a'e mujar. ⁷ Pe, Jesu pandu ipe:

—Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe — aja ipe.

[Ame'ẽ y renda rer: “Y ko werur ame'ẽ ke” aja ngã ukwa.] Pe, sawa'e oho. Eha ke kutuk oho. Upa rahã, a'e jywyr. Eha katu jywyr uwyr 'y. Upa katu te ma'e ke rehe usak apo 'y.

⁸ Kwehe tamatarer ke ngã pe sawa'e pandu pandu rahã, amõ ta usak ehe. A'eta pandu. Sawa'e rok rake ixo ame'ẽ ta pandu tĩ. Kuja pandu:

—Peme'ẽ riki tamatarer ke ngã pe pandu pandu uĩ ame'ẽ ke a'e — aja ngã.

⁹ Amõ ta pandu:

—A'e tỹ. A'e riki — aja.

—Anĩ. Aja ym. A'e aja saka, amõ kome'ẽ — aja amõ ta pandu.

—Jete. Ihẽ ko — aja sawa'e pandu.

¹⁰ Pe, ngã pandu:

—Myja nde reha katu oho apo my? — aja ipe.

¹¹ Sawa'e pandu:

—Amõ sawa'e ywy ke mutu'um. Her Jesu. Ame'ẽ ke ihẽ reha rehe mujar. Pe, ihẽ pe a'e pandu: “Eho. Nde reha ekutuk eho. Y kynda ame'ẽ pe ekutuk eho. Her Siroe” aja ihẽ pe. A'erehe ihẽ aho. Pe, ihẽ reha ihẽ akutuk rahã, pahar upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja ngã pe.

¹² Amõ ta pandu:

—My ame'ẽ sawa'e ixo my? — aja ipe.

—Ihẽ akwa ym — aja ngã pe sawa'e pandu.

Mukatuha rehe har parise ta ukwa tar katu

¹³ Pe, parise ta koty sawa'e ke amõ ta raho. Sawa'e eha katu ramõ ame'ẽ ke raho. ¹⁴ Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar rahã, ywy ke Jesu mutu'um. (Paraky te'e, aja ukwaha naĩ.) Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. ¹⁵ Amõ we parise ta pandu:

—Myja nde reha katu oho my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—Ywy tu'um ke ihẽ reha rehe a'e mujar. Ihẽ reha ihẽ akutuk. Apo ihẽ asak katu ma'e ke rehe 'y — aja a'eta pe.

¹⁶ Parise ta ngi har amõ ta pandu:

—Aja mukatu ame'ẽ ke Tupã muwyr ym. Putu'uha 'ar rahã, a'e putu'u ym. (Paraky te'e ame'ẽja saka.) A'erehe a'e ke Tupã muwyr ym — aja pandu.

—Anĩ. Ma'e ka'u te'eha ke amõ ma'e rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ma'e ym ta. A'e ma'e riki, a'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja amõ ta pandu.

Pe, a'eta amõ koty koty ukwa.

¹⁷ Pe, sawa'e pe parise ta pandu tĩ:

—Ne reha ke a'e mukatu, aja nde erepandu. Myja ehe har nde erekwa my? — aja ipe.

Sawa'e pandu:

—A'e riki Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke — aja parise ta pe.

¹⁸ Jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar tar ym. Sawa'e riki eha ym te ame'ẽ ke. Apo ma'e ke usak katu 'y. Ame'ẽ ke rehe a'eta jurujar ym. A'erehe ipái ta ke a'eta mujy'ar. ¹⁹ Pe, ipái ta pe a'eta pandu:

—Ko pehẽ ra'yr my? U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja pepandu. Aja rahã, myja a'e usak katu apo my? — aja ipái ta pe.

²⁰ Ipái ta pandu:

—A'e riki jande ra'yr, aja jakwa katu. U'ar ramõ rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e, aja jakwa katu tĩ.

²¹ Myja a'e usak katu apo my, ame'ẽ ke jakwa ym. Eha ke awa mukatu my? Ame'ẽ ke jakwa ym tĩ. Pehẽ atu peme'u ipe! Sawa'e riki a'e apo. A'e pandu katu ta — aja parise ta pe ipái ta pandu.

²² Aja me'ẽ ipái ta pandu. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe aja me'ẽ a'eta pandu. “Jesu riki Tupã muwyr ame'ẽ ke” aja amõ pandu rahã, kapitã ta pandu ta: “Mã peja jy'ariha renda pe ame'ẽ ta jy'ar ym te ta apo 'y” aja.

²³ Ame'ẽ panduha ngi ipái ta kyje. Jy'ar tar katu we rĩ. A'erehe aja a'eta pandu: “A'e riki sawa'e apo 'y. Pehẽ atu peme'u ipe” aja.

²⁴ Sawa'e ke parise ta muhyk tĩ. Mokõihar muhyk. Eha katu ramõ ame'ẽ ke. A'eta pandu ipe:

—Tupã ruwa koty aja jaxo. A'erehe jetehar te ke nde erepandu katu ta me'ẽ te'e. Epandu katu apo 'y. Ame'ẽ sawa'e nde ke mukatu. A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e ame'ẽ ke a'e, aja jakwa — aja parise ta pandu.

²⁵ Sawa'e pandu:

—A'e riki ma'e ka'u te'eha ke ma'e nahã my? Aja ym nahã my? Ame'ẽ ke ihẽ akwa ym. Kuja jõ ihẽ akwa katu. Ihẽ reha ym te ihẽ. Apo upa ma'e ke rehe ihẽ asak katu 'y — aja parise ta pe.

²⁶ A'eta pandu:

—Myja a'e ma'e nde pe my? Myja nde reha a'e mukatu my? — aja sawa'e pe.

²⁷ Sawa'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, pehendu ym ihẽ rehe. Ma'erehe amõ we pehendu tar katu my tĩ? Inamõ pejumu'e tar katu nahã my? — aja parise ta pe.

²⁸ Pe, sawa'e pe a'eta je'ẽ je'ẽ hũ. Pandu ipe tĩ:

—Nde! Nde riki ima'e jumu'eha ke nde. Jande riki Moise ma'e jumu'eha ta ke jande. ²⁹ Moise namõ Tupã pandu, aja jakwa katu. Ame'ẽ sawa'e

anĩ. Jakwa ym ehe har. Awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Jakwa ym — aja parise ta pandu.

³⁰ Sawa'e pandu:

—Mãte hũ puki! Ihẽ reha ke a'e mukatu. Pe, awa je'ẽha rupi a'e uwyr my? Ame'ẽ ke pekwa ym! Mã! ³¹ Ma'e ka'u te'eha ke ma'e, ame'ẽ ke Tupã namõ pandu rahã, Tupã hendu ym ehe, aja jakwa katu. Tupã rehe amõ ipy'a katu. A'e putar ame'ẽ ke ma'e tĩ. Tupã namõ ma'e ke ame'ẽ pandu rahã, Tupã hendu katu ta ehe. Aja jakwa katu. (A'erehe ihẽ ke mukatu ame'ẽ ke rehe Tupã hendu katu, aja ihẽ akwa katu.) ³² Kome'ẽ ywy keruhũ Tupã mujã. Arahã har eha ym te ame'ẽ ke amõ mukatu. Eha ym te ame'ẽ ke u'ar. Ame'ẽ reha ke amõ mukatu. Aja me'ẽ jahendu ym te. ³³ Apo ame'ẽ sawa'e ke Tupã muwyr ym rahã, marã ka ym ma'e katu ame'ẽ ke a'e ma'eha — aja parise ta pe sawa'e pandu.

³⁴ A'eta pandu ipe:

—Mã! (Jaxer nde.) Nde ere'ar rahã, ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'eha namõ nde erexo. Jande ke nde eremu'e tar katu rã. Katu ym nde — aja sawa'e pe parise ta pandu.

Pe, pandu ipe:

—Apo ngi har jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe nde erejy'ar ym te ta 'y — aja sawa'e pe.

Amõ ta eha ym te aja saka

³⁵ Sawa'e ke parise ta muhem mondo. Ame'ẽ ke Jesu hendu rahã, sawa'e ke kekar oho. Pe, mahem rahã, pandu ipe:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke rehe nde ere-jurujar katu my? Awa a'e tĩ. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke a'e — aja Jesu ipe.

³⁶ —Sa'e! Awa ame'ẽ my? Ihẽ pe emujekwa. Aja rahã, ihẽ ajurujar katu ta ehe — aja Jesu pe sawa'e pandu.

³⁷ —Ko ihẽ riki ame'ẽ. Upa nde eresak ihẽ rehe! Ne namõ ihẽ apandu a'am — aja Jesu.

³⁸ Sawa'e pandu:

—Sawa'e! Nde rehe ihẽ ajurujar katu — aja Jesu pe.

Pe, Jesu ruwa koty a'e wapyk. Ipynarãi pe wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.)

³⁹ (Ame'ẽ mukatuha rehe har ngã pe) Jesu pandu:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. A'erehe ngã rehe har ihẽ amujekwa ajur. Tupã rehe har amõ ukwa tar katu my? Ehe har amõ ukwa tar ym my? Ame'ẽ ke ngã mujekwa ta. Pesarahã! “Ehe har akwa ym” aja pandu ame'ẽ ke eha ym te, ame'ẽja saka. Ame'ẽ ta ukwa ta. Aja rahã, eha katu ame'ẽ ke a'e aja mujekwa. Amõ pandu: “Ehe har akwa katu” aja pandu naĩ. Eha katu ame'ẽ ke a'e aja ukwaha naĩ. Anĩ. “Ehe har ukwa ym” aja upa ngã pe mujekwa. Aja rahã, eha ym te ame'ẽ ke a'e aja mujekwa — aja Jesu pandu.

⁴⁰ Amõ parise ta a'ep ixo. Jesu pandu ame'ẽ ke rehe a'eta hendu. A'erehe pandu ipe:

—Mã! Jande riki eha ym te ame'ẽ ke jande aja nde erepandu my? — aja Jesu pe. (“Tupã rehe har jakwa” aja ame'ẽ ta ukwaha naĩ.)

⁴¹ Jesu pandu:

—Tupã rehe har pekwa, aja pepandu tipe. Pehẽ reha katu, aja pepandu tipe tĩ. Anĩ. Ihẽ rehe pehendu ym. A'erehe ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e pexo. A'erehe pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ym, aja pexo. Pesarahã! “Ehe har jakwa ym” aja pepandu ta tipe rahã, pehẽ reha ym te aja pexo ta tipe. Aja rahã, Tupã mujekwa ta tipe. Aja rahã, pekwa katu ta tipe. Aja rahã, ma'e peka'u te'eha ke pema'ema'e. Pehẽ rehe Tupã ipy'a jywyr ta tipe, aja pexo ta tipe — aja Jesu pandu.

10

Arapuهران ta usakiha rehe har Jesu pandu

¹ Ajame'ẽ ke arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu ngã pe:

—Pesarahã! Arapuharan kurar rukwen rupi amõ ixex ym oho rahã, ame'ẽ riki mukanĩha ke. Amõ koty rupi ixex oho, mukanim raho. ² Hukwen rupi ixex oho, ame'ẽ riki usakiha ke. Arapuharan ta usakiha ke. ³ Hukwen harõha hukwen ke pirar ta ipe. Pe, her rupi usakiha pukái rahã, arapuharan ta hendu katu. Pe, soroka pe upa muhem raho. ⁴ Upa muhem raho rahã, usakiha riki oho py. Arapuharan ta haikwer rupi oho. Usakiha pukáiha ukwa katu. Haikwer rupi oho. ⁵ Amõ pukái rahã, ame'ẽ raikwer rupi oho ym ta. Ijar pukáiha aja ym hendu, a'erehe haikwer rupi oho ym ta. Ujan ta oho ingi — aja Jesu pandu.

⁶ Myja me'ẽ arapuharan ta usakiha my, ame'ẽ ke Jesu pandu. Anĩ. (Arapuharan ta usakiha rehe har Jesu pandu rahã, juehe har a'e mujekwa uĩ.) Ame'ẽ ke parise ta ukwa ym.

Jesu riki arapuharan ta usakiha katu aja a'e

⁷ Kuja Jesu pandu tĩ:

—Pesarahã! Ihẽ riki arapuharan kurar rukwen aja saka. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta riki ihẽ pái keruhũ koty oho ta.) ⁸ Amõ usakiharan ta heta ixo. Tupã rehe har mu'eharan ta ke ame'ẽ ta. Ame'ẽ ta mukanĩha aja saka. Ihẽ nixói rahã, uwyr. Ame'ẽ ta te'e pandu. Anĩ. Ame'ẽ ta rehe arapuharan ta hendu ym. (Aja rahã, Tupã rehe jurujar katu ame'ẽ ta hendu ym.) Mu'eharan ta rehe hendu ym.

⁹ —Kurar rukwen aja saka ihẽ. Arapuharan ta ixo oho. (Aja rahã, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ namõ ixo ta.) Pe, hukwen rupi arapuharan ta ixo oho. Uhem oho tĩ. Pe, kãpĩ heta ame'ẽ rupi u'u oho. Aja usakiha usak katu, arapuharan ta rehe. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ kotyhar ta rehe ihẽ asak katu tĩ. A'eta rehe ahaihu katu tĩ. ¹⁰ Mukanĩha uwyr rahã, mukanim ta uwyr. Arapuharan ke jukwa ta tĩ. Mai ta uwyr tĩ. Ihẽ anĩ. Ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pe uhãha ihẽ ame'ẽ ajur. Hury katu hũ ta.

¹¹ —Ihẽ riki usakiha katu ame'ẽ ke ihẽ. Usakiha katu ame'ẽ manõ ta. Aja rahã, arapuharan ta manõ ym ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ amanõ ta. A'erehe ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta Tupã namõ ixo ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. ¹² Amõ paraky ame'ẽ rehe arapuharan jar muhepy. Usakiha muhepyha ke. Pe, so'o jarõ ame'ẽ ke uhyk rahã, ame'ẽ parakyha ujan ta oho. Usakiha te aja ym a'e. Arapuharan ta ima'e ym. Ijar ym a'e. A'erehe ujan oho. Pe, amõ amõ arapuharan ke so'o jarõ ame'ẽ jukwa. Amõ koty koty muhãi mondo tĩ.

¹³ Tamatarer ke jō parakyha putar. Arapuharan ta rehe a'e ipy'a ym, a'erehe ujan oho.

¹⁴ —Ihē riki usakiha katu ame'ē ke ihē. Awa ihē kotyhar ta my? Ame'ē ke akwa katu. Pe, ihē rehe har ihē kotyhar ta ukwa katu tī. ¹⁵ Aja ihē pái tī. Ihē rehe har ihē pái keruhũ ukwa katu. Pe, ihē pái keruhũ rehe har ihē akwa katu tī. Aja ihē kotyhar ta ke ihē akwa katu tī. Pe, ihē amanō ta. A'erehe ihē rehe jurujar katu ame'ē ta ihē pái namō ixo ta.

¹⁶ —Amō arapuharan ta ixo. Aja amō awa ta ixo. Ame'ē ta ke kurar pe amuxe ta me'ē te'e. Aja ihē rehe har ame'ē ta pe ihē amu'e katu ta. (Aja rahã, ame'ē ta ihē rehe hendu katu ta.) Peteĩhar henda pe johu ixo ta. Ame'ē ta johu peteĩ usakiha rehe jō hendu katu ta. Ihē riki ame'ē usakiha ke.

¹⁷ —“Nde ereputar rahã, ihē amanō ta” aja ihē pái pe apandu. A'erehe ihē rehe ihē pái keruhũ ipy'a katu. Ihē amanō rahã, ihē ke ihē pái mukwera katu ta muhem tī. ¹⁸ Ihē aputar ym rahã, ihē ke amō jukwa ym ta. Ihē jō aputar rahã, ihē ke amō jukwa ta. Ihē pe ihē pái keruhũ pandu: “Ne jō nde ereputar rahã, nde eremanō ta. Pe, ne jō nde ereputar rahã, nde erekwera katu ta erehem tī” — aja Jesu pandu ngã pe.

¹⁹ Jesu pandu ame'ē ke rehe jundéu awa tama'e kapitã ta amō koty koty ukwa. ²⁰ Amō amō ta pandu:

—Ipy'a rehe ãjã ihĩ. A'e riki ka'u te'e. Ma'ewã pehenduhẽ — aja ngã.

²¹ Amō ta pandu:

—Anĩ. Ipy'a rehe ãjã ihĩ rahã, marã ka ym aja me'ē katu panduha. Eha ym te ame'ē ta reha ke marã ka ym ãjã mukatuha. (A'erehe ipy'a rehe ãjã

ihĩ ym aja jakwa katu) — aja Jesu rehe har ngã pandu.

Aja amõ koty koty pandu.

Jesu ke jundéu awa ta putar ym

²² Pe, amõ ngã mi'u matyriha rehe uhyk oho. Arahã yman Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ mukatu. Ame'ẽ ke jundéu awa ta ukwa ukwa ixo apo. Jerusarẽ ok ta pe jumuhury katu ta ngã juehe. Rysã riki arahã. ²³ Pe, Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rymy'y wyr rupi Jesu wata oho ixo. Jumu'eha renda keruhũ rymy'y rer: “Saromã.” ²⁴ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta juramã uwyr ehe. A'eta pandu:

—Aja te'e jande ke nde eremuka'u te'e my. Jete-har te ke epandu jande pe. Nde riki Kirisutu my? Kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke nde my? — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu:

—Upa ihẽ apandu pehẽ pe tipe. Pe, pejuru jar ym. Ihẽ pái keruhũ je'ẽha rupi marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e. Ame'ẽ riki ihẽ rehe har mujekwa tipe. ²⁶ Pejuru jar tar ym ehe. Ihẽ kotyhar ta aja ym pehẽ. Ihẽma'e arapuharan ta aja ym pehẽ. A'erehe pejuru jar ym ta. ²⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ihẽ kotyhar ta hendu katu. Ihẽma'e arapuharan ta aja a'eta. A'eta rehe har ihẽ akwa katu. Pe, ihẽ namõ a'eta jumu'e ixo. ²⁸ A'eta ke ihẽ amuhã katu ta. Mupyraraha renda pe oho ym te ta. Ihẽ ngi a'eta ke mukanim ym te ta awa. ²⁹ Ihẽ rehe ame'ẽ ta ke ihẽ pái keruhũ muhyk katu. (Aja rahã, ihẽ rehe ame'ẽ ta juru jar katu.) Í'ar koty te we a'e pyrãtãha ke. Aja rahã, ihẽ pái ngi ihẽ

kotyhar ta ke mukanim ym te ta awa tĩ. ³⁰ Jande juja katu te jande — aja Jesu pandu ngã pe.

³¹ Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta ita ra'yr pyhyk tĩ. Japi ta a'e ke tĩ. Aja jukwa ta tipe. ³² Jesu pandu:

—Pehẽ ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ. Ihẽ pái keruhũ mukwa ihẽ pe, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e hũ tĩ. My me'ẽ rehe peparahy my? Pe, ihẽ ke ita ra'yr pe pejapi tar katu my? — aja Jesu pandu.

³³ Kapitã ta pandu:

—Ma'e katu ame'ẽ ke nde erema'ema'e. Ame'ẽ ke rehe ita ra'yr ke jambor ym ta. Anĩ. Awa te'e nde. Tupã nde tĩ, aja nde erepandu. A'erehe nde ke ita ra'yr pe jajapi ta — aja Jesu pe.

³⁴ A'e pandu:

—Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ, ame'ẽ ke aja te'eha jetehar te ke. Aja jande jakwa katu. Ame'ẽ pe kuja Tupã pandu:

“Pehẽ riki tupã ta” aja.

³⁵ —Aja Moise je'ẽha rehe panduha ihĩ. Ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr. Ame'ẽ ta pe a'e pandu: “Pehẽ riki tupã ta” aja. Aja rahã, ima'e je'ẽha ke Tupã muwyr, ame'ẽ ta riki tupã ta aja panduha ihĩ. ³⁶ Aja rahã, ame'ẽ ta 'ar koty te we ihẽ apandu katu: “Tupã ihẽ” aja. Ihẽ rehe ihẽ pái keruhũ katu usak. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke a'e muwyr. Ingi ajur. A'erehe: “Tupã ra'yr ihẽ” aja ihẽ apandu katu. Aja rahã: “Nde ke jajukwa ta” aja pepandu ym ta me'ẽ te'e.

³⁷ —Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e ym ta tipe rahã, ihẽ rehe mã peja pejurujar ym. ³⁸ Ihẽ pái keruhũ putar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu rahã, mã peja ihẽ rehe pejurujar

katu. Ihẽ rehe pejurujaŕ ym rahã, mã peja ihẽ ama'eha rehe pesak ame'ẽ ke rehe pejurujaŕ katu. Aja rahã, pekwa katu ta. Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo, aja pekwa katu ta. Ihẽ namõ a'e juehe katu a'e ixo, aja pekwa katu ta tĩ — aja Jesu pandu ngã pe.

³⁹ Pe, amõ we tĩ. A'e pyhykiha ke jundéu awa tama'e kapitã ta manga tipe. Anĩ. Jesu oho te'e ingi.

⁴⁰ Pe, y ruwái koty Jesu jywyr oho tĩ. Y rer Jondã. Yman a'ep Juã mujahuk u'am. Ame'ẽ renda pe Jesu oho. A'ep a'e pyta. ⁴¹ Heta ngã uhyk uwyr ehe. A'eta pandu:

—Tupã rehe har Juã mujekwa rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Juã ma'e ym. Ko riki upa a'e pandu ame'ẽ ke jetehar te ke. Kome'ẽ rehe har Juã pandu hũ, Jesu rehe har. Ame'ẽ riki upa jetehar te ke. A'erehe Tupã muwyr ame'ẽ ke ko, aja jakwa katu — aja Jesu rehe har ngã pandu.

⁴² Pe, a'ep heta ngã jurujaŕ katu ehe, Jesu rehe.

11

Rasaro manõ

¹ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Rasaro. Mbeta ok ta pe har ke a'e. A'ep hendyr ta ixo tĩ. Her Mari. Amõ Mar. Pe, Rasaro ma'e ahyha pyhyk. ² [Ame'ẽ Mari riki Jesu py rehe ma'e pihe katu ame'ẽ ke jyhẽ. Pe, i'a pe juhyk. Muxikã riki. Ame'ẽ kywyr riki ma'e ahyha pyhyk, Rasaro ke.] ³ Pe, Jesu pe je'ẽha ke hendyr ta mondo. Kuja:

“Sawa'e! Nde erepy'a katu ehe ame'ẽ ke ahy hũ ixo” aja ipe.

⁴ Ame'ẽ ke rehe Jesu hendu rahã, a'e pandu:

—Ma'e ahyha namō a'e ixo. Manō ta a'e. Ame'ē ke rehe jō ym. Katu Tupā rehe har amō ta pandu ta tī, a'erehe ma'e ahyha ke a'e pyhyk. Pe, katu ihē rehe har amō ta pandu ta tī. Tupā ra'yr ihē — aja Jesu pandu.

⁵ Mar rehe Jesu ipy'a katu. Ianam rehe aja tī. Rasaro rehe aja tī. Ipy'a katu tī. ⁶ Pe, Rasaro ahy ixo, aja Jesu hendu tipe rahā, hendu ame'ē pe a'e pyta we rī. Mokōi a'ep a'e ukwer rī. ⁷ Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu:

—Jundéi ywy pe jaywyr ta jaho — aja.

⁸ A'eta pandu:

—Sawa'e! Ngā mu'eha nde. Amukwehe a'ep pe har jundéu awa tama'e kapitā ta ahy usak nde rehe. Ita ra'yr pe nde ke japi tar katu tī. A'ep nde erejwyr ta my? — aja Jesu pe.

⁹ Pe, a'e pandu:

—Aho ta kī. Warahy katu rahā, wera katu. Pe, weraha rupi amō paraky katu. (Aja saka wera rahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta me'ē te'e. Arahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ym ta.)

¹⁰ Pytun rahā, paraky ym awa. (Arahā, Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta tipe rahā, ihē ruwajan ta ihē ke jukwa ta.) A'erehe wera rahā jō Tupā putar ame'ē ke ihē ama'ema'e ta — aja Jesu.

¹¹ Pe, pandu tī:

—Rasaro riki ukwer ou apo. Amupak ta ihē aho kī. Rasaro riki jande rehe katu ame'ē ke a'e — aja Jesu pandu.

¹² Jumu'eha ta pandu ipe:

—Sawa'e! A'e ukwer ou rahā, katu ta oho — aja Jesu pe.

¹³ Rasaro manõ te. Anĩ. “A'e ukwer ou” aja me'ẽ Jesu pandu. Anĩ. Rasaro ukwer te'e ou, aja jumu'eha ta ukwaha naĩ. ¹⁴ A'erehe Jesu mujekwa katu:

—Rasaro manõ te. ¹⁵ Inamõ ihẽ axo ym, a'erehe pehẽ pe katu tiki. Inamõ ihẽ axo ym, a'erehe ihẽ rehe pejuruja katu te we ta. Ihẽ ke Tupã muwyr aja pejuruja katu te we ta tĩ. A'erehe ihẽ rury katu axo. Jahorahã! Jasak ta jaho ehe — aja Jesu pandu.

¹⁶ Pe, amõ jumu'eha ta pe Tome pandu:

—Inamõ jande johu jaho tĩ. (Jandema'e mu'eha ke ngã jukwa ta.) Inamõ jamanõ ta — aja.

Ame'ẽ Tome rehe har amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja.

Kweraha rehe har Jesu pandu

¹⁷ Mbeta ok ta pe Jesu uhyk oho rahã, Rasaro ke ngã upa mou, aja ukwa. Itakwar rupi mou. Tumeme ukwer apo. Ajaha pe Jesu uhyk oho.

¹⁸ Mbeta ok ta riki Jerusarẽ ok ta ngi paite ym. Mahapyr kiro met tate nahã my, paiteha ke. ¹⁹ Paite ym, a'erehe heta Jerusarẽ ok ta pe har ta uhyk uwyr ehe, Mar rehe. Jundéu awa ta ke a'eta. Mari rehe aja tĩ. Uhyk uwyr ehe tĩ. Ixywyr manõ, a'erehe hendyr ta py'a ke muhury uwyr ngã.

²⁰ Jesu riki uwyr ixo, aja Mar hendu rahã, ixoty a'e oho. Mari anĩ. Hok pe a'e pyta. ²¹ Mar uhyk ehe rahã, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe. ²² Apo Tupã pe ma'e ke nde erepandu rahã, nde rehe a'e hendu katu ta. Aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Nde kywyr kwera katu ta uhem tĩ — aja ipe.

²⁴ Mar pandu:

—'Ar rehe angaha uhyk rahã, a'e ke Tupã mukwera katu ta muhem, aja ihẽ akwa katu — aja Jesu pe.

²⁵ A'e pandu ipe:

—Ihẽ riki ngã ke ihẽ amukwera katu ta amuhem. Uhãha ihẽ riki ame'ẽ me'ẽ ta ngã pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, a'e uhã te hũ ta ixo. Manõ rahã, a'e kwera katu ta uhem tĩ. ²⁶ Apo ixo ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu rahã, uhã te hũ ta ixo. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe nde erejurujar katu my? — aja Mar pe Jesu pandu.

²⁷ Mar pandu:

—A'e tỹ. Sawa'e! Nde riki Tupã muwyr ame'ẽ ke, aja ihẽ akwa katu. Tupã ra'yr nde, aja akwa katu tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe uwyr ame'ẽ ke nde — aja Jesu pe Mar pandu.

Jesu jixi'u

²⁸ Upa Mar pandu rahã, hok pe a'e jywyr oho. Mari pe pandu. Ngã ukwa ym ha rupi pandu.

—Sawa'e pete'e ixo. Nde pe pukái u'am — aja ianam pe.

²⁹ Ame'ẽ ke rehe Mari hendu rahã, pahar pu'am. Pe, ixoty a'e oho. ³⁰ [Ok ta pe Jesu uhyk ym we rĩ. Mar namõ a'e pandu u'am. A'ep a'e pyta we rĩ.]

³¹ Hok pe Mari namõ amõ ta ixo. Jundéu awa ta ixo. Mari ke a'eta muhury we u'am. A'eta Mari rehe usak. A'e pu'am. Pe, pahar oho. Ame'ẽ ke rehe a'eta usak rahã, Mari raikwer rupi a'eta oho tĩ. Kangwer renda rehe Mari jixi'u oho, aja a'eta ukwaha naĩ.

³² Jesu ixo ame'ẽ pe Mari uhyk rahã, usak ehe, Jesu rehe. Pe, Jesu ruwa koty ipynarãi pe Mari wapyk. (Aja ipy'a ke a'e moĩ moĩ ehe.) Pe, a'e pandu:

—Sawa'e! Se nde erexo rahã, ihẽ kywyr manõ ym ta tipe — aja Jesu pe.

³³ A'e jixi'u, ame'ẽ ke rehe Jesu usak. Mari namõ jundéu awa ta uwyr tĩ. A'eta jixi'u tĩ. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pe, pyrara usak ehe. Pyai a'e tĩ. ³⁴ Pe, Jesu pandu:

—My pehẽ pemou my? — aja.

Amõ ta pandu:

—Sawa'e! Esak ejurahã! — aja ipe.

³⁵ Jesu jixi'u. ³⁶ A'erehe jundéu awa ta pandu: “Mã! Pesarahã! Ipy'a katu ehe, Rasaro rehe” aja ngã. ³⁷ Amõ ta je'ẽ je'ẽ hũ:

—Mã! Eha ym te ame'ẽ ke a'e mukatu. Mã! Rasaro ke a'e mukatu ta tipe my tĩ? Aja rahã, manõ ym ta tipe my tĩ. Katu ym — aja ngã ukwaha naĩ.

Rasaro ke Jesu mukwera

³⁸ Jesu pyai hũ tĩ. Pe, kangwer renda pe a'e oho. Itakwar keruhũ ke ame'ẽ. Itahu pe hukwen ke amõ kynda. ³⁹ Jesu pandu:

—Itahu ke pemujere — aja ngã pe.

Pe, Mar pandu. Ixywyr ambyr rendyr ke a'e. Kuja pandu:

—Anĩ! Sawa'e! Inem apo! Tumeme mouha ke ukwer apo — aja Jesu pe.

⁴⁰ Jesu pandu:

—Nde erejurar katu rahã, Tupãma'e pyrâtãha rehe nde eresak ta kÿ. Aja nde pe ihẽ apandu — aja Mar pe.

⁴¹ Pe, amō ta itahu mujere. Pe, ywa rehe Jesu ma'ā. A'e pandu:

—Ihē pái keruhū! Ihē rehe nde erehendu katu, a'erehe: “Ne jō riki katu te me'ē ke” aja apandu nde pe. ⁴² Aja te'eha ihē rehe nde erehendu katu, aja ihē akwa katu. “Nema'e pyrātāha ke emujesak” aja apandu apo. Aja rahā, se ixo ame'ē ta usak ta tī. Aja rahā, ihē ke nde eremuwyr aja se ixo ame'ē ta jurujar katu ta — aja Jesu pandu.

⁴³ Upa pandu rahā, hātā a'e pukái:

—Rasaro! Ehem ejur!

⁴⁴ Pe, manō ame'ē ke kwera katu uhem uwyr. Upa jupukeka namō uhem uwyr. Ijywa rupi pukek, pan pe. Itymā rupi aja tī. Huwa rupi aja tī. Pe, Jesu pandu amō ta pe:

—Pejirar. Mā peja hok pe jywyr oho! — aja ngā pe.

Jesu ke amō ta jukwa tar katu

(Matéu 26.1-5; Mak 14.1-2; Ruk 22.1-2)

⁴⁵ Mari rehe heta jundéu awa ta usak uwyr. Jesu mukwera ame'ē ke rehe ame'ē ta usak tī. Pe, ame'ē ta jurujar katu ehe. ⁴⁶ Pe, amō ta oho. Parise ta koty oho. Pe, Jesu mukwera ame'ē rehe har ame'ē ta pe a'eta pandu. ⁴⁷ Pe, parise ta jy'ar oho. Jundéu awa tama'e pa'ihu ta namō johu jy'ar. Pe, pandu pandu a'eta jupe:

—Myja me'ē peme'ē ma'eha jamukanim ta my? Marā ka ym amō ma'eha. Ame'ē ke upa peme'ē sawa'e ma'ema'e ixo. ⁴⁸ Ame'ē ke jamuputu'u ym rahā, upa ngā jurujar katu ta ehe my. Pe, homa awa tama'e kapitā ta parahy ta. Pe, Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhū ke upa ta a'eta mai. Jande

ngi jandema'e ywy ke a'eta jo'ok ta tĩ — aja a'eta jupe.

⁴⁹ Pe, amõ pandu. Her Kái. Jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, pa'i keruhũ a'e. Kuja a'e pandu:

—Mã! Pekwa ym ma'e ke! ⁵⁰ Jande johu homa awa tama'e sonda ta jukwa rahã, katu ym. A'erehe peteĩ sawa'e manõ rahã, johu jande ke ame'ẽ ta jukwa ym ta. Ame'ẽ ke pekwa ym my — aja ngã pe Kái pandu. (“Peteĩ sawa'e manõ” aja pandu rahã: “Jesu manõ ta me'ẽ te'e” aja mujekwa.)

⁵¹ [Aja me'ẽ a'e pandu tipe. Ukwa katu ym panduha ke. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, jundéu awa tama'e pa'i keruhũ a'e. A'erehe Tupã mujekwa ame'ẽ ke a'e pandu katu u'am. A'erehe ukwa katu ym panduha ke. Kuja riki Jesu ke amõ ta jukwa ta. Pe, jundéu awa ta manõ ym ta. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.) ⁵² Jesu manõ, a'erehe jundéu awa ta jõ manõ ym ta my. Anĩ. Ame'ẽ jõ ym. Jesu manõ, a'erehe upa amõ awa ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ ta amõ koty koty ixo. Ame'ẽ ta manõ ym ta tĩ. Tupã ra'yr ta aja me'ẽ ta amõ koty koty ixo. Peteĩhar aja johu ngã ixo, aja mujy'ar. A'erehe Jesu manõ tĩ. (“Manõ ym ta” aja pandu rahã: “Mupyraraha renda pe oho ym te ta” aja mujekwa katu.)]

⁵³ Pe, a'engi Jesu ke jundéu awa tama'e kapitã ta jukwa tar katu. “Mã peja Jesu ke jajukwa” ame'ẽ ke a'eta pandu pandu a'eta jupe. ⁵⁴ A'erehe Jundéi ywy pe Jesu ixo rahã, heta ame'ẽ ta rupi a'e wata ym. Pe, amõ koty a'e oho. Amõ ok ta pe oho. Her

Eparĩ ok ta. Ame'ẽ riki awa nixói te ame'ẽ rake ihĩ. A'ep jumu'eha ta namõ a'e pyta.

⁵⁵ Pe, ngã mi'u matyriha rehe uhyk tate. Her Pasuko. Arahã jundéu awa ta imi'u matyr. Jumuhury ngã. Pe, amõ amõ ok ta ngi Jerusarẽ ok ta pe heta ngã uhyk oho. A'ep imi'u matyriha uhyk ym rahã we, jahuk ngã. Moise mupinim, aja jahuk. Aja rahã, Tupã ruwa koty ipy'a juhyk, aja saka ixo, aja ngã ukwa. ⁵⁶ Arahã Jesu ke ngã kekar kekar ixo tipe. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ pe a'eta jy'ar rahã, pandu pandu ngã jupe:

—Myja ta my? Kome'ẽ ngã mi'u matyriha rehe Jesu usak ym ta uwyr my? Uwyr ym ta my? — aja ngã jupe.

⁵⁷ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu. Parise ta pandu tĩ. Kuja:

—Jesu rehe pesak rahã, jande pe pepandu pejur. Aja rahã, a'e ke japyhyk ta jaho — aja ngã pe pandu.

12

*Ma'e pihe katu ame'ẽ ke Jesu py rehe Mari jyhẽ
(Matéu 26.6-13; Mak 14.3-9)*

¹ Pasuko 'ar rehe uhyk ym we rĩ. Heta we ta ukwer rĩ. Kuja, awa po wajar peteĩ ukwer we ta rĩ. Pe, Mbeta ok ta pe Jesu oho. A'ep Rasaro ixo. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e. ² A'ep pe har ta imi'u moĩ ipe. Mar amõ moĩ moĩ ngã pe. Jesu namõ ma'e u'uha renda pe Rasaro wapyk uĩ. ³ Pe, ita parasuku ra'yr ke Mari pyhyk. Ta'yr riki. Kuja meiju rit ihĩ. Ma'e jumupiheha ihĩ ipe. Her na. Hepy te hũ ame'ẽ ke. Ame'ẽ ke Jesu py rehe a'e

jyhẽ. Pe, jutuwa pe juhyk. Upa hok wyr rupi piheha uhãi oho. ⁴ Pe, jumu'eha ta ngi har amõ pandu. Jun Ikario ke. A'e riki Jesu ruwajan ta ke muhyk ta werur ehe. Ame'ẽ pandu:

⁵ —Mã! Jumupiheha upa mujaxer. Ame'ẽ ke muhepy rahã, tamatarer pyhyk hũ ta tipe. Pe, ame'ẽ tamatarer ke ima'e ym te ame'ẽ ta pe me'ẽ me'ẽ katu. Aja rahã katu ta tipe — aja Jun pandu.

Jumupiheha hepy hũ. Kuja, 300 wera rahã, amõ paraky. Pe, ame'ẽ tamatarer pe ame'ẽ jumupiheha jo'ok katu. Hepy te hũ. ⁶ Aja me'ẽ Jun pandu rahã, ima'e ym te ame'ẽ ta pe a'e me'ẽ tar katu. Anĩ. Aja ym. Mukanĩha a'e. A'e riki tamatarer ryru rahoha ke. Pe, ame'ẽ ngi a'e te'e jo'ok jo'ok. Pe, ima'e ke rehe jõ ma'e muhepy hepy. (Amõ we tamatarer hyru pe matyriha a'e putar, a'erehe kũjã rehe har je'ẽ je'ẽ a'e.) ⁷ Pe, Jesu pandu:

—Mã peja Mari rehe har peje'ẽ je'ẽ ym. Ihẽ rete ke amõ ta mou ta raho. (Aja riki jundéu awa ta. Amõ manõ, pe, hete ke mupihe. Pe, mou.) Ihẽ ke mou ym we rĩ. Mou ta raho. Mou ym rahã we, ihẽ ke Mari mupihe. Mou apo, ame'ẽja saka. ⁸ Ima'e ym te ame'ẽ ta pe tamatarer ke peme'ẽ me'ẽ tar katu rahã, pete'e ixo. Aja te'eha ixo. Ihẽ anĩ. Aja te'eha pehẽ namõ ihẽ axo ym ta, a'erehe kũjã ma'eha katu — aja ngã pe pandu.

Rasaro ke amõ ta jukwa tar katu tĩ

⁹ Mbeta ok ta pe Jesu ixo, aja heta jundéu awa ta hendu. A'erehe a'eta oho ixoty. Jesu rehe a'eta usak oho. A'e ke rehe jõ ym. Rasaro rehe a'eta usak oho tĩ. Jesu mukwera ame'ẽ ke a'e. ¹⁰⁻¹¹ A'erehe heta jundéu awa ta jurujar katu ehe,

Jesu rehe. A'erehe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu pandu a'eta jupe: “Rasaro ke jajukwa jaho” aja a'eta jupe. Jesu rehe ngã jurujar katu rahã, jundéu awa tama'e kapitã ta koty ngi a'eta tyryk oho. (Jesu kotyhar wan ta.) A'erehe Jesu rehe jyty'ym, a'erehe Rasaro ke jukwa tar katu tĩ.

Jerusarẽ ok ta pe Jesu uhyk oho

(Matéu 21.1-11; Mak 11.1-11; Ruk 19.28-40)

¹² Ame'ẽ ku'ẽ rahã, Jerusarẽ ok ta pe Jesu uwyr ixo, aja heta te hũ ngã hendu. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u matyriha rehe ngã uwyr. Jesu uwyr ta aja ngã hendu. ¹³ A'erehe pindo ro aja me'ẽ ngã mondok. Ame'ẽ ke namõ Jesu rehe ngã usak oho. (Aja rahã, kapitã keruhũ jumai ym ha rupi kotur, aja mujekwa katu.) Hãtã pandu pandu oho:

—Tupã riki katu te me'ẽ ke. Sawa'e te je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke nde. Mã peja Tupã usak katu nde rehe. Mã peja jundéu awa tama'e kapitã keruhũ rehe a'e usak katu tĩ — aja heta ngã pandu pandu.

¹⁴ Pe, jumen ke Jesu mahem. Ame'ẽ 'ar pe a'e wapyk. Tupã paper rehe ymanihar panduha ihĩ, aja a'e oho. Kuja:

¹⁵ “Siã ok ta pe har ta! Pekyje ym pehẽ!

Pehẽma'e kapitã keruhũ petur ixo apo 'y.

Jumen ra'yr 'ar pe uwyr ixo” aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. (“Siã ok ta pe har ta” aja pandu rahã: “Jerusarẽ ok ta pe har ta” aja mujekwa.)

¹⁶ Arahã ame'ẽ panduha ke jumu'eha ta ukwa ym. Ywa pe Jesu ke Tupã mujywyw raho rahã, ame'ẽ panduha ihĩ ame'ẽ ke ukwa ukwa ixo. Tupã

je'êha rehe panduha ihĩ, aja a'eta ma'ema'e ipe. Ame'ê ke ukwa ukwa ixo tĩ.

¹⁷ Itakwar keruhũ ngi Rasaro ke Jesu pukái. Pe, mukwera katu. Arahã Jesu namõ heta ngã ixo. Ame'ê ta mukweraha rehe usak. Ame'ê rehe har a'eta pandu pandu ngã pe. ¹⁸ Ame'ê ke rehe ngã hendu. Marã ka ym amõ ma'eha, ame'ê ke Jesu ma'e. Aja riki. A'erehe a'eta usak ehe oho, Jesu rehe. ¹⁹ Pe, parise ta pandu pandu a'eta jupe:

—Pesarahã! Ixoty upa ngã oho rĩ. Katu ym jande pe. Marã ka ym ixoty ngã jy'ariha jamukanĩha! — aja a'eta jupe. (A'erehe jyty'ym ehe, Jesu rehe.)

Amõ awa ta Jesu rehe usak tar katu

²⁰ Ngã mi'u matyriha rehe amõ awa ta oho. Jundéu awa aja ym ame'ê ta ke. Ngere ywy pe har ta ke ame'ê ta. Tupã rehe ipy'a ke a'eta moĩ moĩ oho. Jerusarẽ ok ta pe moĩ moĩ oho. ²¹ A'ep ame'ê ta Siri rehe usak rahã, pandu ipe:

—Sa'e! Jesu rehe jasak tar katu — aja ipe.

[Siri riki Mesái ok ta pe har kwe. Ame'ê ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.] ²² Pe, Siri Andere pe pandu oho. A'engi Jesu pe mokõihar ta pandu oho:

—Nde rehe amõ awa ta usak tar katu — aja.

²³ Pe, ngã pe Jesu pandu:

—Ihẽ katu te me'ê ke, aja Tupã mujekwa ta. (Ame'ê ke peme'ê amõ awa ta ukwa ta tĩ.) Ame'ê angaha ke rehe uhyk apo. Awa ihẽ tĩ. Tupã je'êha rupi ajur. ²⁴ Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ahúi aja me'ê raĩ peteĩhar jõ ixo. Jytym ym rahã, peteĩhar jõ ixo. Jytym rahã, hywõi ta. I'a hũ ta. Aja ihẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. Ihẽ rete mou ta raho.

(Haĩ jytym, ame'ēja saka.) Pe, ihẽ akwera katu ta ahem. A'engi ihẽ rehe jurujar katu ta ngã. Pe, ihẽ kotyhar ta heta hũ ta. (I'a heta hũ, ame'ēja saka.) ²⁵ Amõ pandu: “Jesu rehe ihẽ ajurujar katu, a'erehe amõ ta ihẽ ke jukwa tar katu. Anĩ. Amanõ tar ym. A'erehe ajurujar katuha ke ahijar ta” aja. Aja rahã, a'e te'e manõ ta kũ. Tupã namõ ixo ym ta. Amõ pandu: “Kome'ẽ ywy keruhũ pe axo. Jesu rehe ajurujar katu, a'erehe ihẽ ke amõ ta jukwa tar katu. Jesu putar rahã, ihẽ amanõ ta. Ihẽ ajurujar katuha ke ahijar ym ta” aja. Aja rahã, Tupã namõ a'e ixo katu ta. ²⁶ Ihẽma'e miasu aja amõ ixo tar katu rahã, mã peja ihẽ apandu ame'ẽ ke ema'ema'e katu. Pe, ihẽ axo ame'ẽ pe ihẽma'e miasu ta ixo ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e rahã: “A'e katu te ame'ẽ ke a'e” aja ihẽ pái keruhũ pandu ta — aja Jesu pandu.

Manõ ame'ẽ rehe har Jesu pandu

²⁷ A'e pandu tĩ:

—Apyai te ihẽ apo. Myja ta ihẽ apandu my? Kuja my: “Papa! Ihẽ apyraraha ngi ihẽ ke ejo'ok” aja my? Anĩ. Aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ihẽ apyraraha ihẽ apyhyk ta. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. ²⁸ “Papa! Ihẽ apyrara ta axo. Ame'ẽ ke ngã ukwa rahã: ‘Tupã! Ne jõ riki katu te me'ẽ ke’ aja emupandu ngã ke” — aja ipái pe Jesu pandu.

Pejot ywa ngi panduha uwyr:

—“Ihẽ riki katu te me'ẽ ke” aja ngã ke ihẽ amupandu. (Aja rahã: “Ne jõ riki katu te me'ẽ ke” aja ihẽ rehe har ngã pandu ta.) Aja amõ we ihẽ amupandu ta tĩ — aja.

²⁹ A'ep heta ngã ixo. Ame'ẽ je'ẽha rehe ame'ẽ ta hendu rahã, pandu naĩ:

—Mã! Tupã tyapu hũ — aja.

Amõ ta pandu:

—Anĩ. Tupã je'ẽha rahoha pandu ipe — aja naĩ.

³⁰ Jesu pandu:

—Anĩ. Ihẽ pái pandu. Tupã pandu. Ihẽ ke a'e muhury tar katu, a'erehe aja me'ẽ a'e pandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke a'e muwyr aja ihẽ rehe har pejuruja katu te we ta rĩ. A'erehe aja me'ẽ Tupã pandu. ³¹ Apo Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Ma'e peka'u te'eha ke pema'e. Katu ym pehẽ” aja. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã pehĩ. Satana a'e. (Ãjã ramũi a'e tĩ.) Ame'ẽma'e pyrãtãha ke Tupã muputu'u ta kũ tĩ. ³² Pe, ihẽ ke amõ ta muja ta mu'am. Pe, heta kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ke ihẽ koty amujy'ar ta — aja Jesu pandu.

³³ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe a'e manõ ta, aja mujekwa ngã pe.]

³⁴ Pe, ngã pandu:

—Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke uhã te hũ, aja Tupã je'ẽha rehe panduha ihĩ. Aja jande jakwa. Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe manõ ta kũ, aja nde erepandu tĩ. Kirisutu ke a'e. (Manõ ta ame'ẽ ke uhã te hũ aja saka.) Mã! Aja rahã, awa riki Tupã je'ẽha rupi uwyr ame'ẽ ke my? Jakwa ym — aja Jesu pe ngã pandu.

³⁵ A'e pandu:

—Weraha aja pehẽ namõ axo ta. Weraha aja ihẽ. (Aja rahã, amõ we mi Tupã rehe har ihẽ amu'e

katu te we ta rĩ.) A'erehe ihẽ axo rahã, ehe har pejumu'e katu te we rĩ. Pe, pytuniha aja uwyr ta. (Aja rahã, ihẽ nixói ta. Aja rahã, amu'e ym ta tĩ.) Tupã rehe har ukwa ym rahã, myja katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e my? Ame'ẽ ke ukwa ym. Ixoha katu ym riki. ³⁶ Weraha aja ihẽ. Ihẽ axo rahã, Tupã rehe har ihẽ amu'e rĩ. Ame'ẽ rehe pejuruja katu. (Aja rahã, ihẽ kotyhar ta aja pexo ta.) Weraha aja pexo. (Aja rahã, Tupã rehe har pejumu'e ta rĩ) — aja Jesu pandu ngã pe.

Aja me'ẽ upa pandu rahã, a'e jumukanim oho ngã ngi. (Jundéu awa tamüi ta jukwa tar katu. Manõha angaha rehe uhyk ym we rĩ, a'erehe jumukanim oho.)

Jundéu awa ta jurujar tar ym ehe

³⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e hũ tipe. A'eta jurujar ym ehe. ³⁸ Pe, yman Isai mupinim, aja me'ẽ uhyk. Isai riki ymanihar Tupã je'ẽha pandu ame'ẽ ke a'e. Kuja a'e mupinim:

“Tupã! Myrandu japandu, ame'ẽ ke rehe jurujar ym awa. Ngã pe nema'e pyrãtãha nde eremujesak. Nde rehe jurujar ym awa tĩ” aja Isai mupinim.

³⁹⁻⁴⁰ Pe, jundéu awa ta jurujar ym ehe. Jesu rehe har amõ we Isai mupinim. Ame'ẽ pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ.

“Ngã ke Tupã muma'ã ym. Aja rahã, usak ym ma'e ke ngã.

Ngã ukwaha ke a'e mukanim tĩ. Aja rahã, ma'e ke ukwa ym ngã tĩ.

Ixoty ipy'a ke ngã muruwak ym mondo. A'erehe ame'ẽ ta ke Tupã muhã ym" aja Isai mupinim.

Ame'ẽ ke rehe uhyk apo tĩ. A'erehe jundéu awa ta jurujar ym ehe, Jesu rehe.

⁴¹ Yman Jesu nixói rahã, Jesuma'e pyrâtãha rehe Isai usak, ame'ẽja saka. A'erehe aja me'ẽ a'e mupinim. Yman Tupã'ã mujekwa ame'ẽ ke Isai mupinim.

⁴² Amõ ta anĩ. Heta jundéu awa tama'e kapitã ta jurujar katu ehe, Jesu rehe. Anĩ. Parise ta ngi ame'ẽ ta kyje. A'erehe ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. Parise ta ukwa rahã, pandu ta: "Jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y" aja. Ame'ẽ ke kapitã ta putar ym. Jy'ar katu te we ta rĩ, a'erehe: "Jesu rehe jajurujar katu" aja ngã hetaha ta pe ame'ẽ ta pandu ym. ⁴³ Ame'ẽ ta ma'e putar katu tĩ. "Mã! Pehẽ katu" aja sawa'e ta pandu. Ame'ẽ ke i'ar koty te we putar katuha. "Pehẽ katu" aja Tupã pandu, ame'ẽ ke putar we.

Jesu je'ẽha rupi Tupã pandu pandu ta ngã rehe har

⁴⁴ Ngã pe hãtã Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ rehe jõ jurujar katu. Anĩ. Ihẽ ke muwyr, ame'ẽ ke rehe a'e jurujar katu tĩ. ⁴⁵ Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ ke muwyr ame'ẽ ke rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. ⁴⁶ Weraha aja ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. (Aja rahã, Tupã rehe har ihẽ amujekwa ajur.) Pe, ihẽ rehe jurujar katu ame'ẽ ta pytuniha aja ixo ym. ("Tupã rehe har akwa ym" aja ixo ym ta.) ⁴⁷ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu ym

rahã, ehe har ihẽ apandu ym ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e” aja apandu ym ta. Ehe har aja me'ẽ ihẽ apandu ym ajur. Anĩ. Kuja riki. Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ajur. ⁴⁸ Ihẽ ke amõ putar ym. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe hendu ym tĩ. A'erehe 'ar rehe angaha uhyk rahã, Tupã pandu ta. “Ma'e nde ereka'u te'eha ke nde erema'ema'e. Katu ym nde” aja ta. ⁴⁹ Jete. Ihẽma'e akwa katuha jõ ihẽ apandu my? Anĩ. Aja ym. Ihẽ ke ihẽ pái keruhũ muwyr. “Ma'e ihẽ apandu ta my” ame'ẽ ke a'e riki mujekwa ihẽ pe. Ihẽ pe je'ẽha muwyr tĩ. ⁵⁰ A'e pandu ame'ẽ ke rehe amõ hendu katu rahã, ame'ẽ ke a'e muhã katu ta. Aja ihẽ akwa katu. A'erehe ihẽ pái keruhũ pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu katu ngã pe tĩ — aja Jesu pandu.

13

Y pe jumu'eha ta py ke Jesu kutuk

¹ Peteĩ ukwer rahã, Pasuko 'ar rahã, imi'u matyriha rehe uhyk ta. Kome'ẽ ywy keruhũ Jesu hijar ta oho. Ipái koty oho ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk oho 'y. Aja a'e ukwa katu. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ima'e jumu'eha ta ixo. Ame'ẽ ta rehe aja te'eha a'e ipy'a katu. Upa ym ame'ẽ.

² Pytun ramõ rahã, ma'e ke Jesu u'u uĩ, jumu'eha ta namõ. Huwajan ta ke Jesu rehe Jun muhyk ta werur. Ame'ẽ ke Jun py'a rehe Satana upa moĩ. (Ãjã ramũi a'e.) Jun riki Simã Ikario ra'yr. ³ Upa pyrâtãha ke ipái keruhũ muwyr ipe, Jesu pe. Ame'ẽ ke a'e ukwa katu. Tupã ngi a'e uwyr. Ixoty a'e jywyr ta oho, aja a'e ukwa katu tĩ. ⁴ Pe, Jesu pu'am. Kamixa i'ar rupi har jo'ok. Iwyr rupi har

pete'e ihĩ. Pe, y juhykiha ke ixu'a rupi a'e pukwar. (Aja rahã te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja a'e ma'e.)

⁵ Pe, mbasi pe y ke a'e moĩ. Pe, jumu'eha ta py ke a'e kutuk, y pe. Upa kutuk rahã, y juhykiha pe muxikã. ⁶ Pe, Simã Petu rehe uhyk rahã, Petu pandu:

—Sawa'e! Ihẽ py nde erekutuk ta my tĩ? — aja ipe.

⁷ —A'e tỹ. Ma'erehe nde py ihẽ akutuk ta my? Ame'ẽ ke nde erekwa ym we rĩ. A'engi nde erekwa ta — aja ipe.

⁸ —Mã! Ihẽ py nde erekutuk ym te ta! (Mã! Te'e paraky ame'ẽ ma'eha aja nde erema'e ym ta ihẽ pe. Ame'ẽ ke aputar ym) — aja Jesu pe.

—Nde py ihẽ akutuk ym rahã, ihẽma'e jumu'eha aja ym ta nde — aja Petu pe.

⁹ —Sawa'e! Aja rahã, ihẽ py jõ ekutuk ym. Anĩ. Upa ekutuk. Ihẽ po ekutuk tĩ. Ihẽ ruwa aja tĩ. Ihẽ py tĩ. Upa ekutuk — aja Simã Petu pandu.

¹⁰ —Y pe amõ upa jahuk rahã, xi'a ym awa. Amõ we jahuk ym ta awa. Ipy jõ a'e kutuk katu. Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo — aja Jesu ipe.

¹¹ [Huwajan ta ke amõ muhyk ta werur ehe, ame'ẽ rehe har Jesu ukwa. A'erehe a'e pandu: “Upa katu te pehẽ py'a juhyk, aja pexo. Anĩ. Pehẽ ngi har peteĩhar jõ ipy'a juhyk ym, aja me'ẽ ixo” aja pandu. (Ame'ẽ riki Jun.)]

¹² Jumu'eha ta py upa kutuk rahã, kamixa i'ar rupi har ke Jesu munde tĩ. Pe, henda pe a'e wapyk oho tĩ. A'e pandu a'eta pe:

—Ma'erehe pehē py ihē akutuk my? Ame'ē ke pekwa my? Pehē pe amujekwa ta. ¹³ “Ngā mu'eha nde” aja ihē pe pepandu. “Ihēma'e sawa'e te” aja ihē pe pepandu tī. Aja me'ē ko ihē tī. A'erehe aja me'ē pepandu rahā, katu tiki. ¹⁴ Pehēma'e sawa'e te ihē. Pehēma'e mu'eha ihē tī. Pehē py ke ihē akutuk ramō. ¹⁵ Te'e paraky ame'ē ke aja pehē pe ihē ama'e tī. Aja rahā, aja pema'ema'e pehē jupe tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e pehē jupe tī. ¹⁶ Pesarahā! Ijar 'ar koty te we miasu katuha my? Anī. Aja ym. Myrandu mondo ame'ē 'ar koty te we myrandu rahoha katuha my? Anī. Aja ym tī. (A'erehe ihē 'ar koty te we pehēma'e katuha my? Anī. Aja ym tī. Aja rahā ihē aja pehē tī. Te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e ta me'ē te'e tī.) ¹⁷ Apo ihē apandu ramō, ame'ē rehe har pekwa katu. Aja me'ē te'e paraky ame'ē ta aja pema'ema'e rahā, pehē rury katu ta pexo.

¹⁸ —Pehē py'a juhyk, aja apandu ramō. Upa katu te pehē rehe har apandu ym. Ihē katu asak ame'ē rehe har ihē akwa katu. Pe, Tupā je'ēha rehe panduha ihī. Aja uhyk ta me'ē te'e. Kuja:

“Ihē namō ma'e ke u'u. A'e riki ihē ruwajan wan uwak oho” aja panduha ihī.

¹⁹ —Aja uhyk ym rahā we, ame'ē ke ihē apandu pehē pe. Aja rahā, ame'ē rehe uhyk rahā, ihē rehe pejurujar katu ta. Ihē ke Tupā muwyr. Aja me'ē ke ihē. Upa akwa katu. Ame'ē ke rehe pehē pejurujar katu ta tī. ²⁰ Ko jetehar te ke ihē apandu pehē pe. Ihē amondo ame'ē ke rehe amō ipy'a katu rahā, ihē rehe a'e ipy'a katu tī. Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē ke muwyr, ame'ē ke rehe a'e ipy'a katu tī.

(Tupã rehe tĩ) — aja Jesu pandu.

*Huwajan ta ke Jesu rehe Jun riki muhyk ta werur
(Matéu 26.20-25; Mak 14.17-21; Ruk 22.21-23)*

²¹ Jesu upa pandu rahã, pyai te hũ. Kuja a'e mujekwa:

—Ko jete har te ke ihẽ apandu pehẽ pe. Pehẽ ngi har peteĩ ihẽ ruwajan ta ke ihẽ rehe muhyk ta werur — aja Jesu.

²² Pe, jumu'eha ta ma'ã ma'ã a'eta juehe. Awa rehe har a'e pandu my, ame'ẽ ke a'eta ukwa ym te. ²³ Jumu'eha ta ngi har amõ wapyk uĩ. Jesu rake wapyk uĩ. Jesu ipy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e.

²⁴ Ame'ẽ pe ipo te'e Simã Petu pandu:

—Awa rehe har Jesu pandu my? Ame'ẽ ke eme'u ipe — aja Simã ipo te'e.

²⁵ Pe, ame'ẽ jumu'eha oho we ixoty, Jesu koty. Pe, pandu ipe:

—Sawa'e! Awa rehe har nde erepandu my? — aja Jesu pe.

²⁶ Jesu pandu:

—Ma'e rykwer pe mbeju ke ihẽ amururu ta. Ame'ẽ ke amõ pe ihẽ ame'ẽ ta. Ehe har ihẽ apandu — aja ipe.

Pe, mbeju ke a'e pyhyk. Ma'e rykwer pe mururu. Pe, Jun pe a'e me'ẽ. A'e riki Simã Ikario ra'yr. (Aja ihẽ pe Jesu mujekwa. A'erehe Jesu rehe huwajan ta ke Jun riki muhyk ta werur, aja akwa. Ihẽ Juã.)

²⁷ Pe, mbeju ke Jun pyhyk rahã, pahar ipy'a rehe Satana ihĩ. (Ãjã ramũi ke a'e.) Pe, Jesu pandu ipe, Jun pe:

—Ma'e ke nde erema'e ta, ame'ẽ ke pahar ema'e eho — aja ipe.

28 A'ep wapyk uĩ ame'ẽ ta ukwa ym. Ma'erehe aja Jesu pandu my, ame'ẽ ke ukwa ym.
29 Tamatarer usakiha ke Jun. A'erehe ngã mi'u matyriha rehe amõ we ma'e ke jo'ok ta me'ẽ te'e, aja Jesu pandu ipe, aja amõ amõ jumu'eha ta ukwaha a'eta jupe naĩ. Amõ ta kuja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. Ima'e ym te ame'ẽ ta pe ma'e ke Jun me'ẽ me'ẽ, aja Jesu pandu ipe, aja ukwaha a'eta jupe naĩ tĩ. 30 Mbeju ke Jun upa pyhyk rahã, a'e uhem oho. Pytun riki.

“Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Ame'ẽ panduha pyahu ame'ẽ ke.

31 Jun uhem oho rahã, amõ jumu'eha ta pe Jesu pandu:

—Awa ihẽ tĩ. Tupã je'ẽha rupi ajur. Apo ihẽ katuha ke Tupã mujekwa ta pehẽ pe. Tupã katuha ke ihẽ riki amujekwa ta tĩ. Ihẽ ma'eha namõ amujekwa ta pehẽ pe. 32 Pe, Tupãma'e pyrâtãha ke ihẽ amujekwa rahã, apo a'e atu ihẽma'e pyrâtãha ke mujekwa ta tĩ. 33 Ihẽ ra'yr ta aja pehẽ. Pehendu katurahã! Pehẽ namõ yman ym ta ihẽ axo apo 'y. Ihẽ ke pekekar ta pexo kũ. Amukwehe jundéu awa ta pe kuja ihẽ apandu: “Ihẽ aho ame'ẽ pe peho ym ta” aja. Apo aja me'ẽ pehẽ pe ihẽ apandu ta tĩ.

34 —Panduha pyahu ame'ẽ ke ihẽ apandu pehẽ pe apo. Kuja: “Pepy'a katu pehẽ juehe pexo.” Pehẽ rehe ihẽ apy'a katu. Aja pepy'a katu ta me'ẽ te'e pehẽ juehe pexo tĩ. 35 Pepy'a katu pehẽ juehe pexo rahã, pehẽ riki ihẽma'e jumu'eha ta ke, aja amõ ta ukwa katu ta tĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

*Petu te'e pandu ta, ame'ẽ ke Jesu mujekwa
(Matéu 26.31-35; Mak 14.27-31; Ruk 22.31-34)*

³⁶ Simã Petu pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? — aja Jesu pe.

—Ihẽ aho ame'ẽ pe marã ka ym ihẽ raikwer rupi nde erehoha. Yman te rahã, ihẽ raikwer rupi nde ereho ta kÿ tĩ — aja Petu pe.

³⁷ Petu pandu ipe:

—Sawa'e! Ma'erehe nde raikwer rupi ihẽ aho ym ta my? Ihẽ amanõ ta, aja rahã, nde ke amõ ta jukwa ym ta — aja Jesu pe.

³⁸ —Nde eremanõ ta my? Anĩ. Ko jetehar apandu nde pe. Sapukái je'ẽ ym rahã we: “Jesu rehe har akwa ym ihẽ” aja ihẽ rehe har te'e nde erepandu ta. Mahapyr aja me'ẽ te'e nde erepandu ta — aja Petu pe Jesu pandu.

14

Ipái koty ohoha Jesu mujekwa

¹ Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pepyai ym. Pejumupyai ym tĩ. Tupã rehe pejuruja katu. Aja rahã, ihẽ rehe pejuruja katu tĩ. ² Ihẽ pái renda pe mâte hũ ok ta ke ihĩ. Aja ym rahã, ihẽ apandu ym ta tipe. Mâte hũ ihĩ. A'ep upa katu te ihẽ amoĩ ta. Upa katu te ihĩ ta. ³ Pe, upa rahã, ihẽ ajywyr ta. Pe, ihẽ namõ pehẽ ke ihẽ araho ta kÿ. Ihẽ axo ame'ẽ pe pexo katu ta kÿ tĩ. ⁴ Ihẽ aho ta, ame'ẽ pe pehoha pekwa katu pexo — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

⁵ Tome pandu:

—Sawa'e! My nde ereho ta my? Jande jakwa ym. A'erehe jahoha jakwa ym tĩ — aja ipe.

⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã jõ, a'ep oho ta. Ihẽ riki jetehar te ke Tupã rehe har ihẽ amujekwa. Ihẽ riki awa ta ke ihẽ amuhã katu ta. Ihẽ rehe amõ jurujar ym rahã, ihẽ pái renda pe oho ym te ta awa. ⁷ Apo ihẽ rehe har pekwa katu. A'erehe ihẽ pái rehe har pekwa katu ta tĩ. Apo har kupe koty ehe har pekwa. Pesak ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

⁸ Siri pandu ipe:

—Sawa'e! Nde pái keruhũ jande pe emujesak! Aja rahã, a'ewan apo — aja ipe.

⁹ Jesu pandu:

—Siri! Yman riki pehẽ namõ ihẽ axo. Ihẽ rehe har nde erekwa ym my rĩ? Ihẽ rehe amõ usak rahã, ihẽ pái rehe usak tĩ, ame'ẽja saka tĩ. A'erehe: “Nde pái keruhũ jande pe emujesak” aja ym epandu. ¹⁰ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Aja nde erejurujar katu my — aja Siri pe pandu.

Pe, jumu'eha ta pe a'e pandu tĩ:

—Pehẽ pe ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ jeje apandu. Anĩ. Aja ym. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo. A'e riki ihẽ ama'ema'eha ke mujekwa. ¹¹ Ihẽ pái namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ame'ẽ ke rehe mã peja pejurujar katu. Ame'ẽ ke rehe pejurujar ym rahã, marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. (Ame'ẽ ke rehe pesak.) A'erehe mã peja ihẽ rehe pejurujar katu. ¹² Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ rehe amõ jurujar katu rahã, ihẽ aja marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Jete. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke a'e ma'ema'e katu ta tĩ. Ihẽ aho rahã, pyrâtãha ke a'e muwyr ta, a'erehe ihẽ 'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke amõ ma'ema'e katu ta tĩ.

¹³ —Ihē aputar aja pepandu ame'ē ke ihē amuwyr ta pehē pe. Aja rahā, ihē páima'e pyrātāha ke ihē amujesak ta pehē pe. Ta'yr ke ihē. ¹⁴ Ihē aputar aja upa ihē pe pepandu rahā, ihē amuwyr ta pehē pe — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupā'ā ke ipái muwyr ta

¹⁵ A'e pandu tī:

—Ihē rehe pepy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe pehendu katu ta. ¹⁶ Ihē pái pe ihē apandu ta. Pe, amō pehē namō ma'e ke ma'ema'e, ame'ē ke a'e muwyr ta pehē pe. ¹⁷ I'ā ke ame'ē. Jetehar te ke Tupā rehe har a'e mujekwa ta. Pehē namō aja te'eha a'e ixo ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe a'e muwyr ym te ta. I'ā ke muwyr ym te ta. Tupā rehe har a'eta ukwa ym. A'erehe ame'ē ta pe muwyr ym te ta. Pehē anī. Tupā rehe har pekwa katu. Pehē namō a'e ixo. Pehē py'a rehe a'e ihī katu tī. A'erehe ehe har pekwa katu pexo.

¹⁸ —Pehē jeje pexo aja ihē amupyta ym ta pehē ke. Pehē koty ihē ajoywyr ta. ¹⁹ Heta ym ukwer rahā, ihē rehe amō ta usak ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta usak ym te ta ihē rehe. Pehē anī. Ihē rehe pesak katu ta kī tī. Ihē ruhā te hū aja ihē axo, a'erehe pehē ruhā te hū aja pexo ta tī. ²⁰ Ihē akwera katu ahem rahā, ihē rehe pesak ta kī tī. Arahā ihē pái namō ihē juehe katu ihē axo, ame'ē ke pekwa katu ta. Ihē namō pehē juehe katu pehē pexo, ame'ē ke pekwa katu ta tī.

²¹ —Ihē je'ēha ke amō ukwa, pe, hendu katu ehe rahā, ame'ē riki ihē rehe ipy'a katu ame'ē ke. Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ame'ē rehe ihē pái ipy'a katu ta tī. Ihē aja tī. Apy'a katu ehe tī. Pe, ihē

juehe har ihē amujekwa katu te we ta ipe rī — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

²² Pe, amō Jun pandu. [Jun Ikario ame'ē anī. Amō Jun.] Kuja pandu:

—Sawa'e! Jande pe nde rehe har nde eremu-jekwa ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta pe nde rehe har nde eremu-jekwa ym ta. Myja ame'ē my? — aja Jesu pe.

²³ A'e pandu:

—Ihē rehe amō ipy'a katu rahā, ihē je'ēha rehe hendu katu ta tī. Ihē pái ipy'a katu ta ehe tī. Ame'ē namō ihē pái pyta ta ixo tī. Ihē aja tī. Ipy'a rehe apyta ta tī. ²⁴ Ihē rehe amō ipy'a ym rahā, ihē je'ēha rehe hendu ym ta tī. A'erehe Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta ukwa ym ihē rehe har. Ihē apandu ame'ē ke rehe jō pehendū. Anī. Ihē pái pandu ame'ē ke rehe pehendū tī. Ihē ke a'e muwyr.

²⁵ —Pehē namō ihē axo rahā, upa Tupā'ā rehe har ihē apandu pehē pe. ²⁶ A'e riki pehē namō ma'ema'e ame'ē ke a'e. Upa ma'e ke a'e mu'e ta pehē pe. Upa ihē apandu ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe tī. Ma'e ke peharái rahā, ame'ē ke a'e mujekwa ta pehē pe. Ihē je'ēha rupi I'ā ke Tupā muwyr ta kŷ. A'e riki mu'e katu ta pehē ke.

²⁷ —Pehē py'a ke ihē amuhury katu ta. Pekyje ym ta. Tupā rehe ipy'a ym ame'ē ta hury. Aja ym ihē amuhuryha. (I'ar koty te we ihē amuhury katuha.) Pejumupyai ym. (Pehē namō aja te'eha ihē axo ta.) A'erehe pekyje ym tī. ²⁸ “Ihē aho ta. Pe, pehē koty ihē ajoywyr ta” aja ihē apandu ame'ē ke rehe rehe pehendū. Ihē 'ar koty te we ihē pái katuha. A'erehe ixoty ihē aho ta. A'erehe mā peja pehē rury katu pexo. Ihē rehe pepy'a

katu rahã, pehẽ rury katu ta. ²⁹ Ame'ẽ rehe uhyk ym rahã we, ame'ẽ rehe har upa ihẽ apandu pehẽ pe. Pe, ame'ẽ rehe uhyk rahã, pejuru jar katu ta ehe. ³⁰ Amõ uwyr ixo. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ke a'e. A'e uwyr ixo, a'erehe i'i atu we pehẽ namõ ihẽ apandu ym ta apo rĩ. Ihẽma'e pyrãtãha ke a'e muputu'u ym te ta. ³¹ Ihẽ pái rehe ihẽ apy'a katu, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa ta me'ẽ te'e. A'erehe upa a'e pandu ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Jaho. Sengi jahorahã — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

15

Juehe har Jesu pandu

¹ Jesu pandu:

—Ma'eywa'y aja ihẽ. Ame'ẽ ma'eywa'y usakiha aja ihẽ pái. ² Amõ amõ hymbo rehe i'a ym. Amõ amõ hymbo rehe i'a katu. Pe, i'a ym ame'ẽ ke usakiha mondok. Pe, i'a katu, ame'ẽ ngi hãkãjuk aja upa ma'e jaxer ame'ẽ ke mondok. Upa mukatu. Aja rahã, i'a katu te ta. Aja ihẽ kotyhar ta tĩ. Amõ amõ tama'e ixoha katu ym. Ame'ẽ ta ke ihẽ pái mupyrara ta. (Mondok ame'ẽja saka ta.) Amõ amõ tama'e ixoha katu riki. Ame'ẽ ta ixoha ke ihẽ pái mukatu ta tĩ. Aja rahã, i'ar koty te we ixo katuha. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke ma'ema'e ta.) ³ Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pejuru jar katu. A'erehe pehẽ py'a ihẽ pái juhyk. ⁴ Ma'eywa'y rehe hymbo pyta katu rahã, i'a katu ta. Aja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pexoha katu ta. (Aja rahã i'ar koty te we ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e ta.) A'erehe mã peja ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo.

⁵ —Ihē riki ma'eywa'y aja saka. Pehē riki ma'eywa rymbo aja saka. Ma'eywa rymbo i'y rehe pyta rahā, i'a katu ta. Aja ym rahā, marā ka ym i'aha. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, pexoha katu aja pexo. (Aja rahā, i'ar koty te we ma'e katu ame'ē ke pema'ema'e katu ta.) Aja ym rahā, marā ka ym pexo katuha. ⁶ Ma'eywa'y rehe hymbo katu ym rahā, usakiha ombor ta. Pe, ame'ē ke xirik ta oho. Ame'ē ke usakiha matyr ta. Pe, hapy ta. Upa ukwái ta. Aja pehē tī. Ihē namō pehē juehe katu aja ym pexo rahā, ihē pái mupyrara ta. ⁷ Ihē namō pehē juehe katu pexo rahā, peputar ame'ē ke pepandu katu ihē pái pe. Aja rahā, ame'ē ke pehē pe a'e muwyr ta. Ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, aja ta tī. Muwyr ta pehē pe tī. ⁸ Kuja ihē pái katuha ke pemujesak ta. Pexoha katu rahā, ame'ē ke pemujesak ta. Aja rahā, ihēma'e jumu'eha ta ke pehē, aja pemujekwa katu ta tī. ⁹ Ihē rehe ihē pái ipy'a katu. Aja pehē rehe ihē apy'a katu tī. A'erehe mā peja ihē namō pehē juehe katu pexo. Aja rahā tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu. ¹⁰ Ihē pái pandu ame'ē ke rehe ihē ahendu katu. A'erehe tapijar te'e we ihē rehe a'e ipy'a katu. A'erehe ihē apandu ame'ē ke rehe pehendu katu rahā, tapijar te'e we pehē rehe ihē apy'a katu ta tī.

¹¹ —Upa aja me'ē pehē pe ihē apandu. Aja rahā, ihē rury katuha aja pehē tī. Pehē rury katu te ta tī. ¹² Pesarahā! Pehē pe ihē apandu. Pehē rehe ihē apy'a katu. Aja mā peja pepy'a katu pehē juehe tī. ¹³ Ehe katu ame'ē ta rehe amō ipy'a katu te rahā, a'e manō ta my. Aja rahā, ehe katu ame'ē ta manō ym ta my. Amō rahā, i'ar koty te we ipy'a katuha

mujesak. Aja ipy'a katuha rehe amõma'e uhyk ym. ¹⁴ Pehẽ riki ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe pehendu katu rahã, ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ. A'erehe ihẽ amanõ ta. Aja rahã, mupyraraha renda pe peho ym te ta. Aja pehẽ rehe ihẽ apy'a katu te, aja amujekwa ta.

¹⁵ —Ijar ma'eha ke te'e paraky ame'ẽ ukwa ym. Pehẽ anĩ. Pekwa katu ihẽ ama'ema'eha. Ihẽ pái pandu ame'ẽ ke rehe ihẽ ahendu. Ame'ẽ ke upa katu te pehẽ pe ihẽ apandu. A'erehe upa pekwa katu. A'erehe: “Ihẽma'e parakyha ta” aja ym pehẽ pe ihẽ apandu apo 'y. Anĩ. Upa pekwa katu, a'erehe: “Ihẽ rehe katu ame'ẽ ta ke pehẽ” aja pehẽ pe ihẽ apandu ta apo 'y. ¹⁶ Ihẽ ke pehẽ pejo'ok. Anĩ. Aja ym. Pehẽ ke ihẽ riki ajo'ok. Pe, ihẽ apandu: “Mã peja katu pexo. Ma'e katu ame'ẽ ke pema'ema'e. Ame'ẽ ke ngã harái ym ta” aja.

—Pe, ihẽ je'ẽha rupi ihẽ pái pe ma'e ke pepandu rahã, ame'ẽ ke a'e muwyr katu ta pehẽ pe. ¹⁷ Pe, kuja pehẽ pe ihẽ apandu: “Mã peja pepy'a katu pehẽ juehe pexo” — aja Jesu pandu.

Jesu koty har ta rehe amõ ta ahy te'e usak

¹⁸ Jesu pandu tĩ:

—Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ixo. Pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak rahã, kuja pekwa pekwa pexo. Ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak py. ¹⁹ Pehẽ riki ame'ẽ ta kotyhar ta rahã, pehẽ rehe ame'ẽ ta ipy'a katu ta tipe tĩ. Ame'ẽ ta ngi har pehẽ ke ihẽ ajo'ok. A'erehe ame'ẽ ta kotyhar ta aja ym pehẽ apo 'y. A'erehe pehẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak. ²⁰ Amukwehe ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa pexo. Kuja: “Miasu riki ijar 'ar koty te we

katuha aja ym” aja ihẽ apandu. Ihẽ riki pehẽ jar ke. A'erehe ihẽ ke amõ ta mupyrara rahã, miasu ta ke mupyrara ta tĩ. Aja rahã, pehẽ ke ame'ẽ ta mupyrara ta tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu rahã, pepandu ame'ẽ ke rehe ame'ẽ ta hendu katu ta tipe tĩ. ²¹ Ihẽ kotyhar ta ke pehẽ. A'erehe pehẽ ke amõ ta mupyrara ta tĩ. Pehẽ rehe hendu ym ta tĩ. Ihẽ ke muwyr ame'ẽ rehe har ame'ẽ ta ukwa ym, a'erehe pehẽ ke mupyrara ta. ²² Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e. Pe, ihẽ ajur ym rahã, ihẽ amu'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Ihẽ ajur riki. Amu'e tĩ. A'erehe: “Jande jakwa ym ha rupi ma'e jaka'u te'eha ke jama'ema'e” aja marã ka ym ame'ẽ ta panduha apo 'y. ²³ Ihẽ rehe amõ ahy te'e usak rahã, ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak ta tĩ. ²⁴ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ka'u te'eha ke ma'ema'e. A'erehe ame'ẽ ta pe Tupã pandu: “A'e tỹ. Ma'e ka'u te'eha ke ma'ema'e” aja. Ame'ẽ ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e tipe. Ame'ẽ ke rehe usak tipe. Anĩ. Ihẽ rehe ahy te'e usak. Aja ihẽ ama'ema'e ym rahã, ame'ẽ ta ke Tupã mupyrara ym ta tipe. Anĩ. Usak riki. Pe, ihẽ rehe ame'ẽ ta ahy te'e usak. Ihẽ pái rehe aja tĩ. Ahy te'e usak tĩ. A'erehe ihẽ pái mupyrara ta. ²⁵ Aja Tupã je'ẽha ke amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk. Kuja: “Ihẽ rehe amõ ta ahy te'e usak.”

²⁶ —Pehẽ namõ ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ta. Tupã'ã ke a'e. Ihẽ pái ngi uwyr ta. Jetehar te ke a'e mu'e ta pehẽ ke. Ihẽ pái ngi a'e ke ihẽ amuwyr ta. Ihẽ rehe har a'e mujekwa ta. ²⁷ Pehẽ aja tĩ. Ngã ke amu'e py rahã har ihẽ namõ pexo. A'erehe ihẽ

rehe har pepandu pandu ta ngã pe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

16

¹ A'e pandu tĩ:

—Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ rehe pejuruja katuha ke pehija ym ta. ² Pe, jundéu awa tama'e kapitã ta pandu ta: “Jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe pejy'ar ym te ta apo 'y” aja. Aja pehẽ ke a'eta muhem ta ingi. Pe, pehẽ ke amõ ta jukwa ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk ta tĩ. Pehẽ ke amõ ta jukwa rahã, Tupã putar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e, aja ame'ẽ ta ukwa a'eta jupe naĩ. ³ Aja me'ẽ pehẽ pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. Ihẽ rehe har a'eta ukwa ym. Ihẽ pái rehe har aja tĩ. Ukwa ym tĩ. A'erehe aja me'ẽ pehẽ pe a'eta ma'ema'e ta tĩ. ⁴ Pepyraraha rehe har ihẽ apandu. Aja rahã, ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ apandu ame'ẽ ke pekwa pekwa ta pexo. Peta kÿ. Aja rahã tapijar te'e we ihẽ rehe pejuruja katu rĩ — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Tupã'ã rehe har Jesu pandu we rĩ

A'e pandu tĩ:

—Pehẽ ke ihẽ amu'e py rahã, pehẽ pepyraraha rehe har ihẽ apandu ym. Pehẽ namõ ihẽ axo, a'erehe ame'ẽ rehe har ihẽ apandu ym. ⁵ Apo anĩ. Apo ihẽ aho ta. Ihẽ ke muwyr. Ixoty ihẽ aho ta kÿ. “My nde ereho ta my?” aja ihẽ pe pehẽ ngi har pandu ym ta awa. Pekwa katu, a'erehe pandu ym ta awa. ⁶ Ihẽ aho ta, ame'ẽ rehe har apandu. A'erehe pepyai te hũ. ⁷ Pesarahã! Ihẽ aho rahã, pehẽ pe katu tiki. Ihẽ aho ym rahã, pehẽ namõ

ma'e ke ma'ema'e, ame'ẽ uwyr ym ta pehẽ rehe. Tupã'ã ke a'e. Pe, ihẽ aho rahã, pehẽ pe a'e ke ihẽ amondo ta. ⁸ Pe, a'e uwyr rahã, Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe ma'e ke a'e mujekwa ta. Kuja mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jande jakwa katu” aja Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. Ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja mujekwa ta tĩ. Ma'e ka'u te'eha ma'ema'eha ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ma'ema'e. Ame'ẽ ta pe Tupã pandu ta: “Mupyraraha renda pe peho ta kũ” aja. Ame'ẽ ke Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta pe Tupã'ã mujekwa ta tĩ. ⁹ Ihẽ rehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta jurujar tar ym. Pandu tĩ: “Japutar ym a'e ke” aja. A'erehe kuja Tupã'ã mujekwa ta. “Ma'e riki ka'u te'eha ma'ema'eha my? Ame'ẽ ke jakwa katu” aja ame'ẽ ta pandu. Anĩ. Ukwaha jupe naĩ, aja Tupã'ã mujekwa ta. ¹⁰ Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. A'erehe ma'e aka'u te'eha ama'eha ke nixói te ihẽ pe, aja a'e mujekwa ta tĩ. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Pe, ihẽ rehe pesak ym ta tĩ. ¹¹ Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Tupã upa pandu: “Nde katu ym. Nde ke amupyrara hũ ta kũ” aja. A'erehe Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ke a'e mupyrara hũ ta tĩ. Aja me'ẽ Tupã'ã mujekwa ta tĩ.

¹² —Amõ we pehẽ pe ihẽ apandu tar katu tipe. Pekwa ym we ta rĩ. ¹³ Pe, Tupã'ã uwyr rahã, upa jetehar te ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Jetehar te mu'eha ke a'e. A'e je'ẽha ke a'e pandu ta my? Anĩ. Aja ym. A'e hendu ame'ẽ ke pehẽ pe a'e mu'e ta. Tupã ngi hendu ame'ẽ ke mu'e ta. Pe, ma'e ke uhyk ym we rĩ. (Yman rahã, ma'e ke uhyk ta.) Ame'ẽ ke a'e mujekwa ta pehẽ pe tĩ. ¹⁴ Katu ihẽ rehe har a'e

pandu ta. Ihē apandu tar katu ma'e ke, ame'ē ke a'e riki mujekwa ta pehē pe. ¹⁵ Upa ihē pái pandu ame'ē ke ihē apandu tĩ. A'erehe aja ihē apandu pehē pe. Ihē apandu ame'ē ke I'ā mujekwa ta pehē pe tĩ, aja ihē apandu — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Pyaiha ke huryha wan ta uwak

¹⁶ A'e pandu tĩ:

—I'i atu rahã, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahã, ihē rehe pesak ta kŷ tĩ — aja jumu'eha ta pe.

¹⁷ Pe, amō ta jupandu pandu a'eta jupe:

—Mā! A'e pandu: “I'i atu rahã, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahã, ihē rehe pesak ta kŷ tĩ” aja jande pe. Myja me'ē ame'ē my? A'e pandu tĩ: “Ihē pái koty ihē aho ta, a'erehe ihē rehe pesak ym ta” aja. Myja me'ē ame'ē my tĩ? (Mā! Jakwa ym.) ¹⁸ “Amō we mi” aja a'e pandu. Myja me'ē ame'ē my? A'e panduha jakwa ym — aja jumu'eha ta pandu a'eta jupe.

¹⁹ Ame'ē rehe har jumu'eha ta pandu tar katu ipe, aja Jesu ukwa katu. A'erehe a'e pandu:

—Ihē apandu pehē pe. “I'i atu rahã, ihē rehe pesak ym ta. Pe, amō we mi rahã ihē rehe pesak ta kŷ tĩ” aja pehē pe. Ame'ē rehe har pepandu pandu pehē jupe my? ²⁰ Ko ihē apandu pehē pe. Ihē ke amō ta jukwa rahã, pejixi'u hũ ta. Pe, Tupã rehe ipy'a ym ame'ē ta hury katu ta. Pehē anĩ. Pehē pepyai tipe. A'engi pehē rury katu ta tĩ. Ihē rehe pesak rahã, pehē rury katu ta tĩ.

²¹ —Kũjã imembyr u'ar tate rahã, ahy ta. U'ar rahã, a'e hury katu. Imembyr ra'yr u'ar, a'erehe

hury katu. A'erehe ahyha upa harái. ²² Aja ta pehẽ tĩ. Ihẽ ke amõ ta jukwa ta. A'erehe pepyai hũ apo. A'engi pehẽ rehe ihẽ asak ta tĩ. Ihẽ akwera katu ahem rahã, asak ta pehẽ rehe tĩ. (Ihẽ rehe pesak katu ta tĩ.) Aja rahã, pehẽ rury katu te ta tĩ. Ame'ẽ ke pehẽ ngi mukanim ym te ta awa.

²³ —Ihẽ pái koty ihẽ ajywyr rahã, ma'e ke ihẽ pe pepandu ym ta. Anĩ. Ihẽ pái pe pepandu ta. Ko ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke ihẽ pái pe pepandu rahã, upa pehẽ pe a'e muwyr ta kỹ.

²⁴ Ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ym we rĩ. Apo mã peja pepandu katu inamõ 'y. Aja rahã, pehẽ pe a'e muwyr katu ta kỹ. Aja rahã, pehẽ rury katu te ta — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitãma'e pyrãtãha ke

Jesu muputu'u

²⁵ A'e pandu tĩ:

—Ma'e ke pehẽ pe ihẽ apandu. Ihẽ aho, myja me'ẽ ame'ẽ my, ame'ẽ ke ihẽ apandu. Pekwa katu we. Amõ we mi rahã, aja me'ẽ ihẽ apandu ym ta. Ame'ẽ angaha rehe uhyk ta. Arahã, ihẽ pái rehe har ihẽ amujekwa katu te ta. Pekwa katu te ta.

²⁶⁻²⁸ Ihẽ pái ngi ihẽ ajur. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ajur. Apo kome'ẽ ywy keruhũ ke ihẽ ahijar ta aho. Ihẽ pái koty ihẽ aho ta. Ame'ẽ angaha ke rehe uhyk rahã, ihẽ je'ẽha rupi ma'e ke pepandu ta ipe, ihẽ pái pe. Arahã pehẽ rehe har ihẽ apandu ym ta ipe. Pehẽ atu pepandu ta ipe. A'e atu pehẽ rehe ipy'a katu. Ihẽ rehe pehẽ pepy'a katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ. Tupã ngi ihẽ ajur, ame'ẽ

ke pekwa katu, a'erehe pehẽ rehe a'e ipy'a katu tĩ
— aja jumu'eha ta pe pandu.

²⁹ Pe, jumu'eha ta pandu ipe:

—Jete! Nde ereho ta. Myja me'ẽ ame'ẽ ke my, ame'ẽ ke nde eremujekwa katu te jande pe apo. Jakwa katu te apo 'y. A'erehe myja me'ẽ ma'e ke my, aja nde erepandu ym ta me'ẽ te'e apo. ³⁰ Upa katu te nde erekwa katu, aja jakwa katu apo 'y. Jande japandu ym rahã, japandu tar katu ame'ẽ ke nde erekwa katu. A'erehe nde pe amõ pandu ym ta me'ẽ te'e. A'erehe Tupã ngi nde erejur, ame'ẽ ke jakwa katu — aja jumu'eha ta ipe.

³¹ Pe, Jesu pandu:

—Apo ihẽ rehe pejuruja katu. ³² Pehendu katurahã! Ma'e angaha ke rehe uhyk ta. Jete! Uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽ ke upa pehijar ta peho. Pehẽma'e ke rehe pesak te'e ta peho. Ihẽ jeje ihẽ axo ta my? Anĩ. Jeje te anĩ. Ihẽ namõ ihẽ pái ixo, a'erehe ihẽ jeje te ihẽ axo ym te ta. ³³ Upa aja me'ẽ ihẽ apandu pehẽ pe. Aja rahã, ihẽ namõ pehẽ juehe katu pexo rahã, pehẽ rury katu ta. Pekyje ym ta. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ ta mupyrara ta pehẽ ke. Anĩ. Pekyje ym. Tupã rehe ipy'a ym ame'ẽ tama'e kapitã ixo. Satana a'e. (Ãjã ramũi ke a'e tĩ.) Ima'e pyrãtãha ke upa ihẽ amuputu'u — aja jumu'eha ta pe Jesu pandu.

17

Juehe har Tupã namõ Jesu pandu

¹ Aja me'ẽ Jesu upa pandu rahã, ywa rehe a'e ma'ã. Ipái namõ pandu pandu. Kuja:

—Papa! Ma'e angaha ke rehe uhyk apo 'y. Kuja. Ihẽma'e pyrãtãha ke emujekwa ngã pe. Aja rahã, nema'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa ta ngã pe tĩ. Nde ra'yr ke ihẽ. ² Upa awa tama'e kapitã keruhũ ke ihẽ tĩ. Aja ihẽ ke nde eremu'am. Pe, ihẽ pe ngã ke nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta ke ihẽ amuhã katu ta. ³ Kuja ame'ẽ ta riki uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Nde rehe har ukwa katu ame'ẽ ta uhã te hũ ame'ẽ ta ke. Ne jõ riki Tupã te. Ihẽ rehe har ukwa ame'ẽ ta aja tĩ. Uhã te hũ ame'ẽ ta ke a'eta tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. ⁴ Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe nema'e pyrãtãha ke ihẽ amujekwa. Ihẽ parakyha ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽ ke ihẽ amumba. Nde rehe har ihẽ amujekwa. Ame'ẽ riki ihẽma'e parakyha ke. ⁵ Papa! Kome'ẽ ywy keruhũ nixói te rahã, ne namõ ihẽ axo. Arahã ihẽma'e pyrãtãha ke nde eremujesak katu. Aja apo nde ruwa koty ihẽma'e pyrãtãha ke emujesak tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Ixotyhar ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu

⁶ A'e pandu tĩ:

—Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ngi har amõ ta ixo. Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde eremuhyk katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) A'erehe ame'ẽ ta ihẽ kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa katu. Nde kotyhar ta ke ame'ẽ ta tĩ. Apo ihẽ kotyhar ta ke tĩ. Ame'ẽ ta ke ihẽ koty nde eremuwyr. Ne je'ẽha rehe ame'ẽ ta hendu katu. ⁷ Kuja ame'ẽ ta ukwa katu. Upa ihẽ apandu ame'ẽ ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽma'e pyrãtãha aja tĩ. Nde eremuwyr tĩ. Aja ame'ẽ ta ukwa katu

tĩ. ⁸ Ihẽ pe nde erepandu ame'ẽ ke ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ame'ẽ ta hendu katu ehe. Nengi ihẽ ajur. Jetehar te ke ame'ẽ. Aja ame'ẽ ta ukwa katu tĩ. Ihẽ ke nde eremuwyr. Ame'ẽ rehe ame'ẽ ta jurujar katu tĩ.

⁹ —Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta rehe har nde pe ihẽ apandu ym. Ihẽ rehe nde eremuwyr katu. (A'erehe ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu.) Ame'ẽ ta nde kotyhar ta ke apo 'y. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ apandu pandu. ¹⁰ Upa ihẽ kotyhar ta riki nema'e tĩ. Pe, upa nde kotyhar ta riki ihẽma'e tĩ. Pe, ihẽma'e pyrâtâha ke ame'ẽ ta mujesak katu ta ngã pe. ¹¹ Apo nde erexo ame'ẽ pe ihẽ aho ta tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ nixói ta. Ihẽ kotyhar ta anĩ. Pyta we ta se.

—Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nema'e pyrâtâha namõ ame'ẽ ta rehe esak katu. Aja rahã, jande aja peteĩhar aja johu ngã ixo ta tĩ. Nema'e pyrâtâha ke ihẽ pe nde eremuwyr tĩ. ¹² Ame'ẽ ta namõ ihẽ axo rahã, ne je'ẽha rupi ihẽ asak katu ngã rehe. Ame'ẽ ta ke ihẽ pe nde ereme'ẽ, ame'ẽja saka. Ihẽ asak katu ngã rehe, a'erehe ihẽ rehe ame'ẽ ta tapijar te'e we jurujar katu te we rĩ. Peteĩ jõ ihẽ ke hĩjar. Mupyraraha renda pe oho ta ame'ẽ ke a'e. (Jun a'e.) Ihẽ ngi a'e oho, a'erehe yman Tupã je'ẽha rehe ehe har amõ mupinim, aja uhyk apo 'y. Ihẽ ke a'e hĩjar, aja uhyk apo 'y.

¹³ —Apo nde erexo ame'ẽ pe ihẽ aho ta kũ. Se ihẽ axo rahã, ame'ẽ ta rehe har upa ihẽ apandu ne namõ. Aja rahã, ihẽ rury katuha aja a'eta hury katu te ta tĩ. ¹⁴ Nde erepandu ame'ẽ ke ame'ẽ ta pe ihẽ apandu tĩ. Ihẽ aja ame'ẽ ta riki nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym. A'erehe nde rehe ipy'a

ym ame'ẽ ta ahy te'e usak ngã ehe, nde kotyhar ta rehe. ¹⁵ Kome'ẽ ywy keruhũ ngi nde kotyhar ta ke eraho. Anĩ. Aja ym ihẽ apandu ta. Kuja ihẽ apandu nde pe. Jaxer ai te ame'ẽ ta ixo. Ame'ẽ tama'e pyrâtãha ke emuputu'u ame'ẽ ta ngi. Aja rahã, ame'ẽ ta rehe nde kotyhar ta hendu ym ta. ¹⁶ Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta kome'ẽ ywy keruhũ pe ixo. Ame'ẽ ta aja ym ihẽ tĩ. Ihẽ aja nde kotyhar ta tĩ. Ame'ẽ ta nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta aja ym tĩ. ¹⁷ Nde je'ẽha riki jetehar te ke. Nde kotyhar ta hendu katu ehe. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke aja nde erema'ema'e katu. Aja rahã, nde ereputar ame'ẽ ke ame'ẽ ta ma'ema'e katu ta tĩ. ¹⁸ Kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ ke nde eremuwyr. Ne je'ẽha ke ihẽ apandu ajur. Aja ame'ẽ ta ke ihẽ amondo axo tĩ. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta pe ne je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu ta oho. ¹⁹ Ame'ẽ ta rehe ihẽ apy'a katu. A'erehe nde ereputar ame'ẽ ke ihẽ ama'ema'e katu. Aja rahã, ame'ẽ ta nde ereputar ame'ẽ ke ma'ema'e katu ta tĩ — aja ipái namõ Jesu pandu.

Amõ jurujar katu, ame'ẽ ta rehe har Tupã namõ Jesu pandu pandu

(A'e pandu tĩ:)

²⁰ —Ihẽ kotyhar ta rehe har ne namõ ihẽ apandu. Ame'ẽ ta rehe har jõ ym. Ko ne je'ẽha ke ame'ẽ ta pandu rahã, amõ ta hendu katu ta. Ame'ẽ ta ihẽ rehe jurujar katu ta tĩ. Ame'ẽ ta rehe har ne namõ ihẽ apandu axo apo 'y.

²¹ —Papa! Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu, aja nde pe ihẽ apandu. Ne namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Pe, ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo

tĩ. Aja mã peja jande namõ a'eta juehe katu a'eta ixo ta tĩ. Mã peja peteĩhar aja a'eta ixo katu ta. Aja rahã, ihẽ ke nde eremuwyr ame'ẽ ke rehe kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta jurujar katu ta tĩ. Nde riki ihẽ ke eremuwyr ame'ẽ ke nde. ²² Nema'e pyrâtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ame'ẽ ke ihẽ amondo ta tĩ, ame'ẽ ta pe. Aja rahã, peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. Jande aja peteĩhar aja a'eta ixo ta tĩ. ²³ A'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo. Ihẽ namõ nde juehe katu nde erexo. Pe, peteĩhar aja a'eta ixo katu ta tĩ. Aja rahã ihẽ ke nde eremuwyr, aja kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta. Nde kotyhar ta rehe nde erepy'a katu, aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ. Ihẽ rehe nde erepy'a katu aja ame'ẽ ta ukwa katu ta tĩ, kome'ẽ ywy keruhũ pe har ta ukwa katu ta tĩ.

²⁴ —Papa! Nde kotyhar ta ke ihẽ pe nde eremuwyr. Ihẽ axo ame'ẽ pe ame'ẽ ta ixo ta tĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar. Pe, ihẽ namõ a'eta ixo rahã, ihẽma'e pyrâtãha rehe a'eta usak ta. Kome'ẽ ywy keruhũ nixói rahã, ihẽ rehe nde erepy'a katu. A'erehe nema'e pyrâtãha ke ihẽ pe nde eremuwyr.

²⁵ —Papa! Katu te ame'ẽ ke nde! Nde rehe ipy'a ym ame'ẽ ta ukwa ym nde rehe har. Ihẽ anĩ. Ihẽ akwa katu nde rehe har. Pe, ihẽ ke nde eremuwyr, aja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta ukwa katu. ²⁶ Ame'ẽ ta pe nde rehe har ihẽ amujekwa. Tapijar te'e we ihẽ amujekwa katu. Aja rahã, a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo. Ihẽ rehe nde erepy'a katu, aja a'eta ipy'a katu ta a'eta juehe ixo tĩ. Pe, a'eta namõ ihẽ juehe katu ihẽ axo — aja ipái pe Jesu pandu.

Jesu ke sonda ta pyhyk

(Matéu 26.47-56; Mak 14.43-50; Ruk 22.47-53)

¹ Tupã namõ upa pandu rahã, hãkã ra'yr ruwái koty Jesu oho. Jumu'eha ta namõ oho. Hãkã ra'yr rer Senõ. Hãkã ra'yr ruwái koty ita kurar ihĩ. Ame'ẽ pe a'eta ixe oho. ² Ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu tĩ. Amõ amõ rahã, a'ep jumu'eha ta namõ Jesu ohoho, a'erehe ame'ẽ renda ke Jun ukwa katu. Jun riki huwajan ta ke Jesu rehe muhyk ta werur. ³ Pe, ame'ẽ renda pe Jun oho tĩ. Heta homa awa tama'e sonda ta ke a'e raho. Amõ harõha ta ke a'e raho tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ harõha ta ke. Ame'ẽ ta ke pa'ihu ta mondo. Parise ta mondo tĩ. Johu Jun namõ oho rahã, kyse puku namõ oho. Kandéi namõ oho tĩ. Araparin namõ oho tĩ.

⁴ Upa ma'e ke ixo ta, ame'ẽ ke Jesu ukwa katu. A'erehe ngã koty a'e oho. Pe, pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja Jesu.

⁵ —Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja amõ ta pandu ipe.

—Ko ihẽ a'am — aja Jesu ngã pe.

Sonda ta namõ Jun ixo. A'e riki Jesu rehe har mujekwa ngã pe. ⁶ “Ko ihẽ a'am” aja Jesu pandu rahã, sonda ta xupe koty jywy. Pe, ywy rehe u'ar ukwap. ⁷ Amõ we Jesu pandu:

—Awa ke pekekar pexo my? — aja ngã pe.

—Jesu ke jakekar jaxo. Nasare ok ta pe har ke a'e — aja ipe tĩ.

⁸ —Ihẽ te ko aja upa ihẽ apandu pehẽ pe. Ihẽ ke jõ pekekar pexo rahã, mã peja ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta oho te'e — aja ngã pe Jesu pandu.

⁹ [Aja me'ẽ a'e pandu rahã, i'i we a'e pandu ame'ẽ ke rehe uhyk apo 'y. Kuja: “Papa! Upa ihẽ pe nde

ereme'ẽ. Ame'ẽ ta ngi har kanim ym amõ.” Ame'ẽ panduha rehe uhyk.] ¹⁰ Pe, Simã Petu kyse puku ke muhem. Ixu'a ngi muhem. Pe, amõ sawa'e nambi ke a'e mopok ingi. Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke mopok ingi. Her Mauko. Ijywa katu kotyhar inambi ke mopok. ¹¹ Petu pe Jesu pandu:

—Anĩ. Henda pe kyse puku emuxe katu emondo, ipirer pe. Pyraraha ihẽ pe ihẽ pái muwyr. Ame'ẽ ke ihẽ py'ahu te'e ahendu katu ta. Ame'ẽ ke nde erekwa ta me'ẽ te'e — aja ipe.

Pa'i keruhũ ruwa koty Jesu ixo

¹² Pe, Jesu ke homa awa tama'e sonda ta pyhyk. Sonda tama'e kapitã ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Tupã rehe ngã jumu'eha renda keruhũ rukwen harõha ta aja tĩ. Pyhyk tĩ. Pe, Jesu po apyr rupi a'eta pukwar. Tupaham pe pukwar. ¹³ Pe, a'e ke Kái tutyr pe a'eta raho py. Her Ana. Ame'ẽ warahy 'ar rahã, Kái riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ. ¹⁴ A'e riki jundéu awa tama'e kapitã ta pe pandu kwe. Kuja pandu:

—Peteĩ sawa'e manõ ta me'ẽ te'e. Aja rahã, jande ke homa awa tama'e sonda ta jukwa ym ta — aja Kái pandu kwe.

Petu te'e pandu

(*Matéu 26.57-58; Matéu 26.69-70; Mak 14.53-54; Mak 14.66-68; Ruk 22.54-57*)

¹⁵⁻¹⁶ Jesu raikwer rupi Simã Petu oho. Amõ jumu'eha oho tĩ. Ihẽ riki ame'ẽ. Ihẽ Juã. Ihẽ ke pa'i keruhũ ukwa katu. A'erehe pa'i keruhũ rok kurar pe Jesu ke amõ ta raho rahã, ihẽ aho tĩ. Petu soroka pe pyta. Kurar rukwen rake pyta. A'erehe kũjã harõha pe ihẽ apandu:

—Petu ke emuxe katu — aja kũjã pe.

—Ere — aja kūjā.

Pe, Petu ixe tĩ. ¹⁷ Hukwen rake kūjā ixo. A'e pandu Petu pe:

—Nde riki peme'ẽ sawa'e namō nde erejumu'e ixo ame'ẽ ke nde — aja ipe.

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja kūjā pe Petu te'e pandu.

¹⁸ Rysā te riki. A'erehe miasu ta tata ke hapy. Harōha ta aja tĩ. Hapy tĩ. Ame'ẽ rake rupi a'eta jumaku uĩ. Pe, a'eta koty Petu oho tĩ. Pe, jumaku uĩ a'e tĩ.

Jesu namō pa'i keruhũ pandu

(Matéu 26.59-66; Mak 14.55-64; Ruk 22.66-71)

¹⁹ Pe, Jesu pe jundéu awa tama'e pa'i keruhũ pandu. Her Ana. Kuja pandu:

—Myja hetaha ne namō ixo ame'ẽ ta my? Myja nde eremu'e mu'e my? — aja ipe.

(Ame'ẽ ke Ana ukwa rahā, homa awa tama'e kapitā pe pandu ta oho tĩ. Pe, ame'ẽ ukwaha rupi Jesu ke jukwa ta. A'erehe aja pandu.)

²⁰ Jesu pandu:

—Hetaha pyter pe aja te'eha ihẽ apandu pandu. Ihẽ amu'e rahā, jundéu awa tama'e jy'ariha renda pe ihẽ amu'emu'e. Tupā rehe ngā jumu'eha renda keruhũ pe ihẽ amu'emu'e tĩ. A'ep jundéu awa ta jy'ar tĩ. Hetaha pyter pe jō ihẽ amu'emu'e. ²¹ Aja rahā, ma'erehe ihẽ pe nde erepandu my? Ihẽ apandu ame'ẽ ke rehe amō ta hendu. Ame'ẽ ta pe eme'u katu. Ihẽ apandu ame'ẽ ke a'eta ukwa katu. A'erehe ame'ẽ ta pe epandurahā! Ame'ẽ ta pandu ta nde pe — aja pa'i keruhũ pe Jesu pandu.

²² Aja me'ẽ Jesu pandu ame'ẽ ke rehe harōha hendu rahā, a'e pandu:

—Mā! Aja me'ẽ pa'i keruhũ pe nde erepandu ym ta me'ẽ te'e. Katu ym — aja Jesu pe naĩ.

Pe, Jesu ruwa ke harõha nupã. (Pa'i keruhũ pe katu ym pandu aja ukwaha naĩ, a'erehe nupã.)

²³ Jesu pandu:

—Ihẽ apanduha ihẽ ajawy rahã, ame'ẽ ke emujekwa ngã pe. Anĩ rahã, jetehar te ke ihẽ apandu rahã, ihẽ ke nde erenupã rahã, katu ym — aja harõha pe a'e pandu.

²⁴ A'engi Jesu ke Ana mondo. Pukwar aja mondo. Kái koty mondo. A'e riki jundéu awa tama'e pa'i keruhũ tĩ.

Te'e Petu pandu tĩ

(Matéu 26.71-75; Mak 14.69-72; Ruk 22.58-62)

²⁵ A'ep Petu jumaku uĩ rĩ. Pe, amõ ta pandu ipe:

—Peme'ẽ sawa'e namõ nde erejumu'e erexo ame'ẽ ke nde my? — aja ipe.

Petu te'e pandu:

—Anĩ. Aja ym ihẽ — aja ngã pe.

²⁶ Pa'i keruhũma'e miasu nambi ke Petu mopok. Ame'ẽ ianam a'ep ixo tĩ. Pa'i keruhũma'e miasu a'e tĩ. Petu pe a'e pandu:

—Ita kurar pe Jesu namõ nde erexo. A'erehe nde rehe ihẽ asak a'ep tĩ — aja ipe.

²⁷ Pe, Petu te'e pandu tĩ:

—Anĩ — aja.

Pe, pahar sapukái je'ẽ.

Pirat ruwa koty Jesu pu'am oho u'am

(Matéu 27.1-2; Matéu 27.11-14; Mak 15.1-5; Ruk 23.1-5)

²⁸ Kái rok ngi Jesu ke sonda ta raho. Homa awa tama'e kapitã rok pe raho. Pytuniwe te rahã, raho.

Jundéu awa tama'e kapitã ta ixe ym. Homa awa tama'e kapitã rok pe ixe ym. Ixe rahã, katu ym ta. Ipy'a xi'a ta aja ukwa a'eta jupe. Pasuko 'ar rahã, ngã mi'u ke ngã matyr. Ame'ẽ ke ipy'a xi'a rahã, u'u ym ta. Jundéu awa aja ym ame'ẽ rok pe ixe rahã, u'u ym ta. Aja te'eha jundéu awa ta ukwa.
²⁹ A'erehe soroka pe Pirat uhem uwyr. A'ep jundéu awa tama'e kapitã ta namõ pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e my? Pehẽ pepandurahã! — aja Pirat pandu.

³⁰ A'eta pandu:

—Ma'e ka'u te'eha ke peme'ẽ sawa'e ma'ema'e. A'erehe a'e ke jande jarur nde pe — aja ipe.

³¹ Pirat pandu:

—Pehẽ atu peraho. Pehẽ je'ẽha rupi ehe har pekwa peho. Katu ame'ẽ ke ma'ema'e my? Jaxer te ame'ẽ ke ma'ema'e my? Pehẽ atu pekwa peho — aja ngã pe.

Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—Anĩ. Jande je'ẽha rupi jajukwa ym ta awa ke. (Ame'ẽ ke nde jõ nde erepandu katu. Nde riki kapitam. Homa awa tama'e kapitã ke nde) — aja Pirat pe.

³² Aja rahã, Jesu panduha aja me'ẽ uhyk katu. A'e pandu kwe. “Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ihẽ ke amõ ta jukwa ta.” Ame'ẽ panduha angaha ke rehe uhyk apo 'y. Jetehar te riki ame'ẽ. (Homa awa ta jõ myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe amõ ta ke jukwa katu.) ³³ Hok pe Pirat jywyr oho. Jesu pe a'e pandu:

—Pahar ejur se! Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ ke nde my? — aja ipe.

³⁴ Jesu pandu:

—Ame'ẽ ke nde atu erekwa my? Anĩ rahã, ame'ẽ ke amõ ta pandu nde pe my? Jete har rupi nde erepandu ta me'ẽ te'e. “Katu nde.” Anĩ rahã: “Katu ym nde” aja — aja ipe.

³⁵ Pirat pandu:

—Mãi! Jundéu awa ym ihẽ. A'erehe jundéu awa ta ma'ema'eha akwa ym ihẽ. Homa awa ke ihẽ, a'erehe jete har rupi nde rehe har apandu ta me'ẽ te'e. Jundéu awa ke nde. Ame'ẽ ta riki nde ke werur ihẽ pe. Pa'ihu ta aja tĩ. Nde ke werur ihẽ pe tĩ. A'erehe ame'ẽ ta ngi nde rehe har ahendu. Ma'e nde ere ma'ema'e my? — aja ipe.

³⁶ Jesu pandu:

—Ihẽ riki kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ rahã, ihẽ namõ ixo ame'ẽ ta jumai mai hũ ta. Aja rahã, ihẽ ke jundéu awa ta pyhyk ym ta tipe. Jete har te ke. Kome'ẽ ywy keruhũ pe har tama'e kapitã keruhũ ym ihẽ — aja ipe.

³⁷ Pirat pandu:

—Aja rahã, kapitã keruhũ ke nde my? — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—A'e tỹ. Nema'e panduha aja ihẽ. Ihẽ mãi pusu ngi ihẽ a'ar. A'erehe kome'ẽ ywy keruhũ pe ihẽ axo. A'erehe jete har te ihẽ apandu ajur. Jete har te rehe hendu katu ame'ẽ ta ihẽ rehe hendu katu ta tĩ — aja Jesu pandu ipe.

³⁸ Pirat pandu:

—Mãi! Myja me'ẽ jete har te amõ ukwa katu ta my? — aja ipe.

Jesu jukwaha ke Pirat pandu

(Matéu 27.15-31; Mak 15.6-20; Ruk 23.13-25)

Jesu namō upa pandu rahā, soroka pe Pirat oho tĩ. Jundéu awa tama'e kapitā ta pe a'e pandu oho tĩ:

—Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e. A'erehe jajukwa rahā, katu ym ta. ³⁹ Pasuko 'ar rahā pame katu te kyndaha ngi amō ke aja te'eha ihē amupoir. Aja te'eha pehē pe amupoir. Ko jundéu awa tama'e kapitā keruhū ke ihē amupoir ta my. Aja peputar my? — aja Pirat.

⁴⁰ Ngā pandu:

—Anĩ. Peme'ē anĩ. Amō sawa'e emuhem indo. Mahamba emuhem indo. Aja jande japutar — aja Pirat pe.

(Mahamba riki amō ke jukwa ame'ē ke a'e.)

19

¹ Pe, amō ta pe Pirat pandu:

—Jesu ke peraho. Soroka pe peraho. Penupā a'e ke. So'o pirer pe penupā — aja. (Nupā rahā, a'e ke jukwa ta, aja mujekwa katu.)

Pe, sonda ta nupā hū. ² Pe, japekā rākā ke te'e iākā rehe har sonda ta mujā. Ame'ē ke Jesu ākā rehe a'eta moĩ. (Aja a'e ke mahy hū.) Ma'e mundeha katu te ame'ē ke a'eta munde ehe tĩ. (Kapitā keruhūma'e mundeha aja saka a'eta munde ehe.) ³ Pe, huwa koty a'eta pu'am ohoho u'am. Puka puka hū ehe. Kuja:

—Mā! Jundéu awa tama'e kapitā keruhū nde! — aja puka puka hū ehe.

Pe, huwa ke a'eta nupā tĩ. Ipo pe nupā.

⁴ Hok kurar soroka pe Pirat uhem oho tĩ. Heta ame'ē ta pe a'e pandu:

—Pesarahã! Pehẽ pe Jesu ke ihẽ amuhem ta arur. Aja rahã, ma'e ke pekwa katu ta. Kuja. Ma'e ka'u te'eha ke ma'e ym te a'e, a'erehe jajukwa rahã, katu ym tiki, aja pekwa ta — aja Pirat pandu.

⁵ Pe, kurar soroka pe Jesu uhem oho. Japekã rãkã ke te'e iãkã rehe har sonda ta mujã. Ame'ẽ namõ a'e uhem oho. Ma'e mundeha katu te ame'ẽ ke namõ uhem oho tĩ. Pe, Pirat pandu:

—Pesarahã! Sawa'e kohĩ — aja heta ame'ẽ ta pe.

⁶ Jundéu awa tama'e pa'ihu ta usak ehe rahã, hãtã pukái pukái. Sonda ta aja tĩ. Kuja:

—Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja Pirat pe.

Pirat pandu:

—Anĩ. Pehẽ atu myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe pejukwa. Ma'e jaxer ame'ẽ ke nixói te ipe, aja ihẽ akwa — aja ngã pe.

⁷ Jundéu awa tama'e kapitã ta pandu:

—“Tupã ra'yr ihẽ” aja pandu ame'ẽ ke manõ ta me'ẽ te'e. Aja jande je'ẽha rehe panduha ihĩ. “Tupã ra'yr ihẽ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e ke jajukwa ta me'ẽ te'e — aja Pirat pe.

⁸ “A'e riki Tupã ra'yr” aja ngã pandu ame'ẽ ke rehe Pirat hendu rahã, amõ we kyje a'e. (Tupã ra'yr ke jukwa tar ym, ame'ẽ ngi kyje.) ⁹ Pe, hok wyr pe a'e ixex oho tĩ. Jesu ke a'e raho inamõ. Pe, pandu ipe:

—My ngi nde erejur my? — aja Jesu pe.

Anĩ. Jesu pandu we ym ipe. ¹⁰ Pirat pandu ipe:

—Mã! Nde erepandu ym ihẽ pe. Ehendu katu! Ihẽ apandu rahã, nde erehem katu te'e ta nde ereho. Anĩ rahã, ihẽ apandu rahã, nde ke sonda

ta jukwa ta. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe jukwa ta — aja Jesu pe.

¹¹ A'e pandu:

—Anĩ. Aja ym. Kapitã aja nde ke Tupã riki mu'am. A'erehe je'ẽha te nde erereko. A'erehe ne je'ẽha rupi ihẽ pe upa ma'e ke nde erema'e katu. Ko ihẽ ke nde pe ngã werur. Ame'ẽ ta ma'eha riki i'ar koty te we jaxeriha. Nema'e ma'eha 'ar koty te we jaxeriha — aja Jesu pandu ipe.

¹² Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, Jesu ke a'e poir tar katu te hũ. Anĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta hãtã pandu pandu:

—Peme'ẽ ke nde erepoir rahã, homa awa tama'e kapitã keruhũ namõ katu ym nde. “Ihẽ riki kapitã keruhũ” aja Jesu pandu. A'erehe a'e riki homa awa tama'e kapitã keruhũ ruwajan — aja Pirat pe ngã pandu.

¹³ Ame'ẽ panduha ke Pirat hendu rahã, soroka pe Jesu ke a'e raho. Ngã namõ panduha renda pe a'e wapyk. Ngã rehe har ukwa, ame'ẽ renda pe wapyk. “Katu my?” Anĩ rahã: “Katu ym my?” Ame'ẽ renda pe Pirat wapyk. Ame'ẽ henda pe amõ ta pandu: “Ita mouha rape” aja. (Jundéu awa je'ẽha rahã: “Ngambata” aja pandu ipe.)

¹⁴ Arahã warahy jandar rahã tate. Ame'ẽ wera rahã ngã mi'u ke jundéu awa ta matyr matyr. Pasuko weraha rehe uhyk tate. Pe, jundéu awa ta pe Pirat pandu:

—Pehẽma'e kapitã keruhũ ke ko — aja.

¹⁵ Jundéu awa ta pukái hũ:

—Ejukwa! Ejukwa! Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe ejukwa! — aja.

Pirat pandu:

—Pehēma'e kapitā keruhū myra ngā mupia ame'ē ke rehe ihē ajukwa ta my? Ame'ē ke peputar my? — aja ngā pe.

Pa'ihu ta pandu:

—Anī. Peme'ē riki jandema'e kapitā keruhū ym. Sesa jō riki jandema'e kapitā keruhū — aja Pirat pe. (Sesa riki homa awa tama'e kapitā keruhū.)

¹⁶ Pe, Jesu ke ame'ē ta pe Pirat me'ē. A'e je'ēha rupi myra ngā mupia ame'ē ke rehe jukwa ta. A'erehe Jesu ke sonda ta raho.

Myra ngā mupia ame'ē ke rehe Jesu manō

(Matéu 27.32-44; Mak 15.21-32; Ruk 23.26-43)

¹⁷ Pe, a'e oho. Ima'e myra ngā mupia ame'ē ke a'e raho. Ijixi'y 'ar pe raho. Pe, ma'e henda pe uhyk oho. Her: “Awa ākā kangwer.” [Jundéu awa je'ēha rahā: “Ngóu” aja.] ¹⁸ A'ep ame'ē myra ngā mupia ame'ē ke rehe sonda ta mujar mu'am. Amō mokōi sawa'e ta ke a'eta mujar mu'am tī. Myra ngā mupia ame'ē ke rehe mujar mu'am. Jesu jywa katu koty peteī. Amō iyywa'i koty. Ame'ē ta pyter pe Jesu i'āi.

¹⁹ Pe, amō pe Pirat pandu:

—Ngā ukwaha ke emupinim. Kuja:

“Ko Jesu. Nasare ok ta pe har ke a'e.

Jundéu awa tama'e kapitā keruhū”

—Aja paper rehe emupinim — aja Pirat pandu. (Aja rahā amō kapitā keruhū kohī. Aja rahā, homa awa tama'e kapitā keruhū ruwajan kohī, aja mujekwa.)

Ame'ē paper pinim rehe amō koty koty je'ēha ihī. Ko jundéu awa je'ēha ke. Amō ratī je'ēha ke tī. Amō ngere awa je'ēha ke tī. Ame'ē paper pinim ke myra ngā mupia apyr rehe asa inom. Itapywa ra'yr pe

asa inom. Jesu âkã koty asa inom. ²⁰ Ame'ẽ ke rehe heta jundéu awa ta usak. Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Ame'ẽ renda paite ym. Ok ta ngi paite ym. (A'erehe jukwaha ke heta ngã usak oho.) A'erehe heta usak ehe, paper pinim rehe. ²¹ Pe, Pirat pe jundéu awa tama'e pa'ihu ta pandu:

—Anĩ. “Jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja amõ mupinim. Katu ym aja. Amõ koty emupinim. Kuja: “Kome'ẽ sawa'e pandu naĩ. Ihẽ riki jundéu awa tama'e kapitã keruhũ” aja emupinim — aja Pirat pe pandu.

²² Pirat pandu:

—Anĩ. Mã peja pyta. Amõ koty ihẽ amupinim ym ta — aja pa'ihu ta pe.

²³ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujar mu'am. Tumeme sonda ta ixo. Upa Jesu ke mujar mu'am rahã, ima'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Aja pame katu te pyhyk. Pe, mundeha pukeka aja me'ẽ pyta. Ame'ẽ rehe muwykiha nixói te. Peteĩhar pan. ²⁴ Sonda ta pandu jupe: “Mã peja ixo. Jamowok ym ta. Ita pinim ra'yr jambor ta. Aja ame'ẽ mundeha japyhykiha ke jakwa ta” aja. Aja rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Ame'ẽ rehe uhyk. Kuja:

“Ihẽma'e mundeha ke a'eta pyhyk pyhyk. Pukeka aja me'ẽ rehe ita pinim ra'yr ke a'eta omombor” aja pinĩha ihĩ. Ame'ẽja sonda ta ma'ema'e apo 'y.

²⁵ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu i'ãi. Kotete imãĩ ixo. Imãĩ anam a'ep ixo tĩ. Amõ Mari a'ep ixo tĩ. Koropa rakehar a'e. Mari Mandare ixo a'ep tĩ. ²⁶ Pe, imãĩ rehe Jesu usak. Amõ jumu'eha

rehe aja tĩ. Usak tĩ. A'e ipy'a katu ame'ẽ ke ame'ẽ jum'uha. Ihẽ ke ame'ẽ. Ihẽ Juã. Pe, imãi pe Jesu pandu:

—Mãi! Peme'ẽ riki ne membyr apo 'y — aja ipe.

²⁷ Pe, ihẽ pe Jesu pandu tĩ:

—Peme'ẽ riki ne mãi apo 'y — aja.

Arahã har ihẽ rok pe ihẽ araho. Ihẽ Juã. Jesu mãi ke ihẽ araho. Ihẽ mãi aja ihẽ asak katu ehe tĩ.

Jesu manõ

(Matéu 27.45-56; Mak 15.33-41; Ruk 23.44-49)

²⁸ Jupe uhyk ame'ẽ ke upa katu te uhyk apo 'y. Aja Jesu ukwa katu. Pe, a'e pandu:

—Ihẽ hyngwéi — aja.

Aja pandu rahã, Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim, aja me'ẽ uhyk tĩ. ²⁹ Ita rekúi ra'yr a'ep ihĩ. Kawĩ ihĩ ipe. Iro ym te ame'ẽ ke. Ame'ẽ namõ mandeju aja me'ẽ ke mururu. Ame'ẽ ke myra rehe sonda pukwar. Pe, Jesu juru rehe ame'ẽ ke mujar. ³⁰ Ame'ẽ ke Jesu pyter. Pe, pandu:

—Upa 'y — aja pandu.

(Aja rahã, ipái pandu ame'ẽ ke upa katu te a'e ma'ema'e 'y, aja mujekwa katu.) Pe, iãkã ke iwyr koty jixiko. Pe, manõ.

Jesu ku'a ke sonda kutuk, myra rehe har itatakwar pe

³¹ Ame'ẽ wera rahã, upa ma'e ke jundéu awa ta matyr matyr. Ku'ẽ rahã, putu'uha 'ar ke, a'erehe ma'e ke matyr ym ta. (Paraky te'e, ame'ẽja saka, a'erehe ma'e ke ma'e ym ta.) Ame'ẽ putu'uha 'ar rahã, hury katu te ngã. A'erehe myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe awa rete pyta ame'ẽ ke jundéu awa ta putar ym. A'erehe pahar jukwa tar

katu. A'erehe Pirat pe jundéu awa tama'e kapitã ta pandu oho:

—Mahapyr sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Jajukwa ta. Ame'ẽ ta tymã ke jamupen tar katu. Aja rahã, pahar manõ ta. Upa manõ rahã, hete ke jamujy ta jarur — aja Pirat pe.

³² Pirat pandu: “Ere.” A'erehe itymã ke sonda ta mupen oho. Jesu rake mokõi sawa'e ta myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe sonda ta mujar mu'am. Pe, sawa'ema'e tymã ke sonda ta mupen. Amõ sawa'ema'e ke mupen tĩ. ³³ Pe, Jesu rehe a'eta uhyk rahã, Jesu manõ, aja a'eta ukwa. A'erehe itymã ke a'eta mupen ym. ³⁴ Sonda ta ngi har peteĩ sonda myra rehe har itatakwar pe kutuk. Jesu ku'a ke kutuk. Pe, pahar huwy uhem. Y uhem tĩ. ³⁵ Upa ame'ẽ ke rehe ihẽ asak. Ihẽ Juã. Asak ame'ẽ ke ihẽ apandu. Ame'ẽ riki jetehar te ke, aja ihẽ akwa. Jetehar te ke ihẽ apandu, aja ihẽ akwa tĩ. Aja rahã, pejuruja katu ta ehe tĩ. ³⁶ Jesu tymã ke sonda ta mupen ym. Aja rahã, yman Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim. Aja me'ẽ uhyk apo 'y. Kuja amõ mupinim:

“Ima'e ixangwer upen ym te ta” aja.

³⁷ Amõ we tĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinim tĩ. Kuja:

“Myra rehe har itatakwar pe kutuk ame'ẽ ke rehe ngã usak ta” aja amõ mupinim. Aja me'ẽ panduha rehe uhyk apo tĩ.

*Jesu rete ke itakwar rupi amõ mou raho
(Matéu 27.57-61; Mak 15.42-47; Ruk 23.50-56)*

³⁸ Pe, amõ sawa'e ixo. Her Jose. Arimatéi ok ta pe har ke a'e. Jesu rehe a'e jurujar katu a'e tĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'e kyje. A'erehe jurujar katuha rehe har amõ ta pe a'e pandu ym. Pe, Jesu manõ rahã, Pirat pe Jose pandu oho:

—Jesu rete ke ihẽ aputar. Amou ta araho — aja ipe.

—Ere. Erahõ — aja Pirat Jose pe.

Pe, Jesu rete ke Jose mujoy raho. ³⁹ Jose namõ Nikonde oho tĩ. A'e riki pytun rahã, Jesu rehe usak oho ame'ẽ ke a'e kwe. Ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'e raho. Her aroe. Amõ mi. Ame'ẽ mokõi mupara ame'ẽ ke a'e raho. Puhýi riki. Kwaren sin (45) kir puhýiha raho. ⁴⁰ Pe, Jesu rete ke ame'ẽ mokõi sawa'e ta mujoy raho. Pe, pan katu ame'ẽ pe a'eta pukek. Pukek rahã, ma'e pihe katu ame'ẽ ke a'eta mou tĩ. Pan pyter rupi mou. Awa rete ke jundéu awa ta jytyr rahã, aja te'eha riki. ⁴¹ Myra ngã mupia ame'ẽ ke rehe Jesu ke sonda ta mujoy mu'am. Ame'ẽ henda rake amõ henda ihĩ. Ita kurar renda ke ihĩ. Ame'ẽ henda pe itakwar keruhũ ihĩ. Ngã pykũi ame'ẽ ke. Pyahu te ke ame'ẽ. Ame'ẽ rupi amõ hete ke amõ ta mou ym te rĩ. ⁴² Ame'ẽ rupi Jesu rete ke Jose ta mou. Hake ihĩ, a'erehe a'ep mou. Jundéu awa tama'e putu'uha 'ar uhyk tate, a'erehe a'ep mou.

20

Jesu kwera katu uhem

(Matéu 28.1-8; Mak 16.1-8; Ruk 24.1-12)

¹ Nomin pytuniwe te rahã, wera ym we rĩ. Itakwar keruhũ pe Mari Mandare oho. Uhyk rahã, hukwen kyndaha ke amõ mujere pirar, ame'ẽ ke

rehe a'e usak. Itahu pe amõ kynda. Ame'ẽ ke mujere pirar. ² Ame'ẽ ke ukwa rahã, Simã Petu koty a'e ujan oho. Pandu oho. Ihẽ pe a'e pandu uwyr tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ rehe Jesu ipy'a katu. Kuja kũjã pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym ihẽ — aja Mari pandu.

³ Pe, itakwar keruhũ rehe Petu usak oho. Ihẽ aho inamõ tĩ. ⁴ Jande mokõi jajan jaho. Pe, Petu ke ihẽ asa aho. Pe, itakwar keruhũ rehe ihẽ ahyk py aho. ⁵ Pe, ihẽ ajumumbe ama'ã hupi. Pan katu ame'ẽ ke jõ ihẽ asak. Jesu rete pukeka ke. Anĩ. Ihẽ axe ym aho hupi. ⁶ Ihẽ raikwer rupi Simã Petu uhyk. Pahar itakwar keruhũ rupi a'e ixe oho. Pan katu ame'ẽ ke jõ pete'e túi ame'ẽ ke rehe a'e usak. ⁷ Pan pe Jesu ãkã ke amõ maman. Ame'ẽ ke rehe a'e usak tĩ. Pan katu ame'ẽ ke namõ ame'ẽ túi ym. Jeje jupu'a ou. ⁸ Pe, itakwar keruhũ rupi ihẽ axe aho tĩ. A'ep ihẽ riki ahyk py ame'ẽ ke ihẽ. Upa ihẽ asak tĩ. Jete. Jesu kwera katu uhem, ame'ẽ ke rehe ihẽ ajurujar katu. ⁹ [Arahã Tupã je'ẽha ke jande jakwa ym we rĩ. Tupã je'ẽha rehe amõ mupinin. “Manõha ngi a'e kwera katu ta uhem tĩ.” Ame'ẽ ke jakwa ym we rĩ.] ¹⁰ A'engi jande rok pe jaiywyr jaho.

Jesu rehe Mari Mandare usak
(Matéu 28.9-10; Mak 16.9-11)

¹¹ Itakwar keruhũ soroka pe Mari jixi'u u'am. Jixi'u u'am rahã, a'e jumumbe ma'ã hupi. ¹² Pe, mokõi Tupã je'ẽha rahoha ta rehe a'e usak. Ima'e mundeha ituwyr te ame'ẽ namõ a'eta ihĩ. Jesu ãkã

renda ke pe amõ wapyk uĩ. Jesu py renda ke pe amõ wapyk uĩ tĩ. ¹³ A'eta pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my?

A'e pandu:

—Jandema'e sawa'e te rete ke amõ ta raho. Myp raho my? Ihẽ akwa ym — aja Mari.

¹⁴ Ame'ẽ ke a'e pandu rahã, a'e uwak. Pe, amõ sawa'e a'ep ixo. Mari usak ehe. Ame'ẽ sawa'e riki Jesu. Ame'ẽ ke Mari ukwa ym we rĩ. ¹⁵ Pe, Jesu pandu ipe:

—Mari! Ma'erehe nde erejixi'u ere'am my? Awa ke nde erekekar erexo my? — aja Mari pe.

Jesu riki ita kurar usakiha ke, aja Mari ukwaha naĩ. A'erehe Mari pandu ipe.

—Sa'e! Hete ke nde ereraho rahã, nde eremouha renda ke ihẽ pe emujekwa. Hete ke ihẽ araho ta — aja Mari pandu.

¹⁶ Jesu pandu ipe:

—Mari!

Pe, ixoty Mari uwak. Jundéu awa je'ẽha a'e pandu:

—Hambo! — aja.

[Ame'ẽ riki: “Ngã mu'eha nde” aja mujekwa.] (Arahã a'e riki Jesu, ame'ẽ ke Mari ukwa katu.)

¹⁷ Jesu pandu ipe:

—Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajoywyr ym aho rĩ. A'erehe ihẽ rehe epyhyk ym e'am. Ihẽ namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pe epandu eho. A'eta riki ihẽ mu ta aja. Ihẽ rendyr ta aja tĩ. Kuja epandu eho: “Ihẽ pái keruhũ koty ihẽ ajoywyr ta aho. A'e riki pehẽ pái keruhũ tĩ. Tupã a'e. Ihẽ apy'a katu ehe ame'ẽ ke a'e. Pehẽ pepy'a pemoĩ moĩ katu ehe

ame'ë ke a'e tĩ. Ixoty ajoywyr ta aho" aja epandu eho — aja Mari pe Jesu pandu.

¹⁸ A'erehe, jumu'eha ta pe Mari Mandare pandu oho:

—Jandema'e sawa'e te rehe ihë asak — aja a'e pandu.

Upa Jesu pandu ame'ë ke a'e pandu ngã pe tĩ.

Jesu rehe jumu'eha ta usak

(Matéu 28.16-20; Mak 16.14-18; Ruk 24.36-49)

¹⁹ Nomin pytun rahã, jumu'eha ta jy'ar uĩ. Jundéu awa tama'e kapitã ta ngi a'eta kyje, a'erehe kapy rukwen ke a'eta kynda katu. Pe, a'eta pyter pe Jesu uhem u'am. A'e pandu:

—Mã peja pehë py'a ke Tupã muhury katu — aja.

²⁰ Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta pe ipo ke a'e mujesak. Itapywa rape ke mujesak. Ixu'a ke mujesak tĩ. Myra rehe har itatakwar rape ke mujesak. Pe, jandema'e sawa'e te rehe jumu'eha ta usak rahã, a'eta hury katu te. ²¹ Pe, a'eta pe Jesu pandu tĩ:

—Mã peja pehë ke Tupã muhury katu. Kome'ë ywy keruhũ pe ihë ke ihë pái muwyr. Aja kome'ë ywy keruhũ rupi pehë ke ihë amondo ta tĩ. Ihë rehe har pepandu ta peho — aja jumu'eha ta pe a'e pandu.

²² Ame'ë ke upa pandu rahã, a'eta rehe a'e peju. Pe, pandu:

—Mã peja pehë py'a rehe Tupãã ihĩ katu.

²³ Ma'e ka'u te'eha ke amõ ta ma'ema'e. Ame'ë ta pe kuja pepandu: "Tupã ipy'a pehë rehe jywyr" aja. Aja rahã, jetehar te ke. Tupã ipy'a jywyr katu, a'eta

rehe. Kuja pepandu: “Tupã ipy'a jywyr ym pehẽ rehe” aja amõ ta pe. Aja rahã, Tupã ipy'a jywyr ym ta a'eta rehe tĩ — aja Jesu pandu jumu'eha ta pe.

Tome pe Jesu pandu

²⁴ Jumu'eha ta namõ Jesu ixo tĩ. Arahã ipy peteĩ jumu'eha ta ngi har amõ ixo ym. Her Tome. “Mokõihar ta ke” aja amõ ta ipe tĩ. ²⁵ Pe, a'e jywyr rahã, amõ jumu'eha ta pandu ipe:

—Jandema'e sawa'e te rehe jasak — aja ipe.

Tome pandu:

—Ipo rehe itapywa rape rehe ihẽ asak ym rahã, a'e kwera katu uhem, aja ihẽ ajurujar ym ta ehe. Hape rupi ihẽ po ihẽ amunde ym rahã, aja ajurujar ym ta ehe tĩ. Ixu'a rehe myra rehe har itatakwar rape rupi ihẽ po ihẽ amujar ym rahã, ajurujar ym ta ehe tĩ — aja jumu'eha ta pe.

²⁶ Awa po wajar peteĩ ukwer rahã, upa jumu'eha ta jy'ar uĩ tĩ. Kapy tiha ame'ẽ pe jy'ar uĩ. Tome a'ep ihĩ tĩ. Hukwen riki amõ ta kynda katu. Pe, pahar Jesu uhem u'am. Jumu'eha ta pyter pe uhem u'am. Pe, pandu:

—Ko ihẽ ajur — aja.

²⁷ Pe, Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ po rehe esarahã! Itapywa rape rupi nde po emunde. Ihẽ ku'ap nde po emunde tĩ. Myra rehe har itatakwar rape rehe emujar tĩ. Ihẽ akwera katu ahem, ame'ẽ ke rehe nde erejurujar ym. Apo ejurujar katu ihẽ rehe 'y — aja Jesu.

(Aja pandu rahã, Jesu nixói rahã, kwehe we Tome pandu ame'ẽ ke Jesu upa ukwa katu, aja mujekwa katu.) ²⁸ Tome pandu ipe:

—Ihẽma'e sawa'e te nde! Tupã riki nde. Nde rehe ihẽ py'a ihẽ amoĩ moĩ katu — aja Jesu pe.

²⁹ Tome pe a'e pandu:

—Ihẽ rehe nde eresak katu, a'erehe ihẽ rehe nde erejuru jar katu. Amõ ta ihẽ rehe usak ym ta. Pe, ihẽ rehe a'eta juru jar katu ta tĩ. Mã! Ame'ẽ ta hury katu ta — aja Jesu pandu.

Tupã je'ẽha ke Juã mupinim

³⁰ Jumu'eha ta ruwa koty marã ka ym amõ ma'eha, ame'ẽ ke Jesu ma'ema'e katu. Mãte hũ ma'ema'e. A'eramõ a'eta usak ehe. “Mã! Katu hũ” aja a'eta pandu hũ. Upa ame'ẽ ke kome'ẽ paper rehe ihẽ amupinim ym. Ihẽ Juã. ³¹ Kome'ẽ paper rehe amõ amõ Jesu ma'ema'eha ke ihẽ amupinim. Ame'ẽ ke rehe pesak rahã, Jesu riki Kirisutu, kapitã keruhũ aja Tupã mu'am ame'ẽ ke a'e, aja pejuru jar katu ta. A'e riki Tupã ra'yr, aja pejuru jar katu ta tĩ. Pejuru jar katu ehe rahã, pehẽ ruhãha namõ pexo, aja pekwa katu. A'erehe kome'ẽ paper ihẽ amupinim.

21

Jesu rehe awa po wajar mokõi jumu'eha ta usak

¹ Ajame'ẽ ke ypa keruhũ rake jande jaxo. Ypa keruhũ rer Timberi. A'ep Jesu uhyk oho tĩ. Arahã kuja a'e mujesak jande pe. ² Ypa keruhũ rake jajy'ar ja'am. Ko Simã Petu. Amõ Tome. Amõ Natanae. Ihẽ tĩ. Ihẽ Juã. Ihẽ mu, Tian amõ. (Semende riki jande pái.) Amõ mokõi jumu'eha ta jy'ar u'am jande namõ tĩ. Tome pe amõ ta pandu: “Mokõihar ta ke” aja. Natanae riki Kana ok ta

pe har ke a'e. Kana ok ta Ngariréi ywy rehe ihĩ.

³ Jande pe Simã Petu pandu:

—Pira rehe ihẽ aho ta — aja.

—Ne namõ jaho ta tĩ — aja jande ipe.

Pe, jarusu keruhũ pe japor jaho. Pytun rupi kyhapari ke jamombor jaxo tipe. Japyhyk ym te pira ke. ⁴ Pe, wera ramõ te rahã, y rymy'y rake Jesu pu'am u'am. Jasak ehe rahã, Jesu ke aja jakwa ym.

⁵ Pe, jande pe Jesu pukái:

—Sa'eta! Pira pepyhyk my?

—Anĩ. Japyhyk ym te riki! — aja jande ipe.

⁶ A'e pandu:

—Pehẽma'e jarusu keruhũ jywa katu koty kyhapari pembor. Aja rahã, pira pepyhyk ta kÿ — aja jande pe.

A'e pandu, a'erehe kyhapari ke jambor. Pe, mâte hũ pira ke japyhyk 'y. A'erehe marã ka ym kyhapari jamuhemiha. ⁷ Jesu ipy'a katu ame'ẽ ke ihẽ. Ihẽ riki Petu pe apandu:

—Jandema'e sawa'e te tiki! — aja.

(Arahã Jesu tiki aja johu jakwa katu.) Ame'ẽ ke rehe Petu hendu rahã, pukeka aja me'ẽ pe a'e jupukek. Pe, y pe a'e opor oho. Xum! Pe, Jesu koty a'e jupetẽ oho. [Pira ke pyhyk ixo rahã, mundeha ke upa a'e jo'ok, a'erehe ma'e ke a'e jupukek.]

⁸ Jandema'e jarusu keruhũ ke jamuhyk jaraho. Y rymy'y rehe jamuhyk jaraho. Kyhapari hykýi jaraho. Mâte hũ pira ke ipe. Y rymy'y paite ym. Sẽ (100) met tate paiteha. ⁹ Pe, ywy rehe japor rahã, tata rehe jasak. Tatãpũi 'ar pe pira musepetu ame'ẽ ke rehe jasak. Mbeju rehe jasak tĩ. ¹⁰ Pe, a'eta pe Jesu pandu:

—Pira pepyhyk ramõ. Amõ we perur — aja.

¹¹ Jarusu keruhũ pe Simã Petu opor oho tĩ. Kyhapari pyhyk. Pe, ywy rehe a'e opor rahã, ywy pe upa hykýi muhem raho. Pira tiha ame'ẽ ke pame katu te túi. Heta te hũ túi. Kuja, 153 hetaha túi. Anĩ. Kyhapari usak ym. ¹² Jande pe Jesu pandu:

—Pe'u pejur! — aja.

A'e riki jandema'e sawa'e te aja jakwa katu, a'erehe: “Awa nde my?” aja japandu ym ipe. ¹³ Pe, mbeju ke Jesu pyhyk. Jande pe a'e me'ẽ me'ẽ. Pira ka'ẽ ke aja tĩ. Me'ẽ me'ẽ tĩ.

¹⁴ Arahã riki mahapyrihar ke Jesu mujesak jande pe. Manõha ngi kwera katu uhem. A'engi mahapyrihar Jesu rehe jasak.

Petu namõ Jesu pandu

¹⁵ Upa ja'u rahã, Simã Petu pe Jesu pandu. Simã Juã ra'yr.

—Simã! Se ne namõ ixo ame'ẽ ta ixo. Ihẽ rehe a'eta ipy'a katu. I'ar koty te we ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

Simã pandu:

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja ipe.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ra'yr ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁶ Simã Juã ra'yr. Mokõihar Jesu pandu ipe:

—Simã! Ihẽ rehe nde erepy'a katu my? — aja ipe.

—Sawa'e! A'e tỹ. Nde rehe ihẽ apy'a katu. Aja nde erekwa katu — aja Petu.

—Ihẽ kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ẽ ta rehe esak katu — aja Simã pe.

¹⁷ Simã Juã ra'yr. Mahapyrihar pandu ipe:

—Simā! Ihē rehe nde erepy'a katu my? — aja Petu pe.

Aja me'ē mahapyrihar Jesu pandu ipe. A'erehe Petu pyai. A'e pandu:

—Sawa'e! Upa katu te nde erekwa katu. A'erehe nde rehe ihē apy'a katu, aja nde erekwa katu — aja Jesu pe.

A'e pandu:

—Ihē kotyhar ta riki arapuharan ta aja saka. Ame'ē ta rehe esak katu. ¹⁸ Esarahā! Nde sawa'e wan rahā, nema'e mundeha ke nde atu eremunde. Nde ereho tar katu ame'ē pe nde ereho te'e. Nde tamūi te rahā, nde jywa ke nde eremupuku ta. Pe, amō pukwar ta. Pe, nde ereho tar ym ame'ē pe nde ke amō ta raho ta — aja Petu pe.

¹⁹ [Aja me'ē a'e pandu rahā, myja Petu manō ta my, ame'ē ke Jesu mujekwa ixo. Petu manō rahā, amō ta pandu ta: “Petu pe pyrātāha nde eremuwyr. A'erehe jukwa ame'ē ta ngi a'e kyje ym. A'erehe ne jō riki katu te me'ē ke” aja Tupā rehe har amō ta pandu ta.] Pe, Jesu pandu ipe:

—Ihē namō eho! — aja Petu pe.

Juā rehe har Jesu pandu

²⁰ Petu uwak rahā, ihē rehe a'e usak. Ihē Juā. Ihē rehe Jesu ipy'a katu ame'ē ke ihē. Amukwehe hake ihē awapyk aī rahā, ihē apandu ipe:

—Sawa'e! Awa riki nde ruwajan ta ke nde rehe muhyk ta werur my? — aja ihē.

²¹ Apo ihē rehe Petu usak rahā, Jesu pe a'e pandu:

—Sawa'e! Juā rahā, myja a'e ixo ta my? — aja Petu pandu. (Aja rahā, myja Juā manō ta my, aja Petu ukwa tar katu.)

²² Jesu pandu ipe:

—Ihẽ ajoywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke ihẽ aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym. Nde riki ihẽ namõ eho — aja Petu pe.

²³ Ame'ẽ ke hendu rahã, amõ Jesu namõ jumu'e ixo ame'ẽ ta pandu pandu a'eta jupe: “Juã riki manõ ym ta” aja naĩ. Anĩ. Aja me'ẽ Jesu pandu ym. Kuja a'e pandu katu: “Ihẽ ajoywyr rahã, pewe a'e ixo ta my rĩ. Ame'ẽ ke aputar nahã my. Ihẽma'e rehe ejuma'u ym” aja jõ Jesu pandu.

²⁴ Ihẽ riki apandu katu. Ihẽ Juã. Jesu pandu ame'ẽ ke ihẽ apandu tĩ. A'e ma'ema'e ame'ẽ ke ihẽ apandu pandu tĩ. Paper rehe upa ihẽ amupinim tĩ. Ihẽ apandu ame'ẽ riki jetechar te ke aja upa ngã ukwa katu.

Je'ẽha a'ejõhar

²⁵ Jesu ma'ema'e, ame'ẽ ke pewe hũ rĩ. Ame'ẽ ke peteĩ teĩ paper rehe amõ mupinim rahã, mãte hũ paper pinim ke ihĩ ta. Aja ihẽ akwa katu.

Upa.

Tupã Je'ẽha
New Testament in Kaapor (BR:urb:Kaapor)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaapor

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaapor

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
b46cc831-baa9-5b98-bd3d-1fb9f0357a11